

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ PROGRAMI

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR:

TRABZON İLİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE

BİR ALAN ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ÖZŞAHİN

HAZİRAN 2012

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ PROGRAMI

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR:

TRABZON İLİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE

BİR ALAN ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ÖZŞAHİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU

HAZİRAN 2012

TRABZON

ONAY

Fatih Özşahin tarafından hazırlanan *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Trabzon İli Örneği Üzerine Bir Alan Araştırması* adlı bu çalışma 15/06/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Bünyamin ER

Yrd.Doç.Cemil RAKICI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 27/06/2012

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orjinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Fatih ÖZŞAHİN

27.06.2012

ÖNSÖZ

Ülkemizde sosyal politika sorunları içerisinde yer alan “korunmaya muhtaç çocuklar sorununun algılanması ve çözülmesi için Trabzon örneği üzerinden korunmaya muhtaç çocukların sorunları araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda korunmaya muhtaç çocukların sorunları üzerinde durulmuş ve sorunlara çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında öncelikle benden desteğini esirgemeyen ve bana yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Ali Cengiz Köseoğlu'na şükranlarımı sunarım.

Alan araştırması için gerekli olan izni almada bana büyük yardımda bulunan Trabzon Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü Selim Çelenk'e ve anket yapma esnasında bana gerekli kolaylığı sağlayan Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu personellerine minnettarlığımı sunarım.

Ayrıca, alan araştırması yaptığım yetiştirme yurtlarında ankete katılmayı kabul edip duygu ve düşüncelerini benimle paylaşan çocuklara en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Son teşekkür ise bu zorlu süreçte benden desteklerini esirgemeyen eşim ve ailemedir.

Fatih ÖZŞAHİN

27.06.2012

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
TABLolar LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOSYAL HİZMETLERİN SOSYAL GÜVENLİK İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	4-34
1.1. Sosyal Güvenliğin Tanımı	4
1.2. Sosyal Güvenliğin Amaçları	8
1.2.1 Sosyal Güvenliğin Doğrudan Amaçları.....	9
1.2.2. Sosyal Güvenliğin Dolaylı Amaçları.....	10
1.3. Sosyal Güvenliğin Batı’da Tarihi Gelişimi.....	11
1.3.1. Sosyal Güvenliğin İlk Çağdaki Gelişimi.....	11
1.3.2. Orta Çağ’ın Başından Sanayi Devrimi’ne Kadarki Gelişme.....	12
1.3.3. Sanayi Devrimi’nden Sonraki Gelişmeler	13
1.4. Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi.....	16
1.4.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	16
1.4.2. TBMM Hükümeti Dönemi	17
1.4.3. Cumhuriyet Dönemi.....	18
1.5. Sosyal Hizmetler	20

1.5.1. Sosyal Hizmetler Kavramı.....	20
1.5.2. Sosyal Hizmetlerin Temel Özellikleri	22
1.5.3. Sosyal Hizmetlerin Tarihçesi	24
1.5.3.1 Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	24
1.5.3.2. Cumhuriyet Dönemi	25
1.6. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Çocuk Koruma Hizmetlerine Yönelik Değerlendirme	28
1.7. 2828 Sayılı Kanunu Yürütmekle Görevli Teşkilat	30
1.8. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	31
1.9. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Görevleri	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR	35–59
2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı ve Korunma Kararı	35
2.1.1. Tanım.....	36
2.1.2. SHÇEK Kanunu'na Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar	38
2.1.2.1. Genel Şart	39
2.1.2.2. Özel Şartlar	40
2.1.2.2.1. Ana veya Babasız veya Ana ve Babasız Çocuklar	40
2.1.2.2.2. Ana veya Babası veya Her İkisi de Belli Olmayan Çocuklar	40
2.1.2.2.3. Ana ve Babası veya Her İkisi Tarafından Terk Edilen Çocuklar.....	41
2.1.2.2.4. Ana ve Babası Tarafından İhmal Edilip Kötü Alışkanlığa İtilen Çocuklar	41
2.2. Korunmaya Muhtaç Çocukların Belirlenmesi.....	41
2.2.1. Belirlemekle Yükümlü Kurumlar.....	41
2.2.1.1. Mahkemeler	41
2.2.2. Bildirim İle Görevli Olanlar.....	42
2.3. Korunma Önlemi ve Koruma Kararı	43
2.3.1. Koruma Önlemi.....	43
2.3.1.1. İl Müdürlüklerince Alınacak Önlemler	43

2.3.1.2. Yargı Organlarıncı Alınacak Önlemler	43
2.3.2. Koruma Kararı.....	43
2.3.2.1. Tanımı ve Koruma Önlemlerinden Farkı	43
2.3.2.2. Korunma Kararı Alınması	44
2.3.2.3. Korunma Kararı Alınmasının Sonuçları	45
2.3.2.4. Korunma Kararının Süresi ve Kaldırılması	46
2.3.2.5. Korunma Kararını Kalktıktan Sonra Gençlere Sağlanan Destek	47
2.4. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri	47
2.4.1. Çocuğun Kendi Ailesi veya Akrabası Yanında Korunması	47
2.4.2. Kurum Bakımı	48
2.4.3. Aynı Nakdi Yardım Hizmetleri	48
2.4.4. Koruyucu Aile Hizmetleri	51
2.4.5. Evlat Edinme Hizmetleri	56
2.4.6. Danışmanlık Hizmetleri	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRABZON'DAKİ YETİŞTİRME YURTLARINDA VE SEVGİ EVİNDE KALAN KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI	60-110
3.1. Metodoloji	60
3.1.1. Araştırmanın Konusu	60
3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	60
3.1.3. Araştırmanın Hipotezleri	60
3.1.4. Araştırmanın Kapsamı	61
3.1.5. Araştırmanın Yöntemi	62
3.1.5.1. Evren ve Örneklem Seçimi	62
3.1.5.2. Araştırma Modeli	63
3.1.5.3. Veri Toplama Teknikleri	63
3.1.5.4. Anket Sorularının Hazırlanması	64
3.1.5.5. Anket Uygulaması ve Analizi	64
3.1.5.6. Bulguların Düzenlenmesi	64

3.2. Araştırma Bulguları	65
3.2.1. Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal ve Kültürel Özellikleri.....	65
3.2.1.1. Demografik Yapı: Yaş, Cinsiyet, Doğum Yeri ve Koruma Sürelerine Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar	65
3.2.1.2. Eğitim ve Kültürel Etkinliklere Katılım Düzeyi.....	68
3.2.1.3. Aile Yapıları ve Aile İlişkileri	74
3.2.1.3.1. Aile Yapısı.....	74
3.2.1.3.2. Ebeveynin Eğitim Düzeyi.....	76
3.2.1.3.3. Ebeveynin Meslek ve Gelir Durumu	77
3.2.1.3.4. Çocuk–Ebeveyn İlişkisinin Niteliği	78
3.2.1.3.5. Sosyalleşme v e Aile Dışı Bağlar	84
3.2.1.4. Yetiştirme Yurtlarındaki Yaşam Koşulları, Yönetim Biçimi ve Çocuk–Yurt İlişkisi	87
3.2.1.4.1 Yaşam Koşulları ve Hizmet Kalitesi	87
3.2.1.4.2. Yönetim Anlayışı	91
3.2.1.4.3. Çocuk–Kurum İlişkisi.....	94
3.2.1.4.4. Çocukların Geleceğe Yönelik Beklenti ve Düşünceleri.....	100
3.3. Alan Araştırmasının Değerlendirmesi.....	104
SONUÇ VE ÖNERİLER	111-113
YARARLANILAN KAYNAKLAR	114-121
EKLER	122-137
ÖZGEÇMİŞ	138

ÖZET

Araştırmamızın temeli sosyal politika sorunları içerisinde yer alan korunmaya muhtaç çocuklar sorunu üzerine temellendirilmiştir. Korunmaya muhtaç çocuk bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuk sorununun çözümünde teorikte olması gerekenlerin pratikte uygulanabilirliğini araştırdık. Buradan yola çıkarak çalışmamızın amacını Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi Evi örneğini ele alarak, korunmaya muhtaç çocukların sorunlarını belirlemek ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmek şeklinde ifade edebiliriz. Bu amaçla korunmaya muhtaç çocuklar sorununun Türkiye’de ne durumda olduğu ve nasıl çözülmesi gerektiğine dair sonuçlar ortaya çıkarmaya çalıştık.

Çalışmamızda yöntem olarak durum çalışması (örnek olay) seçilmiştir. Teknik olarak ise doküman incelemesi ve mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yoluyla tanımlanmıştır. Böylece çalışmamız teorisiyle ve alan araştırmasıyla bütüncül bir yaklaşımla yürütülmüştür. Çalışmamızın sonucunda Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklar sorunun çözümünde teorikte uygulanması gerekenlerin pratikte kısmen uygulandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmetler, Yetiştirme Yurdu, korunmaya muhtaç çocuk.

ABSTRACT

Institutionalized Children: A Search On The City Of Trabzon As A Sample

Our research is based on the problem of children who are in need of protection in social policy issues. The children who is in need of protection is described as a child whose physical, mental, moral, social and emotional development and personal security are at risk, neglected or exploited or as a child who is victim of crime.

In this study, we researched the practical applicability of the theoretical needings at the solution of the problem of a children who is in need of protection. From this point, we can state the aim of our study as determining the problems of the children who are in need of protection and developing suggestions for the solution of these problems by handling Trabzon Male Edification and Affection Homes example. To this end, we tried to expose the results about, in what position the problem of the children in need of protection is in Turkey and how it must be solved.

The case study is chosen as a method in our study. As technically, document observing and interview technics are benefited. The collected data is defined by content analysis. So our study is fulfilled with a holistic approach by its theory and field survey. At the end of our study, it is identified that the theoretical needings at the solution of the problem of the children in need of protection in Turkey are implemented partially in practic.

Key Words: Social Services, Edification Home, the children in need of protection

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Yaş Dağılımı	65
2	Yurtta Kalış Süreleri.....	66
3	Doğdukları İdari Birimler.....	67
4	İllere Göre Doğum Yerleri	68
5	Eğitim Durumu	69
6	Yaygın Eğitim Hizmetlerinden Yararlanma Düzeyi	69
7	Bitirilen veya Devam Edilen Yaygın Eğitim Kursları	70
8	Yaygın Eğitim Hizmetinin Alındığı Kurum	71
9	Eğitim Süresince Sene Kaybeden Çocuklar	71
10	Eğitim Süresince Kaybedilen Yıllar	72
11	Katılınan Sosyal ve Kültürel Etkinlikler.....	72
12	Sinema-Tiyatro Etkinliğinin Sıklık Derecesi.....	73
13	Kütüphane Etkinliğinin Sıklık Derecesi.....	73
14	Maç Etkinliğinin Sıklık Derecesi	73
15	Ev Ziyareti Etkinliğinin Sıklık Derecesi	74
16	Babası Ölmüş Çocukların Ölüm Tarihindeki Yaşları	74
17	Ebeveynin Bugünkü Durumu (Anne).....	75
18	Ebeveynin Bugünkü Durumu (Baba)	75
19	Ebeveynin Eğitim Düzeyi	76
20	Ailelerin Ekonomik Durumu	77
21	Ebeveynin Meslekleri.....	78
22	Çocuk–Ebeveyn İlişkisi.....	79
23	Anneleri İle İlişkisini Sürdüren Çocukların Görüşme Biçimi ve Sıklığı .	80
24	Babaları İle İlişkisini Sürdüren Çocukların Görüşme Biçimi ve Sıklığı .	81
25	Annenin Yaşadığı Şehre Göre Çocuk–Anne İlişkisi.....	82
26	Babanın Yaşadığı Şehre Göre Çocuk–Baba İlişkisi.....	83

27	Ebeveynin Dışında Önem Verilen Üçüncü Kişi.....	85
28	Üçüncü Kişi İle İlişkinin Başlangıcı	85
29	Önem Verilen Kişinin Niteliği	86
30	Çocukların Cinsiyetine Göre Önem Verilen Kişinin Niteliği ve Cinsiyeti.....	86
31	Yaşanılan Yurttan Memnuniyet Düzeyi	87
32	Yurtta Kalış Süresine Göre Yaşanılan Yurttan Memnuniyet Düzeyi.....	88
33	Yaşanılan Yurtta Şefkat ve İlgi Düzeyi	88
34	Yurtta Kalış Süresine Göre Yaşanılan Yurtta Şefkat ve İlgi Düzeyi.....	89
35	Yurtta Beceri ve Yeteneklerinizi Geliştirecek Bir Ortam Mevcut mu?..	90
36	Çocuklara Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin En İyi Bakım Yöntemi	91
37	Yöneticilerin Çocukların Sorunlarına Yaklaşım Tarzı.....	92
38	Yöneticilerin Başarı Yönetimi	92
39	Yöneticilerin Ceza Yönetimi	93
40	Yöneticilerin Kaynak Yönetimi	94
41	Yurda Kabul Edilmeye Aracı Olanlar	94
42	Yurda Kabul Edilmeden Önceki Bekleme Süresi	95
43	Yetiştirme Yurdunda Bulunduğuna Üzülenler	95
44	Yurttan Kaçan Çocuklar.....	96
45	Yurttan Kaçma Sebebi	97
46	Yöneticilerin Yurttan Kaçanlara Davranış Biçimi	97
47	Korunma Süresi Boyunca Kalınan Yurt Sayısı	98
48	Çocuklar Tarafından En Çok Sevilen Kişi	99
49	Sorunları Çözmede Tercih Edilen Kişi	99
50	Çocukların, Yetiştirme Yurdu İle İlişği Kesildiğinde Hayata Hazır Olup Olmayacağına İlişkin Düşüncesi	100
51	Gelecek İle İlgili Endişeler	101
52	Korunma Kararının Kaldırılacağı Zaman	101
53	Korunma Kararının Kaldırılmasına Kadar Gececek Dönemin Planı ...	102
54	Çocukların Korunma Kararı Kalktıktan Sonraki Planı	103
55	Çocukların Korunma Kararı Kalktıktan Sonra Yaşayacağı Kişi	103

KISALTMALAR

AÜ	: Anadolu Üniversitesi
BASAGM	: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
Bkz	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Haz	: Hazırlayan
HÜ	: Hacettepe Üniversitesi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İÜİF	: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MK.	: Medeni Kanun
m.	: Madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÜ	: Marmara Üniversitesi
GÜ	: Gazi Üniversitesi
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
ILO	: Introduction to Social Security (Uluslar Arası Çalışma Örgütü)
m.	: Madde
RG	: Resmi Gazete
SHGM	: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHÇEKGM	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
SHUD	: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
SHUDGM	: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
SÜHF	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi

TC : Türkiye Cumhuriyeti
TDAV : Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
Ed. : Editör
s. : Sayfa
a.g.t. : Adı Geçen Tez
a.g.e. : Adı geçen Eser
a.g.m. : Adı Geçen Makale

GİRİŞ

Bir ülkenin çağdaş medeniyetler seviyesine çıkmasında toplumun geleceği olan çocukların önemli bir yeri vardır. Ailenin yapı taşı olan çocuğun korunmaya muhtaç duruma düşmesi uluslararası ve ulusal çözüm bekleyen sorunlardan birisidir. Bu nedenle üzerinde durulması ve çalışılması gereken bir konu olarak görülmüştür. Çünkü korunmaya muhtaç çocukların tamamen koruma altına alınamaması ülkemizde gittikçe büyüyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuklar; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip beden, ruh ve ahlaki gelişimleri tehlikede olan ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklardır¹.

Çalışmamızda Türkiye'deki korunmaya muhtaç çocukların sorunları Trabzon örneği üzerinden ele alınmıştır. Ülkemizde 1983 tarihli 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu'yla çocuk refahı alanında korunmaya muhtaç çocuklara götürülecek hizmetler belirlenmiştir. Bu konuda birinci derecede sorumlu tek kurum 31.12.2011 tarihine kadar SHÇEK'tir. 31.12.2011 tarihi itibarıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemler Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Bu kurum, korunmaya muhtaç çocuklara sosyal hizmet verecek tek yetkili kurum olarak kabul edilmiştir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, kurum bakımının çocukların sağlıklı gelişimlerinde yetersiz olduğunu düşünerek koruyucu aile hizmetlerine öncelik vermiştir. Ayrıca Yetiştirme yurtlarının kapatılarak Sevgi evlerinin açılmasına ve çocukların ev ortamında yetişmesine karar vermiştir.

¹ Nuriye Semerci ve diğerleri, "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kapsamında Yeni Bir Model Önerisi: Koruyucu Okul (Elazığ İli Örneği, Türkiye)", **Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı**, Antalya: SHÇEK Yayınları, 2006, s. 147.

Çalışmamız “Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklar sorunun yeterince çözülmediği ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün korunmaya muhtaç çocukların sorunlarının çözümü için gerekli şartları oluşturamadığı hipotezine dayanmıştır.

Bir toplumun sosyal politikaları ve sosyal hizmet anlayışı o toplumun sosyokültürel yapısı ile örtüşmelidir. Bu nedenle korunmaya muhtaç çocukların sorunları Türkiye’nin yaşam koşulları içerisinde en uygun şekilde çözülmelidir. Korunmaya muhtaç çocuk sorununun algılanması ve sorunun çözümü ile ilgili problemlerin ortadan kaldırılması için bu alandaki çalışmaların artması gereklidir. Bu çalışma Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evi örneği üzerinden bu amacı gerçekleştirmek için yapılmıştır. Bu çalışma ile Türkiye’de yapılan sosyal hizmet çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturan korunmaya muhtaç çocukların sorunlarının tanımlanması ve konuyla ilgili çözüm yaklaşımlarının geliştirilmesine katkıda bulunmak istenmiştir.

Bu çalışmada evren ve örneklem metodu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Trabzon’daki korunmaya muhtaç çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 13–18 yaş gurubunu içine alan Trabzon Erkek yetiştirme yurdunda ve Sevgi evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar oluşturmaktadır. Teknik olarak doküman incelemesi ve mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesiyle araştırmamızın teorik kısmını ortaya koyup, konuyla ilgili net ve sağlam bir açılım sağlanmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların ankete verdikleri yanıtların dağılımını belirlemek için frekans analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu aşamada öncelikle veriler incelenmiş, sonra sonuçlar tablolarla görsel hale getirilmiştir ve her tabloda yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Ortaya çıkan kavramlar temalar ve ilişkiler yorumlanmış, karşılaştırılmış ve doğrulanmıştır. Bu yapılırken de verilerden alıntılara yer verilmiş ve verinin belirli kısımlarına göndermeler yapılmıştır. Sonuç olarak, çalışmamız teknik yönden birbirlerini tamamlayıcı, güvenilirliğini destekleyici bir şekilde tamamlanmıştır. Böylece çalışmamız teorisiyle ve alan araştırmasıyla birlikte bütüncü bir yaklaşımla yürütülmüştür ve çalışmamızın geçerliliği artırılmıştır.

Araştırma Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar üzerinde yapılmıştır. Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdunda kalan 52 çocuktan 17 çocuğa sağlık durumlarından dolayı anket yapılamamıştır. Bundan dolayı

araştırmanın örneklemini Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda kalan 35 erkek ve Sevgi evinde kalan 9 kız çocuktan oluşan 44 çocukla sınırlı kalmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde ilk olarak sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler kavramları ele alınmıştır. Ülkemizde bu alandaki faaliyetlerden birinci derecede sorumlu olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun geçmişi ve bugünü ele alınmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 31.12.2011 tarihinde 633 Sayılı KHK ile kapatılmış ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ülkemizde güç koşullar altında yaşayan çocukların sorunlarına, korunmaya muhtaç çocuk olgusuna ve de çocuk bakım modellerine değinilmiştir. Koruyucu ve önleyici hizmetlerin önemi vurgulanmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklar sorunu Trabzon örneği üzerinden ele alınmıştır. Bu bölümde Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan çocuklar üzerinde yapılan alan çalışmasının analizine ve bu analizin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgularla korunmaya muhtaç çocukların sorunları tespit edilmiş, sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmış ve çalışmamız sonuca bağlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOSYAL HİZMETLERİN SOSYAL GÜVENLİK İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

1. 1. Sosyal Güvenliğin Tanımı

Sosyal güvenlik kavramı ilk kez ABD’de ‘Social Security Act’ ifadesi ile 1935 yılında kullanılmıştır. Daha sonra ILO’un ‘Approaches to Social Security’ adlı raporuyla yaygınlık kazanmış, 1944 yılında ILO’nun 1952 tarihli ve 102 sayılı sözleşmesinde tüm ayrıntıları ile açıklanarak, günlük dilde kullanılmaya başlanmıştır².

Sosyal güvenlik, “sosyal” ve “güvenlik” kelimelerinin oluşturduğu bir kavramdır. Bu kelimelerden her biri kendi başına farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Böylece, gerek teori gerekse pratikte sosyal güvenlik kavramının anlamı farklı şekillerde yorumlanmaktadır³.

Kavramı meydana getiren kelimelerden birincisi olan “sosyal” kelimesi, günümüzde yaygın olarak kullanılan kelimelerden biridir. Latince kökenli olan kelime, Türkçe’ye Batı dillerinden geçmiş ve “içtimai” kelimesinin yerini almıştır. İçtimai kelimesi ise, “bir topluluğa ait” anlamına gelmektedir⁴. Bu durum, sosyal kelimesinin taşıdığı insani boyutla ilgilidir. Bu anlamda sosyal kelimesi, zihniyet olarak toplumu oluşturan bireyler ve sosyal gruplar arasında karşılıklı yardımlaşma, eşitlik ve sosyal adalet unsurlarını içeren bir anlama sahiptir⁵.

² Ufuk Aydın, **Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar**, No: 156, Eskişehir: AÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 1999, s. 5.

³ Sait Dilik, **Sosyal Güvenlik**, Ankara: Kamu-İş Yayınları, 1991, s. 1.

⁴ Hasan Şenocak, “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 56, 2009, s. 412.

⁵ Yusuf Alper, **Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, 4. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2003, s. 4.

Emniyet karşılığı olarak kullanılan “güvenlik” kelimesi ise öncelikle “tehlikeyi” anımsatmaktadır. Çünkü tehlikenin olmaması halinde güvenliğe ihtiyaç yoktur⁶. Genel olarak tehlike, insanların istek ve iradeleri dışında ortaya çıkan, insanın beden ve ruh bütünlüğüne, gelirine ve mal varlığına zarar vererek insan hayatının devamını tehdit eden hal ve durumlar olarak tanımlanabilir⁷. Sonuç olarak, güvenlik kelimesi herhangi bir tehlikenin yokluğunu ifade etmektedir⁸. Bu iki terimin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan “sosyal güvenlik” kavramının en basit açıklaması bir dizi kamu önlemi ile hastalık, doğum, iş kazası, işsizlik, iş göremezlik, yaşlılık, ölüm gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkabilecek her türlü ekonomik ve sosyal rahatsızlıklara karşı toplumun kendini korumasıdır. Bireyin karşılaştığı bu sorunlar bireyin gelirinin azalmasına veya giderlerinde artışa sebep olabilir. Çalışma gücünü olumsuz yönde etkileyen hastalık, yaşlılık ve sakatlık gibi fizyolojik riskler ile çalışma gücünü etkilememekle beraber onun kullanımını engelleyen işsizlik bu türden riskler arasına girmektedir. Bu risklerle karşılaşan birey geçici ya da sürekli olarak gelirden mahrum kalmakta ve ekonomik güvensizlik ortamıyla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda sosyal güvenlik politikalarının temelini ekonomik, sosyal ve fizyolojik risklerin bireyler üzerindeki etkilerini giderme çabaları oluşturmaktadır⁹.

Her ne kadar sosyal güvenlik kavramı ilk bakışta bireylerin belirli risklere karşı korunması şeklinde ifade edilse de sosyal güvenlik kavramının herkesçe kabul edilebilir bir tanımını yapmak kolay değildir. Aşağıda sosyal güvenlik kavramı ile ilgili olarak günümüze kadar yapılan tanımlamaların bazılarına yer verilecektir.

Sosyal güvenlik bir tanıma göre, bir ülke halkının bugünü ve yarını garanti altına almayı amaçlayan ve birbiri arasında sıkı bir birlik ve uyum kurulmuş olan bir kurumlar bütünüdür. Başka bir deyimle sosyal güvenlik, bir mesleki, fizyolojik veya sosyo-ekonomik riskten dolayı geliri veya kazancı sürekli veya geçici olarak kesilmiş kimselerin geçinme veya yaşama gereksinimlerini karşılayan bir sistemdir¹⁰.

⁶ Turan Yazgan, **İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları**, İstanbul: TDAV Yayınları, 1992, s.18.

⁷ Alper, a.g.e., s. 4.

⁸ Dilik, a.g.e., s. 2.

⁹ Cemal Hüseyin Güvercin, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası Yayınları**, 57 (2), 2004, s. 89.

¹⁰ Cahit Talas, **Toplumsal Ekonomi**, 7. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1997, s.398.

Başka bir tanımlamaya göre sosyal güvenlik, gelirleri ne olursa olsun, kişilere belirli sosyal riskler karşısında ekonomik güvence sunma görevine sahip kurum ve kurumlar topluluğudur¹¹. Bir diğerine göre ise sosyal güvenlik, bir mesleki veya sosyal riskten dolayı geliri veya kazancı kesintiye uğramış kimseleri başkalarının (birey veya devlet) yardımına muhtaç bırakmadan, geçinme ve yaşama ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemdir¹².

Diğer bir tanıma göre sosyal güvenlik, bireyin karşılaşacağı ve yaşamı için tehlike oluşturan olaylara karşı bir güvence arayışının ürünüdür. Tehlikeyle karşılaşan bireye, asgari bir güvence sağlamak, sosyal güvenliğin varoluş sebebidir. Bu sebeple, günümüzdeki ekonomik kriz ve küreselleşme olguları sosyal güvenliğin önemini giderek artırmıştır¹³.

J. Henry Richardsona göre sosyal güvenlik, “esas gayesi, çalışma gücünü, beden ve ruh sağlığını devam ettirmek için müessir kaynaklarını daimi veya geçici bir şekilde kaybedenlere, kollektif veya cemiyet olarak yardım etmek suretiyle, onları ihtiyaçlarının esaretinden kurtarmaya” çalışan bir sistemdir¹⁴.

Bir başka tanıma göre sosyal güvenlik, sosyal sigortalar ve sosyal refah hizmetlerinden meydana gelen bir sistemdir. Örneğin, kalkınma planlarımızda sosyal güvenlik sistemi içinde “sosyal sigortalar” ve “sosyal refah hizmetleri” iki vasıta olarak kabul edilmiş ve sosyal sigortalarla karşılanmayan hizmetlerin sosyal refah hizmetleri ile karşılandığı düşünülmüştür. Dolayısıyla sosyal güvenlik, nedeni ne olursa olsun tehlikeye uğrayarak muhtaç duruma düşen bireylerin ve ailelerin uğradıkları tehlikelerin zararlarından kurtarılarak, yaşadıkları toplum içinde diğer insanların yardımına ihtiyaç duymadan, insan onuruna yaraşır asgari bir hayat standardına ulaşmalarını ifade etmektedir¹⁵.

¹¹ Kenan Tunçomağ, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2000, s.5.

¹² Ömer Zühtü Altan, **Sosyal Politika**, Eskişehir: AÜ Yayınları, 2004, s.135.

¹³ Ali Güzel ve Ali Rıza Okur, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 6. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 1998, s.2.

¹⁴ J. Henry Richardson, **İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik**, (Çev. Turan Yazgan), İstanbul: İÜİF Yayınları, 1970, s. 11.

¹⁵ Nevzat Yalçıntaş, “Sosyal Hizmetler Politikası”, **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Sosyal Hizmetler, III. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı**, Ankara: SHGM Yayınları No.54., 1968, s.121.

Bir başka teoriye göre sosyal güvenlik, belirli olaylar sonucu çalışan bireyin, gelirinde ortaya çıkan kayıpları ve giderinde meydana gelen artışları bir toplumsal dayanışma ve yardımlaşma gereğince önlenmesini ve giderilmesini sağlayan tedbirler bütünüdür¹⁶.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1944 Philadelphia Konferansı'nda yaptığı tanımlamaya göre sosyal güvenlik, bireylerin, hastalık, meslek hastalığı, iş kazaları, sakatlanma, işsizlik, yaşlılık, ölüm, analık, çocuk sayısının artması gibi durumlarda geçici veya devamlı olarak kazançtan yoksun kalmaları durumunda korunmalarına yönelik genel önlemler sistemidir¹⁷.

Sosyal güvenlik kavramının tamamıyla anlaşılabilmesi için konunun dar ve geniş açıdan ele alınması yararlı olabilir. Sosyal güvenliğin dar açıdan ölçütü konunun kurumsal yönünü gösterirken, geniş ölçütü ise sosyal güvenliğin düşünsel yönünü göstermektedir.¹⁸

Dar açıdan sosyal güvenlik, insanın karşılaşacağı tehlikelerin sonuçlarına karşı korunması ve insana bu hususta bir güvenliğin sağlanması olarak ifade edilebilir. Tehlike ile karşılaşan insan tehlikenin niteliğine göre gelir azalması, gelir kesilmesi ve giderlerde beklenmeyen artışlar ile mücadele etmek zorunda kalır. Gelir devamlılığındaki bu değişiklikler ihtiyaçların karşılanmasında birtakım problemlere sebep olur ve gelir dengesizliğinin ortaya çıkmasıyla birlikte muhtaçlık durumu meydana gelir¹⁹. Bu bakımdan sosyal güvenlik, hastalık, kaza, analık, yaşlılık, sakatlık, işsizlik, ölüm ve çocuk yetiştirme gibi sosyal risklerin yol açabilecekleri durumlarda gelir kayıpları ve gider artışlarına karşı kişilerin güvenliklerinin sağlanmasıdır²⁰.

Geniş açıdan sosyal güvenlik anlayışı dar anlamdaki sosyal güvenliğin kapsamına giren riskler dışında aile, konut, şehircilik, eğitim, istihdam, konjonktür, meslek seçmede yardım, yönetime katılma, verimliliğin artırılması sağlık ve hijyen politikalarıyla ilgili

¹⁶ Mustafa Çenberci, **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Ankara: Olgaç Yayınları, 1985, s. 52.

¹⁷ ILO, **Introduction to Social Security**, Geneva: International Labour Office Publications, 1984, s. 3.

¹⁸ İsmail Kitapçı, **Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.7.

¹⁹ Kadir Arıcı, **Sosyal Güvenlik Dersleri**, Ankara: Sargın Ofset, 1999, s.3.

²⁰ Songül Sallan Gül, **Sosyal Devlet Bitti, Yaşamın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kısacasında Refah Devleti**, İstanbul: Etik Yayınları, 2004, s. 151.

önlemleri içerisine almaktadır. Bu bakımdan bir analiz yapıldığında geniş açıdan sosyal güvenlik anlayışı, toplumun refahının artırılmasıyla, sosyal ve ekonomik politikaların hayata geçirilmesiyle ve toplumsal yaşam standardının yükseltilmesiyle ilgilidir²¹.

Sosyal güvenlik kavramı, tüm dünyada aynı anlamı ifade etmemekte ve ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Örneğin, İngiltere'de sosyal güvenlik, sosyal sigortaları, sosyal yardımları, aile yardımlarını ve gazilere yapılan yardımları kapsamaktadır. Buna karşılık Yeni Zelanda'da sosyal güvenlik çok daha farklı bir anlam taşımakta ve 1938'de çıkarılan bir yasa ile parasal destekler dışında universal (bütünsel) bir sağlık hizmetini de içermektedir. Avustralya ve Kanada'da ise resmi istatistiklerde sosyal güvenlik kavramına pek rastlanmamakta, bu deyim yerine gelir güvencesi sağlayan bir sistemi ifade etmek için refah (welfare) deyiminin sıkça kullanıldığı görülmektedir²².

Sosyal güvenliğin tanımı ile ilgili açıklamalara bakıldığında sosyal güvenlikle ilgili dört unsurun öne çıktığı görülmektedir. Sosyal güvenlik; katkıya dayalı olan yararlıardan (contributory benefits) (sosyal sigortalar), katkıya dayalı olmayan (non contributory) parasal yararlıardan, sosyal yardımlardan ve sosyal hizmetlerden oluşmaktadır²³.

1.2. Sosyal Güvenliğin Amaçları

İnsanoğlu var olduğundan beri hastalık, sakatlık, işsizlik, yaşlılık, ölüm vb. çok sayıda tehlikelerle karşılaşmaktadır. Herkesin karşılaşabileceği bu tehlikeleri ortadan kaldırmak, mümkün olduğunca sonuçlarını azaltmak ve bu tehlikelerle karşılaşan bireylerin başkasının yardımına muhtaç olmadan hayatlarını sürdürmeleri için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu durum insanlık tarihinde sosyal güvenlik düşüncesinin zaman içinde olgunlaşmasını ve sosyal güvenliğin kurumlaşmasını sağlamıştır. Tehlikeler, gelecek nesiller için de geçerli olduğundan sosyal güvenlik her dönem ve her toplum için evrensel

²¹ Kitapçı, a.g.t., s. 8.

²² P. R. Kaim Caudle, **Comparative Social Policy and Security: A Ten Country Study**, London: Martin Robertson Press, 1973, s.6.

²³ Robert L. Walker, **Social Security and Welfare: Concepts and Comparisons**, Britain: Berkshire Open University Press, 2005, s. 6.

bir ihtiyaç olmaktadır. Bu sebeplerden ötürü sosyal güvenlik çağdaş uygarlığın simgesi olarak kabul edilmektedir²⁴.

Sosyal güvenliğin esas amacı, her insana hayatın çeşitli olayları karşısında, aşırı bir muhtaçlığa düşmeden ve özgürlüğünden fedakârlık ettirmeden insan şahsiyetine uygun bir hayat düzeyi sağlamaya yönelik kamusal sosyal düzenleme, sosyal sigorta, sosyal yardımlar ve muhtelif sosyal hizmetler alanında gerekli önlemleri almaktır²⁵.

Sosyal güvenliğin amaçları doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde ele alınabilir.

1.2.1. Sosyal Güvenliğin Doğrudan Amacı

Sosyal güvenlik, öncelikle kişilerin karşılaşılabilecekleri risklerin ve zararlı sonuçlarının önlenmesini amaçlayan insancıl bir sistemdir ve bu sistemin oluşturulmasını sosyal güvenliğin doğrudan amacı olarak nitelemek mümkündür. Sosyal güvenlik sisteminin ve politikalarının hareket noktası “sosyal risk” kavramında ortaya çıkmaktadır. Çünkü tehlikenin ve riskin bulunmadığı yerde güvenlik ihtiyacından bahsetmek mümkün değildir²⁶. Sosyal güvenlik sisteminin daha iyi anlaşılabilmesi için sosyal risk kavramının içerisinde hangi risklerin sosyal risk kapsamında değerlendirileceği belirlenmeli ve hangi sosyal risklerin sosyal güvenliğin kapsamına gireceği tespit edilmelidir. Sosyal risk, toplumun kendilerine özel bir önem bağladığı ve kişinin bunların zararlı tesirlerinden kurtulmasını istediği riskler olarak tanımlanmaktadır. Hangi hallerin sosyal risk sayılacağı ise ILO'nun 28 Haziran 1952 sayılı sözleşmesinde açıklanmıştır. Buna göre hastalık, sakatlık, yaşlılık, iş kazası, meslek hastalıkları, ölüm ve işsizlik sosyal risk sayılmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal riskler toplumdan topluma, zamana ve hatta devletin siyasal yapısının niteliğine göre değişebilmektedir.²⁷

²⁴ Suat Uğur, “Sosyal Güvenliğimizdeki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 4 (2), 2002, s. 131.

²⁵ Ali Seyyar, “Sosyal Güvenlik Nedir?”, <http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sg.htm> (23.03.2012).

²⁶ Hasan Hüseyin Kanar, **Sosyal Güvenlikte Hizmetlerin Etkinliği ve Verimliliği Açısından Özel Sigorta Sisteminin Yeri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2006, s. 8.

²⁷ Ahmet Kılınç, “Sosyal Sigortalar Kurumu”, <http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/ssk.htm>(23.03.2012).

1.2.2. Sosyal Güvenliğin Dolaylı Amaçları

Sosyal güvenliğin dolaylı amaçları sosyal, ekonomik ve siyasi amaçlardan oluşmaktadır.

a. Sosyal Amaçlar

Sosyal güvenliğin bir bireyi diğerine muhtaç etmemesi sosyal amaçlarından birini oluşturmaktadır. Kişiler bu şekilde karşılaştıkları risklerden sosyal güvenlik sayesinde korunmaktadır²⁸.

Sosyal güvenliğin amaçlarından birisi sosyal refahı sağlamaktır. Sosyal refah, sosyal hayatta geçim genişliği ve iyi yaşam anlamına gelmektedir. Sosyal refahın sağlanmasında düşük işsizlik oranları, yüksek sağlık standartları ve iyi bir eğitimin olması yaşamsal ölçütler olarak kabul edilmektedir.

Sosyal güvenliğin toplum sağlığı ile bireylerin ekonomik güvenliklerine olan etkisi beraberinde sosyal refahı gerçekleştirme amacını getirmektedir. Özetlemek gerekirse, sosyal güvenlik dolaylı olarak sosyal adaleti, sosyal barışı, bireysel gelişimi ve sosyal refahı amaçlamaktadır²⁹.

b. Ekonomik Amaçlar

Sosyal güvenliğin ekonomik amaçları gelirin yeniden dağıtmak, ekonomik dengeyi sağlamak, tasarruf ve yatırım yolu ile kalkınmaya ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktır. Bu amaçların dışında sosyal güvenlik enflasyona ve para değerindeki düşümlere karşı bireyleri korumaya çalışmaktadır³⁰.

²⁸ Ercan Güven ve Nüvit Gerek, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Eskişehir: AÜ Yayınları No:882, 1995, s. 7.

²⁹ Kanar, a.g.t., s. 11.

³⁰ Ufuk Aydın, **Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996, s. 13.

c. Siyasal Amaçlar

Siyasal bir organizasyon olan devletin amacı belli bir toprak parçası (ülke) üzerinde yaşayan insanların ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu ihtiyaçların karşılanması ile sosyal güvenliğin etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi arasında önemli bir ilişki vardır³¹.

Sosyal yardımda bulunmak, sosyal güvenliğini sağlamak ve sosyal hizmetler sunmak sosyal devletin vatandaşına karşı başlıca görevidir. Devletin sosyal güvenlik sistemindeki başlıca görevi bireyleri sosyal risklere karşı korumak ve gerekli olan metotları ortaya çıkarmaktır³².

1.3. Sosyal Güvenliğin Batı’da Tarihi Gelişimi

1.3.1. Sosyal Güvenliğin İlk Çağdaki Gelişimi

Eski çağlarda kabile ve daha sonra da aile içi dayanışma ve yardımlaşma sosyal güvenliğin doğal yolu olarak kabul edilmiştir. Avcı kabileleri üretim ve tüketim birliği içinde yaşamıştır. Birlikte çalışan ve çalışmayan herkesin geçimi, her kabilenin kendi olanakları çerçevesinde sağlanmıştır. Aile içi dayanışma özellikle tarım ekonomisine geçişte ve sanayileşme aşamasına kadar önemli bir yer tutmuştur. İlkel çağlarda sadece aile içi dayanışma değil, zor durumlarda akraba ve komşu yardımları da söz konusu olmuştur. Bu doğal sistem, üst üste gelen kuraklıklar ve doğal afetler sonucunda tehlikeye düşmüştür³³. İnsan hayatındaki doğal sistemin bozulması sosyal güvenlik ihtiyacının oluşmasına sebep olmuştur.

Eski Mısır’da M.Ö. 2200–1800 yılları arasında kalan dönemde devlet yönetimini elinde bulunduran ruhani sınıf, dul ve yetimlerin varlıklı dindarlarca bakılmasını sağlayarak, yoksullara yapılan yardımlarla sosyal güvenliğin ilk uygulamalarını gerçekleştirmiştir. Yine, Eski Mısır’da Hz. Yusuf sosyal güvenlik tedbirlerinden birini

³¹ Halil Nadaroğlu, “Yerel Yönetim ve Özellikleri”, Nezih Varcan (Ed.), **Yerel Yönetimler**, 1. Baskı, Eskişehir: AÜ yayını No:1650, 2005, s.3.

³² Kitapçı, a.g.t., s.13.

³³İlkan Nefesoğlu Yüksel, **Bireysel Emeklilik Sistemi, Basında Sunumu ve Katılım Düzeyi İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s. 20.

organize etmiştir. Bu kapsamda Hz. Yusuf yedi bolluk yılında çok büyük tahıl rezervleri oluşturmuş ve bunları yedi kıtlık yılında dağıtmıştır³⁴.

Eski çağda yerleşik bir halk olan Yunanlılar, ticaret ve gemicilik faaliyetleri yanında, esas olarak tarım ve el sanatlarıyla uğraşmıştır. Bu dönemde yoksul kimselerin sosyal güvenliği ailenin ve komşuların yardımlarıyla sağlanmaya çalışılmıştır. Zamanla sosyal ve ekonomik yapının değişime uğraması ve yoksulluğun artması devlet müdahalesini zorunlu kılmıştır³⁵. Bu dönemde sosyal güvenliğin uygulanmasında devletin yanı sıra esnaf ve sanatkârların kurdukları loncaların ve hasta esirlere yardım eden işverenlerin önemli bir katkısı vardır³⁶.

Eski Roma'da sosyal yardım tedbirlerinin gelişimi Eski Yunanistan'la benzer özellikler göstermektedir. Yoksulluğun ortaya çıkması ile sosyal güvenlik uygulamalarının uygulanması birbirine paralel olarak ortaya çıkmıştır. Devlet yoksulaşmayı azaltmak amacıyla özgür işçilere ayni yardım yapmaya başlamıştır³⁷. Roma'da miladi takvime geçildiği sıralarda, üyelerine hastalık ve kaza hallerinde sağlık yardımı yapan, uğradıkları gelir kayıplarını para ve yiyeceklerle karşılamaya çalışan sandıklarla (collegia tenuiorum), ölümlerinde defin giderlerini karşılayan, geride kalanlarına gelir bağlayan sandıklar (collegia funeraticia) kurulmaya başlanmış ve bunlar İmparator Constantin zamanına kadar önemini korumuştur³⁸.

1.3.2. Orta Çağ'ın Başından Sanayi Devrimi'ne Kadarki Gelişme

Ortaçağda, Avrupa'da sosyal güvenliğin gelişmesinde kilise ve manastır gibi dini kuruluşların önemli bir yeri vardır. Bu kurumlar halkın bağışlarından oluşan fonlar aracılığı ile yoksullara, hastalara, kimsesiz çocuklara, dullara ve yetimlere yardım etmiştir.

³⁴ Şenocak, a.g.m., s. 416.

³⁵ Dilik, a.g.e., s. 16.

³⁶ Sait Dilik, "Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 43 (1-2), 1988, s. 42.

³⁷ Hasan Şenocak, **Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s. 12-13.

³⁸ Dilik, a.g.m., s. 44.

Bunun yanı sıra kilise ve manastırların bünyesinde kurulu hastanelerde yoksullar parasız tedavi edilmiş ve onlara para, yiyecek ve giyecek yardımı yapılmıştır³⁹.

Haçlı seferleri döneminde ortaya çıkan Şövalye Tarikat Teşkilatının sosyal güvenlik uygulamalarının gerçekleşmesinde önemli bir katkısı vardır. Bu teşkilat, evlenme ve şahsi servet edinme hakkından vazgeçen, müslümanlarla savaşan ve hasta hacıların bakımını üstlenen şövalyeler tarafından kurulmuştur. Sonraları şövalyelerin görevlerini aksatmaması için kardeş adı verilen ve şövalye olmayan kişilerin bu tarikat içerisine girerek çalışmalarına izin verilmiştir. Bu kişiler zamanla şövalyelerin yerini alarak Hastane Kardeşlik Birliklerini kurmuşlardır. Zamanla finansmanı kilise tarafından sağlanan Hastane Kardeşlik Birlikleri hastanelerin kurulması ve işletilmesi görevini üstlenmiştir. Ancak daha sonra gelişerek bakımevlerine dönüşen bu hastaneler 15. yüzyıldaki israf ve yoksuzluklarla birlikte zayıflamıştır. Bu yüzyılda kilise tarafından yapılan sosyal yardımlarda siyasal, ekonomik ve reform hareketlerinden dolayı gerileme görülürken, çeşitli yasalarla sosyal güvenlik alanına düzenlemeler getirilmiştir. Almanya’da fakirler tüzüğü ile devlet polis tüzüğü çıkarılmıştır. İngiltere’de ise, fakirler kanunu kabul edilmiştir. Ayrıca bu yüzyılda şehirler kurulduğu için, bu şehirlerin birlikleri de oluşturulmuş, esnaf ve sanatkâr örgütlenmeleri kurulmuş ve bunlar tarafından sosyal güvenlik hizmeti verilmiştir⁴⁰.

1.3.3. Sanayi Devrimi’nden Sonraki Gelişmeler

Avrupa’da, Sanayi Devrimi’nin başlangıcı olan 18. yüzyılın ortalarında başlayıp yüzyılın sonuna doğru hızlanan teknik buluşlar yapılmıştır. Buna bağlı olarak yaşanan siyasal gelişmeler sonucunda büyük ekonomik ve toplumsal değişimler ortaya çıkmıştır⁴¹.

Modern sanayinin ve kapitalizmin beşiği İngiltere’den diğer Avrupa ülkelerine yayılan liberal ekonomi anlayışı, emek sermaye ilişkilerini düzenleyen lonca ve meslek örgütleri sistemine son vermiştir. Bununla birlikte 1789 Fransız Devrimi, herkesin istediği meslek ve işi seçip yürütebileceği bir hukuk düzenine geçişi sağlamıştır. İlk bakışta olumlu

³⁹ Güzel ve Okur, a.g.e., s. 17.

⁴⁰ Nefesoğlu Yüksel, a.g.t., s. 22.

⁴¹ Cahit Talas, **Toplumsal Politika**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1990, s. 36.

sonuçlar doğurması gereken bu gelişme, sosyal açıdan büyük sorunlara sebep olmuştur. Bu durum lonca ve meslek örgütleri sisteminin son dönemlerinde kalfa ve ıracıların ustaları ile ilişkilerinde problemler yaşamasına ve her türlü sosyal güvenlikten yoksun duruma düşmelerine yol açmıştır⁴².

Sanayi devrimiyle birlikte servetsiz, yoksul ve büyük sıkıntılar içinde varlığını ancak sürdürebilen bir işçi sınıfı doğmaya başlamıştır. Bu işçi sınıfının haklarının korunmasına yönelik olarak ilk tedbirler İngiltere’de daha çok çocukların korunması ve çalışma saatlerinin sınırlandırılması hususunda alınmıştır. Ancak sosyal güvenlikle ilgili modern uygulamalar ilk kez Almanya’da başlatılmış ve sonra diğer ülkelere yayılmıştır. Sanayi Devriminin ilk aşamalarında, 18. yüzyılın sonlarına doğru Prusya’da dilencilikle ilgili yasal düzenlemeler yapılmış ve bazı temel kanunlara (1794 tarihli Allgemeines Landsrecht) fakirlerin bakımına ilişkin hükümler konulmuştur. Bu hükümlere göre, devlet muhtaç vatandaşların beslenme ve bakımını sağlama görevini dolaylı olarak üstlenmiştir. Muhtaç vatandaşlara yardımların yapılması mevcut teşekkülleri (loncalar) ile şehir ve belediyelere görev olarak verilmiştir. 19. yüzyılda ise liberal ekonomik düzenle meslek ve iş seçme özgürlüğüne geçiş için yasal düzenlemeler yapılmış ve buna paralel olarak muhtaçların bakımında mahalli idarelerin sorumluluk ve yetkileri düzenlenmiştir⁴³.

Dünyada sosyal sigortaları ilk kuran ülke Almanya’dır. 1880–1890 tarihler arasında yürürlüğe konulan kanunlardan oluşturulan Alman Sosyal Sigortalar Sistemi, diğer Avrupa ülkelerinin mevzuatlarını oluşturmasında önemli bir model olmuştur⁴⁴. Siyasi bütünleşmesini tamamlayıp ekonomik, sosyal ve toplumsal problemlerle boğuşan Almanya’da Bismarck sorunların kapsamlı bir sosyal güvenlik programıyla çözülebileceği kanaati ile çalışmalarına başlamıştır. Basbakan Bismarck’ın hazırladığı, İmparator I. Wilhelm’in ise 17.11.1981 tarihinde ilan ettiği “imparatorluk fermanı”, sosyal sigortaların başlangıç noktası olarak kabul edilmiştir. Bu fermanla, ülkede iç barışı sağlamak ve yardıma muhtaç kişileri sosyal güvenliğe kavuşturmak amacıyla sosyal güvenlik yasaları çıkarılacağı ilan edilmiştir. Bu tarihten sonra Alman sosyal güvenlik sistemi üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ücreti belirli bir miktarın altında kalan sanayi işçilerini

⁴² Şenocak, a.g.m., s. 418.

⁴³ Dilik, a.g.m., s. 72-73.

⁴⁴ Güzel ve Okur, a.g.e., s. 20.

kapsamına alan temel kanunlar çıkarılmıştır. Bu kanunlar; 1883 tarihli “hastalık sigortası”, 1884 tarihli “iş kazaları sigortası” ve 1889 tarihli “yaşlılık ve maluliyet sigortası”dır⁴⁵.

Almanya’da kurulan Alman Sosyal Sigortalar Sistemi; Avusturya, Macaristan, Norveç, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Belçika ve İsveç gibi ülkelerde kurulan sosyal sigortalara esin kaynağı olmuştur⁴⁶. Modern sigortacılık anlayışı 1887’de Avusturya, 1891’de Macaristan, 1894’te Norveç ve Fransa, 1895’te Finlandiya, 1898’de İtalya tarafından kabul edilmiştir. 1912’de İngiltere dünyada ilk kez işçileri işsizlik sigortası ile koruyan ülke olmuştur. Fransa ise 1928 yılında sosyal sigorta uygulamasını benimsemiştir⁴⁷.

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra sosyal güvenlik alanında önemli gelişmeler meydana gelmiştir. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı, Amerika Birleşik devletleri ekonomisinin derin sarsıntılar geçirmesine ve işsizliğin ürkütücü boyutlara ulaşmasına sebep olmuştur. 1932 yılında Başkan seçilen Franklin D. Roosevelt’in New Deal (Yeni Düzen) politikaları çerçevesinde önderliğini yaptığı ve bugün dahi yürürlükte olan Sosyal Güvenlik Kanunu (Social Security Act), 14 Ağustos 1935 tarihinde kabul edilmiştir⁴⁸.

Sosyal güvenlik sorununun yeni bir teorisi 20 Kasım 1942 tarihinde Sir William Beveridge tarafından açıklanan Beveridge Raporu ile ortaya konulmuştur. Bu rapor, sosyal güvenliği halkın tümüne yayma ilkesini benimseyerek, daha sonraları birçok uluslararası belgede geçecek olan “herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu” fikrinin doğmasına yol açmıştır⁴⁹. Beveridge Raporu’nda öngörülen sosyal güvenlik sistemi’ndeki temel düşünce, yoksulluğun çağdaş bir toplum için yüz karası olmasıdır. Toplumda yoksulluk probleminin çözümü geniş kapsamlı ve sistematik bir sosyal güvenlik modelinin uygulanmasına bağlıdır⁵⁰. Bu açıdan Beveridge Raporu Avrupa ülkelerinin sosyal güvenlik sistemlerini ve dünyadaki kamuoyunu geniş ölçüde etkilemiştir⁵¹.

⁴⁵ Şenocak, a.g.m., s. 419.

⁴⁶ Süleyman Özdemir, **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul: İTO Yayınları, 2004, s. 150–151.

⁴⁷ Taner Karahasanoğlu, **Türkiye’de Sosyal Güvenlik Çıkmazı**, İstanbul: Şamil Yayınevi, 1973, s. 23.

⁴⁸ A. Can Tuncay, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 9. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2000, s. 9.

⁴⁹ Şenocak, a.g.m., s. 21.

⁵⁰ Kadir Arıcı, “Beveridge Planı”, **GÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11 (1–2), 1986, s. 17.

⁵¹ Güzel ve Okur, a.g.e., s. 30.

İkinci Dünya Savaşı, sosyal güvenlik tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Savaşı izleyen yıllar, “altın sosyal güvenlik çağı” denilen bir dönemin başlangıcı olmuştur. 1952 yılında Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından çıkarılan 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları adlı sözleşme ile sosyal güvenliğin kapsam ve normları tespit edilmiştir⁵². 1961 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Sosyal Güvenlik Anlaşması’yla da Avrupa devletlerinin ekonomik ve sosyal gelişme düzeyleri göz önünde tutulmuş ve sosyal güvenlik alanına daha yüksek normlar getirilmiştir. Geçmişten günümüze yapılan uygulamalarla da sosyal güvenlik sistemi daha yeni ve ileri boyutlar kazanmıştır⁵³.

1.4. Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi

1.4.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu’ndaki sosyal güvenlik uygulamaları ve gelişimi ‘doğal’ ve ‘geleneksel’ kurumlardan ‘modern’ sosyal güvenlik uygulamalarına doğru bir evrimleşme geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu Avrupada’ki gibi sanayileşme sürecine girmediğinden sosyal korumayı talep edecek bir işçi sınıfına sahip olmamıştır. Aile yapısının da koruyucu bir birim olma işlevini sürdürmesiyle, Osmanlı İmparatorluğu’nda sınırlı ve dağınık sosyal koruma önlemleri, gerçek bir sosyal güvenlik sistemine dönüşmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu’ndaki sosyal güvenlik uygulamaları; aile içi yardımlaşmalar, dinsel yardımlar ve meslek kuruluşları içerisindeki yardımlardan oluşmuştur⁵⁴.

Ekonomik ve sosyal teşkilatlanması Anadolu Selçuklu Devleti’nin bir devamı niteliğinde olan Osmanlı Devletinde sosyal güvenlik anlamında ilk örgütlenme, 13. yüzyılda önce Ahilik (esnaf, zanaatkâr, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan ocak), sonra Gedik (hak, imtiyaz), Lonca (belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek) teşkilatı adı altında oluşmuş ve 18. yüzyıla kadar etkinliğini sürdürmüştür. 18. yüzyılda ise Osmanlılarda sosyal güvenlik kurumsallık kazanmış ve ilk kez bu yüzyılda

⁵² Abdulhalim Çelik, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye**, Ankara: Kamu-İş Yayınları, 2002, s. 8.

⁵³ Hatice Koban Çetin, **Türkiye’de ve AT’de Sosyal Güvenlik Modelleri ve Türkiye’nin AT Sosyal Güvenlik Modeline Uyum Sorunu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992, s. 7.

⁵⁴ Güvercin, a.g.m., s. 91.

sosyal yardım amaçlı vergi toplanmaya başlanmıştır. Osmanlılarda 19. yüzyılda Darülaceze (düşkünler yurdu), Darüşşafaka (yoksul, öksüz ve yetimler için okul) gibi kurumların kurulmaya başlanmasıyla birlikte, loncaların yardımlaşma sandıkları yıkılmaya başlamış ve varlıklarını yüzyılın sonuna kadar koruyabilmişlerdir⁵⁵.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, Tanzimat Devrine (1839) gelinceye kadar modern anlamda bir sosyal güvenlik sistemi bulunmamaktadır. Tanzimat'ın ilanından 26 yıl sonra sosyal güvenlik alanında mevzuat hareketleri başlamıştır. İlk olarak 1865 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesi çıkarılmıştır. Ereğli Kömür Havzası'nda çalışan işçilerin çalışma şartlarını tespit eden bu nizamname, hastalananların tedavilerine ilişkin bazı önlemleri de içermiştir. Ancak bu düzenlemeler, işçileri korumaktan çok, üretimin aksamamasını hedefleyen uygulamalardan oluşmuştur⁵⁶.

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda asker ve memurlarla sınırlı olarak kimi işyerlerinde çalışanların, özellikle yaşlılık ve hastalık durumunda korunmalarını öngören resmi ve özel bir takım emeklilik ve yardımlaşma sandıkları kurulmuştur. Bunlardan ilki 1866'da kurulmuş olan Askeri Tekaüt Sandığı'dır. Bunu 1881'de sivil memurlar için kurulan bir emekli sandığı izlemiştir. 1890'da Seyrisefain Tekaüt sandığı, 1909'da askeri ve mülki sandıklarla Tersane-i Amire'nin işçi ve memurları için emeklilik ve malullük sandığı, 1910'da Hicaz Demiryolu Memur ve Müstahdemlerine hastalık, kaza durumları için yardım sandığı, 1917'de ise Şirketi Hayriye Tekaüt Sandığı kurulmuştur⁵⁷.

1.4.2. TBMM Hükümeti Dönemi

Büyük Millet Meclisi Hükümeti döneminde (1921–1923), kalabalık bir işçi sınıfının çok ağır çalışma koşulları içinde bulunduğu Zonguldak Ereğli Kömür bölgesinde uygulanması amacıyla iki kanun çıkarılmıştır⁵⁸. Bunlardan biri 28.4.1921 tarih ve 114 sayılı “Zonguldak ve Ereğli Havza–i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafi–i Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanun”, diğeri ise 10.9.1921 tarih ve 151 sayılı “Ereğli Havza–i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun”dur.

⁵⁵ <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/tarihce> (31.03.2012)

⁵⁶ Cahit Talas, **Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1953, s. 73.

⁵⁷ Kitapçı, a.g.t., s. 80.

⁵⁸ Şenocak, a.g.m., s. 426.

Türkiye’de ilk sosyal sigortayı dar kapsamlı ve ilkel olsa da 151 sayılı kanunun kurduğu düşünülmektedir. Zira kanun işçilerin ve işverenlerin zorunlu katılımıyla ihtiyat ve teavün sandıkları kurulmasını ve işverenlerin belirli hallerde işçilere zorunlu sağlık yardımı yapmasını öngörmektedir. Bu iki sandık daha sonra Amele Birliği adı altında birleştirilmiştir⁵⁹.

1.4.3. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal güvenliğe yönelik doğrudan düzenlemeler yapılmasa da, çıkarılan Borçlar Kanunu (1926), Umumi Hıfzısıhha Kanunu (1930) gibi yasalarla dolaylı düzenlemeler yapılmıştır. Yine bu dönemde sosyal sigortalara benzemekle birlikte kişiler ve riskler açısından dar kapsamlı birtakım emeklilik ve yardımlaşma sandıklarının kuruluşunu öngören yasalar çıkarılmıştır. Bu yasalar içerisinde 1930 tarihli Askeri ve Mülki Tekaüt Kanununun önemli bir yeri vardır. Bu yasalar dışında sosyal güvenlik kapsamında 1933 yılında Vilayet Hususi İdareleri Tekaüt Sandığı ve İstanbul Mahalli İdaresiyle, Ankara Belediyesi Memurları Tekaüt Sandığı, 1934 yılında Devlet Demir Yolları ve Limanlar İdaresinin Memur ve Müstahdemleri Tekaüt Sandığı gibi çok sayıda emeklilik ve yardımlaşma sandığı kurulmuştur. Bu sandıkların yanı sıra işçiler tarafından benzer yardımlaşma sandıkları kurmuşlardır. Bunların en önemlileri, 1923 yılında Zonguldak ve Ereğli bölgesinde maden işçilerinin kurdukları Amele Birliği ve İhtiyat ve Teavün Sandıkları olmak üzere, Samsun Tütün İşçileri Teavün Cemiyeti ile İstanbul’da elektrik fabrikası işçilerinin kurduğu Yardım ve Teavün Sandığı’dır.⁶⁰

Türkiye’de Cumhuriyet döneminin sosyal güvenlik alanındaki gelişmesinde T.C.’nin 1936 tarihli ilk İş Kanunu’nun önemli bir yeri vardır. Bu kanun sosyal sigortalının kurulması ile ilgili ilk genel ilkeleri içermesi ve bu konuda düzenleme yapma yetkisini hükümete vermesi ve uygulamada çok uyulmasa da çalışma saatlerinin resmi olarak 8 saat olarak sınırlandırılması ile sosyal güvenliğin gelişmesine katkı sağlamıştır⁶¹.

Türkiye’de sosyal sigorta kolları ile ilgili ilk kanun, 27.6.1945 tarih ve 4772 sayılı “İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu”dur. Bu Kanunun 1945

⁵⁹ Tuncay, a.g.e., s. 61.

⁶⁰ Güvercin, a.g.m., s. 91-92.

⁶¹ Sallan Gül, a.g.e., s. 266.

yılında yürürlüğe girmesiyle, iş kazalarıyla, meslek hastalıkları ve analık sigortası uygulanmaya başlamıştır⁶². Bu yasaya paralel olarak 16 Temmuz 1945 tarihinde İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu çıkarılmıştır. 2 Haziran 1949 tarihinde 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu, 1957 yılında Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu, 1950 yılında ise Hastalık ve Analık Sigortaları Kanunu kabul edilmiştir⁶³.

1961 Anayasası ile sosyal güvenlik ve sağlık kavramları birer insan hakkı olarak tanımlanmış ve devlet görevi olduğu da hukuken onaylanmıştır. Anayasa'nın 48. maddesine göre, "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatları kurmak ve kurdurmak devletin ödevlerindedir". 1961 Anayasası'nda yer alan sosyal güvenlikle ilgili esaslar, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 22. maddesindeki düzenlemeyle paralellik göstermektedir⁶⁴. 5 Ocak 1961 tarihli 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Yasası bütün sağlık hizmetlerinin finansmanının genel bütçeden karşılanmasını ve sağlık hizmetlerinin, yasal süreci izleyen herkese ücretsiz olarak verilmesini öngörmektedir. Yasaya göre "sosyalleştirme" uygulaması tüm illerde tamamlandığında, herkesi içine alan bir sosyal sağlık güvencesi modelini ortaya çıkaracaktır. 12 Eylül 1978'deki Alma-Ata Konferansı'nda aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Dünya Sağlık Örgütü üyesi 134 ülke, "2000 Yılına Kadar Herkese Sağlık" sloganıyla birlikte, halklarını sosyal güvenlik kapsamına almıştır. Ancak, "sosyalleştirme" uygulaması, 1984'te tüm yurttaki birçok aksaklıklarıyla birlikte tamamlanmış görünmesine rağmen yasadaki belirtilen tüm hedeflere ulaşamamıştır⁶⁵.

1970'lerin ortalarında özellikle Sosyal Sigortalar ve Bağ-kur kapsamında olanların sayısının artmasına karşın kurumlar ve programlar arasında uyumsuzluklar meydana gelmiştir. Bu nedenle 1974 yılında sosyal güvenlik politikalarında düzen sağlanması amacıyla 'Sosyal Güvenlik Bakanlığı' kurulmuştur. 4951 sayılı kanunla 'Sosyal Sigortalar Kurumu', 'Bağ-kur' ve 'Amele Birlikleri' bu bakanlığa bağlanmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda Türkiye'de 1978 yılında sigorta sistemine dâhil olanların sayısı, toplam aktif

⁶² Sait Dilik, **Türkiye'de Sosyal Sigortalar: İktisadi Açından Bir Tahlil Denemesi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1971, s. 30.

⁶³ Güvercin, a.g.m., s. 92.

⁶⁴ Alper, a.g.e., s. 37.

⁶⁵ Güvercin, a.g.m., s.92.

sigortalılarda 4 milyon 346 bine ve bunların bağımlıları da dâhil edildiğinde 19 milyon 207 bin kişiye ulaşmıştır. Böylece toplam nüfusun yüzde 44.74'ü sigorta kapsamına girmiştir⁶⁶.

1980'li yıllarda sosyal güvenlik uygulamalarına ilişkin gelişmeler devam etmiştir. 1983 yılında sosyal yardım hizmetlerini tek çatı altında toplamayı amaçlayan 'Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu' yeniden düzenlenmiş, 1986 yılında 'Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu' oluşturulmuş, 1992'de 'Yeşilkart' sistemi ve 25 Ağustos 1999 tarihli 4447 sayılı yasa ile 'İşsizlik Sigortası' uygulamaya konulmuştur⁶⁷.

1.5. Sosyal Hizmetler

1.5.1. Sosyal Hizmetler Kavramı

Sosyal hizmetler; herhangi bir sebeple sosyal veya ekonomik yoksunluklarla karşılaşan kişilere ve ailelere yarar sağlamayı, destek olmayı, insan haysiyetine uygun yaşayış düzeyinin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlayan hizmetlerdir⁶⁸.

Sosyal hizmetler kavramı, konu hakkında hukukî düzenlemeler getiren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu'nda; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddî, manevî ve sosyal yoksullukların giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü" olarak tanımlanmaktadır⁶⁹.

Doktrinde bu tanımdan başka tanımlarda yapılmıştır. Bir tanıma göre sosyal hizmetler, bir sosyal güvenlik vasıtası olarak, toplumdaki özel gereksinim gruplarının, toplumla uyumlu, refah içinde ve yarın kaygısı duymadan yaşama ve gelişmelerinin

⁶⁶ Sallan Gül, a.g.e., s. 272.

⁶⁷ Kitapçı, a.g.t., s. 82.

⁶⁸ SHUD, "Türkiye'de Sosyal Hizmetler", **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, Ankara: SHUD Genel Merkezi Yayını Sayı: 1, 1997, s. 45.

⁶⁹ SHUD, a.g.e., s. 47.

sağlanması, gereksinimlerinin karşılanması ve sorunlarının giderilmesi amacıyla oluşturulmuş örgütlü, düzenli ve programlı hizmetler bütünüdür⁷⁰.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğince, çeşitli ülkelerde görevlendirilmiş bulunan uzmanlar grubuna göre sosyal hizmetler, bireylerin birbiriyle ve çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırma amacı ile örgütlenen çalışmalardır. Bu amaç, birey, grup ve topluluklara ihtiyaçlarını karşılamada ve toplum yapısındaki değişimlere uyum sorunlarını çözmeye yardımcı olmaya yönelik yöntemlerle gerçekleştirilir. Bunun yanı sıra iktisadi ve sosyal durumların düzeltilmesi ile ilgili alınan tüm önlemler de aynı amaca yöneliktir⁷¹.

Diğer bir tanıma göre sosyal hizmetler, sosyal veya ekonomik yoksulluk içerisindeki kişileri, içinde yaşadıkları toplumun standartlarına uygun bir yaşayış şekline ve düzeyine kavuşturmak amacıyla sunulan önleyici, tedavi ve ıslah edici ve geliştirici nitelikteki hizmetler bütünüdür⁷².

Sosyal hizmet programları çağdaş toplumlarda oldukça yaygındır ve yöneldiği gruplar çok çeşitlidir. Sosyal hizmet programları sadece yoksullarla sınırlı kalmayacak boyutta bir hedef kitlesine hitap etmektedir⁷³. Sosyal hizmet programları kadın, çocuk (korunmaya muhtaç çocuklar, sokakta çalışan veya sokakta yaşayan çocuklar, suçlu çocuklar...), yaşlı, özürlü, mülteci, sığınmacı, özel ihtiyaç grupları (HIV, Kanser, Lösemililer, alkol ve madde bağımlıları, eşcinseller), evsizler, yoksullar gibi oldukça geniş bir müdahale alanını kapsamaktadır⁷⁴.

Sosyal hizmetin geniş olarak tanımlanıp uygulandığı sosyal güvenlik sistemi, Beveridge sistemidir. Bu sistemde, sosyal hizmetler sosyal güvenliğin bütün yöntemlerini kapsamakta ve sosyal refah hizmetlerini ifade etmektedir⁷⁵. Ne yazık ki ülkemizdeki sosyal güvenlik sisteminde sosyal hizmet yöntem ve uygulamasının bu kadar geniş anlaşılması güçtür. Nitekim Türk sosyal güvenlik sistemi temel olarak primli rejime dayanmakta ve

⁷⁰ Köseoğlu, a.g.m., s. 87.

⁷¹ Sait Dilik, "Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 35 (1), 1980, s. 73.

⁷² Ethem Çengelci, "Türk Sosyal Yardım Sistemine Genel Bir Bakış", **SHÇEK Dergisi**, 1(1), 1989, s. 5.

⁷³ Şenocak, a.g.m., s. 445.

⁷⁴ <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalhizmetpolitika.htm>(05.04.2012)

⁷⁵ Ali Nazım Sözer, **Türkiye'de Sosyal Hukuk**, İzmir: Fakülteler Kitabevi Yayınları, 1998, s. 32.

primsiz rejimin bir ögesi olarak sosyal hizmetler ile korunmaya muhtaç kişi ve gruplara ulaşılarak bazı sosyal sorunlarının çözümüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır⁷⁶.

1.5.2. Sosyal Hizmetlerin Temel Özellikleri

Sosyal hizmetler, yalnızca hayırsever çabalara dayalı bir çalışma değildir. Çünkü sosyal hizmetler hem devlet hem de gönüllü kuruluşların birlikte ve sistemli bir biçimde yürüttükleri çalışmalardan oluşmaktadır. Bir başka ifadeyle sosyal hizmetler, yalnızca gönüllü veya resmi bir çaba olmayıp, her ikisinin işbirliği ile gerçekleştirilen bir hizmettir⁷⁷.

Sosyal hizmetler sosyal güvenliğin karşılığı olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü sosyal güvenlik bir sistemdir ve niteliği itibarıyla çeşitli tehlikelere karşı önleyici bir işlevi sahiptir. Sosyal hizmetler ise, sosyal güvenliğin bir aracı olarak çalışma hayatı çerçevesinde birtakım tehlikelere karşı önleyici bir işlevi yerine getirmekten ziyade, çalışma hayatı dışında özellikle sosyo-ekonomik kökenli sorunlara karşı önleyici, iyileştirici ve ıslah edici bir işlevi yerine getirmektedir⁷⁸.

Sosyal hizmetler sorunları olan müracaatçılara, bu sorunlarının çözümünde yardımcı olmak üzere çeşitli imkânlar sağlamış ve geniş bir görev üstlenmiştir. Gerçekten sosyal hizmetler, birey ya da grupların muhtaç hale gelmelerine veya çevrelerine uyum sağlayamamalarına neden olan şartların geliştirilmesine veya iyileştirilmesine de yardımcı olur. Bu bağlamda sosyal hizmetler, fakirler, güçsüzler, çocuk ve yaşlı gibi toplumun yalnızca belirli kesimlerine yönelik bir hizmet değildir, aksine toplumun tamamına yönelik bir hizmettir⁷⁹.

Sosyal hizmetlerin bir diğer özelliği, sorunları olan birey veya grupların söz konusu sorunlarını çözümlemede çevrenin, diğer birey ve grupların güçlerinden ve sosyal kurumların gerek maddi gerekse manevi desteklerinden yararlanmasıdır. Ne var ki, sosyal hizmet uygulamalarında zamanı geldiğinde bireyin bağımsız olması gerektiği anlayışı

⁷⁶ Güzel ve Okur, a.g.e., s. 527.

⁷⁷ Şenocak, a.g.m., s. 452.

⁷⁸ Emel Başçı, **Sosyal Refah Hizmetleri Değerlendirme Araştırması**, Ankara: DPT Yayınları, 1968, s.6.

⁷⁹ Kadir Arıcı, "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılması", **I. Sosyal Hizmetler Şurası**, 2004, s. 592.

benimsendiğinden, belirtilen güç ve kurumlar, birey veya gruplara, içinde buldukları zor şartlardan kurtulmalarına yetecek kadar yardım ve destek sağlayabilmektedir⁸⁰.

Sosyal hizmetlerin sosyal yapının gelişmesi ve değişmesinde önemli bir yeri vardır. Bunun yanı sıra sosyal hizmetler sosyal kalkınmanın da önemli bir aracıdır. Günümüzde, sosyal hizmetlerin fonksiyonları sadece muhtaç ve yoksul bireylere hizmet götürmek değildir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması ve yerel düzeyde toplumların kalkınmasının gerçekleştirilmesinde de sosyal hizmetlerin önemli bir rolü vardır⁸¹.

Sosyal hizmet bireyin ve bireyin içinde yaşadığı durumun sosyal işlevsellik ve sosyal refah açısından daha iyi bir konuma getirilmesinde fonksiyoneldir. Sosyal hizmetin birey ve toplumla ilgili temel felsefi değerlerine dayanan bir uygulamada insanın değeri, onuru ve sosyal adalete dayalı bir toplum düşüncesi ön plana çıkmaktadır⁸².

Çağımız toplumlarında kalkınmanın insani boyutuna ağırlık veren sosyal hizmetler, bireyin çevresi ve yaşam şartları ile sürekli etkileşimleri çerçevesinde sosyal açıdan fonksiyonelliğini ve üyesi olduğu toplumun sosyal değerlerine uyumunu güçleştiren engelleri ortadan kaldırmak veya hafifletmek suretiyle kendini gerçekleştirmesine ortam yaratmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, sosyal hizmetler, toplumun imkânları ölçüsünde bireyin gelişmesine katkıda bulunabilmeyi ve onu olumlu yönde değiştirmeyi de hedeflemektedir⁸³.

⁸⁰ Şenocak, a.g.m., s. 452.

⁸¹ Başçı, a.g.e., s. 11.

⁸² Bülent Karakuş, “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hayırseverlik Yaklaşımı Geri mi Dönüyor-Döndü?”, http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyal_hizmet_hayirseverlik.htm (10.04.2012)

⁸³ İbrahim Cılga, “Türkiye’de Gelişme Sürecinde Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler”, **Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sosyal Hizmet Politikaları: Sosyal Hizmet Sempozyumu 2000**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, 2002, s. 76.

1.5.3. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihçesi

1.5.3.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde sosyal yardımlarla ilgili en önemli teşkilatlar, vakıflar olmuştur. Vakıfların bilhassa “Avarız” ve Müessesatı Hayriye adını taşıyanlar karakteri muhtaç kişilere yönelik sosyal yardımları organize etmiştir⁸⁴.

Hayri vakıflar, cami, okul, kütüphane, kervansaray, hamam ve benzeri tesislerle; fakirlere yemek yedirilmesi, kurban kesilmesi, aşure pişirilmesi gibi hizmetler ile bu tesis ve hizmetlerde çalışan personelin tayin, terfi ve ücretlerinin ödenmesi görevini üstlenmiştir. Avarız vakıfları ise düşük gelirli köy ve mahalle sakinlerinin yangın, hastalık ve ölüm gibi durumlarla, geçimlerini tehlikeye düşüren diğer başka hallerde ihtiyaçlarının karşılanması ve tedavilerinin yapılması için çalışmıştır⁸⁵.

Osmanlı İmparatorluğu’nda 19. yüzyılda II. Mahmut’un reformlarıyla, özellikle 1839 Tanzimat Fermanı’yla her alanda olduğu gibi sosyal hizmetlerde de örf ve âdete dayanan düzenlemelerden kanuni düzenlemelere ve kurumsal düzenlemelere doğru bir geçiş başlamıştır⁸⁶. 1868 yılında Mithat Paşa’nın Tuna Valisi bulunduğu sırada, çocuklar için “ıslahhaneler” açılmıştır. Amaçları yalnızca kimsesiz çocuklara hizmet sunmak olan bu kurumlar, zamanla ebeveyninden biri olmayan ve muhtaç durumdaki çocuklar ile suç işlemiş çocukları da bünyesinde barındırmıştır. Ayrıca bu kurumlar, imkânları ölçüsünde çocukları hayata hazırlayarak meslek sahibi olmalarını sağlamıştır⁸⁷. Yine aynı yıl, söz konusu ıslahhanelere ilişkin bir Nizamname hazırlanmış ve önce Tuna bölgesinde uygulanmıştır. Daha sonraları Dâhiliye Nezareti’nce Nizamname’nin uygulanması tüm ülkeye yayılmış ise de uygulamadan beklenen olumlu sonuç alınamamıştır⁸⁸.

⁸⁴ Ethem Çengelci, **Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Türk Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Yönetim Sistemi İçindeki Yeri**, Ankara: Aydınlar Matbaacılık, 1998, s. 8.

⁸⁵ Hüseyin Hatemi, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri, Eski Vakıflar**, İstanbul: İÜHF Yayınları, 1, 1979, s. 384.

⁸⁶ Muslih Fer, “Türkiye’de Sosyal Hizmetler”, **Sosyal Hizmet Dergisi**, 2 (1), 1966, s. 6.

⁸⁷ Birsen Gökçe, **Cumhuriyet Döneminde Çocuk ve Gençlere Ait Yasal Düzenlemeler ve Yayınlar**, Ankara: TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1983, s. 65.

⁸⁸ Osman Korkut Akol, **Kimsesiz Çocuklar**, Ankara: Örnek Matbaası Yayınları, 1950, s. 23.

1872 yılında, Darüşşafaka, çocuklara yönelik sosyal hizmetleri yürütmek amacıyla açılmıştır⁸⁹. 1895 yılında Sadrazam Halil Rıfat Paşa tarafından uygulamaya konulan dilencililiğin yasaklanması hakkındaki “Men-i Teseül Nizamnamesi”yle birlikte İstanbul’da 1896 yılında “Darülaceze” açılmıştır. Darülaceze, daha sonra İstanbul Belediyesi sınırları içinde bulunan sakat, yaşlı ve çalışamayacak durumda olan kimsesiz yaşlılarla, kimsesiz terkedilmiş çocukları barındırmak üzere İstanbul Belediyesi’ne devredilmiştir⁹⁰.

1914 yılında kurulmaya başlanan ve yetimhane, yetimler evi ya da öksüzler yurdu anlamına gelen “darüleytamlar”, devlet tarafından ülkenin kimsesiz ve çaresiz çocuklarını meslek hayatına hazırlamak amacıyla açılmıştır. Darüleytamların kuruluş amacı, Trablusgarp ve Balkan Savaşları’nda şehit düşenlerin çocuklarını korumak ve yetiştirmektir⁹¹. 2 Mayıs 1920 tarihinde, Ankara’da milli mücadeleyi organize etmek üzere 23 Nisan 1920’de kurulmuş olan Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen bir Kanun (Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun) ile icra vekilleri içinde Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili’nin (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı’nın) da bulunması kararlaştırılmıştır⁹².

30 Haziran 1921 tarihinde, Atatürk’ün önderliği ile Kurtuluş Savaşı’na katılanların çocuklarının bakım ve eğitim problemlerine yardımcı olmak amacıyla Ankara’da “Himaye-i Etfal Cemiyeti” (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu) kurulmuştur⁹³. 5 Aralık 1922 tarihinde, darüleytamların, “Büyük Millet Meclisi Sosyal Yardım Komisyonu” tarafından denetlenmesini hükme bağlayan “Darüleytamlar Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir⁹⁴.

1.5.3.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet döneminde, sosyal hizmet alanında atılan ilk adım “Himaye-i Etfal Cemiyeti” adı ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu’nun kurulmasıdır. Kurtuluş savaşı yıllarında savaş sırasında cephe gerisinde bakacak kimsesi olmayan çocuklara ve şehit

⁸⁹ Çengelci, a.g.e., s. 8.

⁹⁰ Gökçe, a.g.e., s. 67.

⁹¹ A. Rıza Erkan ve Gönül Erkan, “Darüleytamlar”, *HÜ Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5 (2–3), 1987, s. 61–62.

⁹² Çengelci, a.g.e., s. 9.

⁹³ Ziya Akkaya, “Atatürk, Sosyal Hizmet ve Toplum Kalkınması”, *Sosyal Hizmet Dergisi*, 3 (1), 1966, s. 21.

⁹⁴ Çengelci, a.g.e., s. 9.

çocuklarına bakmak amacıyla olan bu kurum, daha sonraki yıllarda da kimsesiz çocuklarla ilgili çalışmalara devam etmiştir. 1926 yılında çıkartılan 743 sayılı Medenî Kanunda çocuğun korunmasıyla ilgili yasal çerçeve oluşturulmuş, aynı yıl çıkartılan Türk Ceza Kanunu ile çocuğun korunması ve istismarının önlenmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. 1928 yılında Yardım Sevenler Derneği faaliyet göstermeye başlamıştır. 1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler Kanunu kabul edilerek belediyelere sosyal hizmetler alanında görevler verilmiştir. 1930 yılında kabul edilen 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile sosyal yardımlarla ilgili çeşitli hususlar düzenlenmiştir⁹⁵. 1936 yılında 3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş Kanunu kabul edilmiştir. (Bu kanun daha sonra 13.12.1983 tarihli ve 181 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır.) 1941 yılında 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun ile askerlik hizmetinde bulunanların muhtaç ailelerine yapılacak sosyal yardımların içeriği düzenlenmiştir⁹⁶.

1949 yılında, çocuk hizmetlerinde kamusal yetkiyi ve örgütlenmeyi ifade eden 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu Kanun, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı’na çeşitli kanuni görevler ve sorumluluklar vermiştir⁹⁷. Kanun, taşıdığı bazı aksaklıklardan dolayı yalnızca yedi yıl yürürlükte kalabilmiştir. Kanunun yürürlükten kaldırılmasının esas sebebi olarak, Milli Eğitim Bakanlığı’nın kanunla verilen görevleri yerine getirememesi ve mahalli idarelerin mali imkânlarının yeterli olmaması gösterilmiştir. Çünkü kanunda korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetlerin, Milli Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları, özel idareler, belediyeler ve köy tüzel kişiliklerinin ortaklaşa çalışmalarıyla yapılması öngörülmüştür⁹⁸.

1957 yılında, 5387 sayılı Kanunun korunmaya muhtaç çocukların problemlerinin çözümünde yetersiz kaldığı gerekçe gösterilerek, yerine yeni bir örgütsel yaklaşımla 6972 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu Kanun, temel

⁹⁵ Köseoğlu, a.g.m., s. 89.

⁹⁶ Çengelci, a.g.e., s. 10.

⁹⁷ Akol, a.g.e., s. 43.

⁹⁸ Muslih Fer, “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, **Korunmaya Muhtaç Çocuklar**, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1970, s. 28.

felsefe olarak yerel yönetimleri yetkili kılmayı hedeflemiş ve çocuk koruma hizmetlerini yerel yönetim birliklerine (Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliklerine) vermiştir⁹⁹.

12.6.1959 tarihinde 7355 sayılı “Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun” kabul edilmiştir. Kanun, sosyal hizmet okulları açılarak profesyonel meslek elemanı yetiştirmenin gerekliliği ilkesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır²⁰⁸. Nitekim kurulması öngörülen Sosyal Hizmetler Akademisi 1961 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamış ve 1965 yılından itibaren “sosyal hizmet uzmanları”nın sosyal hizmetler alanında faaliyet gösterme imkânı doğmuştur¹⁰⁰.

1963 yılında 225 sayılı Kanun ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olarak Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu Genel Müdürlük, 20 yıl süren uygulama dönemi içinde belirli bir bilgi ve deneyim birikimi sağlamış ve 1983 yılında kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün (SHÇEK) temelini oluşturmuştur¹⁰¹. 24.05.1983 tarihinde 2828 sayılı Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 29.05.1986 tarihinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kabul edilmiştir. 25.02.1988 tarihli 3413 sayılı Kanun ile ise, çocuk esirgeme kurumunda reşit olduktan sonra ayrılanlar için kamu kurum ve kuruluşlarda belli oranda kadro ayrılması kararlaştırılmıştır. 02.03.1989 tarihinde yürürlüğe giren 356 sayılı KHK ile sosyal hizmetler alanında son derece radikal önlemler alınarak SHÇEK Genel Müdürlüğü Başbakanlığa bağlanmış, kuruma ailenin korunması konusunda daha açık görevler verilmiş ve Ailenin Bütünlüğünün Korunması Dairesi kurulmuştur. Ayrıca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın sosyal hizmetler alanındaki görevine son verilmiş ve Sağlık Bakanlığı adını almasına karar verilmiştir¹⁰².

1997 yılında 30.05.1997 tarihli ve 23004 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 571 sayılı KHK ile Başbakanlığa bağlı olarak “Özürümler İdaresi Başkanlığı” kurulmuştur.

⁹⁹ Suat Ballar, **Türk Hukukunda Sosyal Hizmet ve Çocuklar**, İstanbul: Türkmen Kitabevi Yayınları, 1988, s. 6.

¹⁰⁰ Şenocak, a.g.m., s. 451-452.

¹⁰¹ Ethem Çengelci, “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi: Cumhuriyet Dönemi Gelişmeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, Ankara: SHUDGM Yayınları, 1997, s. 283.

¹⁰² Köseoğlu, a.g.m., 89-90.

KHK, bu İdare'ye özürülüler ile ilgili konuların ve sorunların, temel sorunlarına yasal ve yönetsel çözümler bulunmasına yönelik çalışmalar yapma görevini vermiştir¹⁰³.

2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, bakım ve barınma konularında alınacak tedbirlerin yürütülmesi görevini SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne vermiştir¹⁰⁴.

31.12.2011 tarihinde 633 Sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Aynı KHK'ye göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü de kurulmuştur. İlgili KHK ve ilgi yazı gereği Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna ait iş ve işlemler Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir¹⁰⁵.

1.6. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Çocuk Koruma Hizmetlerine Yönelik Değerlendirme

Ülkemizde yeterli aile desteği olmayan çocuklara SHÇEK destek vermektedir. Ailenin vermediği desteği başka bir kaynaktan sağlamak oldukça güçtür. Bu hususta SHÇEK çalışanlarına büyük görev düşmektedir. SHÇEK'in çalışmaları gün geçtikçe artmakta ancak parçalanmış ve sorunlu aile sayısı artmaktadır dolayısıyla hizmet bekleyen kişi sayısı da artmaktadır. Bu artışın karşısında SHÇEK çalışmaları da güçleşmektedir¹⁰⁶.

SHÇEK 2010–2014 Stratejik Planı, korunmaya muhtaç her çocuğu kapsayacak şekilde ve iyi şartlarda hizmet verildiğini, çocuk yuvalarında sevgi evleri ve çocuk evleriyle aile ortamına yakın bir biçimde hizmet verildiğini, kuruluşlarda kalan çocuklara düzenli bir yaşam alışkanlığı kazandırıldığını, bakım, barınma, güvenlik, sağlık hizmetlerinin verildiğini, tüm çocukların fiziksel ihtiyaçlarının yeterli seviyede ve zamanında karşılandığını, çocukların okul çalışmalarının düzenli olarak takip edildiğini,

¹⁰³ Çengelci, a.g.e., s. 19.

¹⁰⁴ Çocuk Koruma Kanunu, **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 25876, 15 Temmuz 2005.

¹⁰⁵ <http://www.shcek.gov.tr/> (10.05.2012).

¹⁰⁶ Binay Bilge Ermiş, "Bir Sosyal Destek Kaynağı Olarak Aile", **V. Aile Şurası "Aile Destek Hizmetleri" Bildirileri**, Ankara: BASAGM Yayınları, 2008, s. 16.

kuruluşlardaki çocukların dış tehlike ve alışkanlıklardan korunduğunu, yuva ortamında bilgisayar, TV, serbest zaman faaliyetleri olanaklarının mevcut olduğunu hizmet alımı ile sağlanan yemek, temizlik ve bakım hizmetlerinin çocukların gelişimlerine olumlu katkı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında çocuk haklarının geniş kitlelere anlatılması için her ilde komiteler kurulduğunu ve çocuk forumları yapıldığını bildirmiştir¹⁰⁷.

SHÇEK 2010–2014 Stratejik Planında çocuk hizmetleri ile ilgili olarak; bütün kuruluşların istenen standarda ulaşamadığını, gelişim ve öğretimden çok bakım üzerine odaklanıldığını, çocukların aile özlemi duygusunun doldurulamadığını, kurum bakımında bulunan çocukların kişisel gelişimlerinin yeterince tamamlanamadığını ve çocuğun özgüven ve bağımsız yaşamını sürdürebilme konusunda yetersizliklerinin olduğunu vurgulanmıştır. SHÇEK bu durumların ortadan kaldırılması için çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek sosyal ve sportif etkinlikler yaygınlaştırılması, sokakta yaşayan ve çalışan çocukların tespitiyle ilgili çalışmaların geliştirilmesi kararını almıştır¹⁰⁸.

SHÇEK, son yıllarda kurum bakım hizmetlerinde ve sosyal hizmet alanındaki uygulamalarında farklı ve etkili sonuçlar veren çalışmalar yapmıştır. Kurum kaynakları 2004–2007 döneminde % 189 artarak 791.700.245 TL'ye ulaşmıştır. Aileyi koruyucu ve aile parçalanmasını önleyici çalışmalara önem verilmiştir. Sosyal yardım için ayrılan ödenek miktarı 2002–2007 arasında % 821 artırılmıştır. Aynı dönemde çocuk ve gençlerin kaldığı yurt/yuvalardaki 150–200 kapasiteli 20–25 kişilik koğuş yapısından 3–6 kişilik oda yapısına dönüşüm başlatılmış, çocuk evleri ve sevgi evleri uygulamalarına geçilerek çocukların aile ortamına yakın mekanlarda büyümesi sağlanmıştır. Koruyucu aile sayısı % 87 artmış, evlat edinen aile sayısı 9.105'e çıkartılmıştır. Aile yanında bakılarak destek alan çocuk sayısı 2004–2007 arasında % 91 artmıştır. Bu uygulamalar ile yaklaşık 480 kuruluş açılması ve yaklaşık 60.000 personel çalıştırılması önlenecek kurumun sabit maliyetlerinin bütçenin karşılayamayacağı büyüklüğe çıkmasının önüne geçilmiştir. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukları rehabilite etmeye, topluma ve aileye kazandırmaya yönelik

¹⁰⁷ SHÇEKGM, **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları, 2009, s. 163–164.

¹⁰⁸ SHÇEKGM, a.g.e., s. 168.

çalışmalar artırılmıştır. 2004–2007 arasında İLO işbirliği ile 13 ilde 8.172 çocuk sokakta çalıştırılmaktan çekilerek eğitime kazandırılmıştır¹⁰⁹.

SHÇEK, 2005 yılından 2010 yılı sonuna kadar 7.245 korunma kararlı çocuğa sosyal ve ekonomik destek, eğitim ve danışmanlık hizmeti verilerek kurum bakımından aile veya yakınları yanına döndürülmüştür. Muhtaçlıkları nedeniyle korunma kararı alınarak Kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesine dikkat edilmiştir. Bu kapsamda da, 2010 yılında 26.667 çocuk korunma kararı alınmadan sosyal ve ekonomik destek, eğitim ve danışmanlık hizmeti verilerek aile veya yakınları yanında desteklenmiştir. Korunma Kararlı ya da Korunmaya Muhtaç Statüsünde olup, sosyal ve ekonomik destekle ailesi veya yakınları yanında bakılan çocuklardan okula gidenlere senede iki defa okul masraflarının karşılanması amacıyla birer sosyal ve ekonomik destek miktarı toplam (470,86 TL) okul masrafları desteği, giyim masraflarının karşılanması amacıyla senede iki defa birer sosyal ve ekonomik destek miktarı toplam (470,86 TL) giyim masrafları yardımı, kuruluş bakımındaki çocuklara verilen miktarlar üzerinden harçlık desteği, okula servis v.b. araç ile gitmek zorunda olan çocuklara (2010-2011 eğitim ve öğretim yılında ayda en fazla 110 TL) okula gidiş-geliş yol ücreti desteği aynı ve nakdi yardım yönetmeliği çerçevesinde nakdi olarak ödenmektedir. Bu desteklerin toplamı aylık ortalama 400 TL'yi bulmaktadır¹¹⁰.

SHÇEK uygulanacak stratejik plan ile kurumdan yatılı hizmet alırken toplumsal yaşama kazandırılarak aile merkezli yerinde hizmet verilen birey sayısını 6.750'den 17.349'a çıkartarak % 157 artış sağlamış olacaktır. Böylece, daha önce kurum bakımında iken koruyucu aile uygulaması, evlatlık hizmetleri vb. ile aile hayatı yaşaması sağlanan veya kendi ailesi yanına döndürülen çocuk sayısı 2,5 kat artacaktır (% 145)¹¹¹.

1.7. 2828 Sayılı Kanunu Yürütmekle Görevli Teşkilat

2828 sayılı kanun sosyal hizmetlerle ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişileri ve özel hukuk tüzelkişilerini, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışan

¹⁰⁹ SHÇEKGM, **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları, s. 12.

¹¹⁰ SHÇEK, **2010 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2010, s. 80.

¹¹¹ SHÇEKGM, **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları, s. 37.

personeli, sosyal hizmetlerden yararlananları ve yararlanacak durumda olanları kapsamaktadır¹¹².

Korunmaya muhtaç çocukların bakım ve korunmasına ilişkin işlemler 1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı yasa ile yürütülmüştür. 03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile de hakkında bakım, barınma ve danışmanlık tedbiri verilen çocuklar ile denetim tedbirine karar verilen çocuklar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görev alanına girmiştir¹¹³.

1.8. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 3, 6 ve 8'inci maddesine göre kurulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün teşkilatı; Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü, 4 Genel Müdür Yardımcısı, Kurullar, Komisyonlar, Genel Müdürlük Makamı Sekretarya Birimi, Daire Başkanlıkları ve Bağlı Birimlerden oluşmaktadır. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönergeye göre Genel Müdürlüğün daire başkanlıkları ve bağlı birimleri şunlardır:

a) Koruyucu ve Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Koruyucu Hizmetler Birimi, Önleyici Hizmetler Birimi, Risk Alanları Belirleme ve Önleme Birimi ve Özel Kuruluşlar Biriminden oluşmaktadır.

b) Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Ailesi Yanında Bakım Hizmetleri Birimi, Evlat Edin dirme Hizmetleri Birimi veKoruyucu Aile Hizmetleri Biriminden oluşmaktadır.

c) Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Çocukların Hayata Hazırlanması ve Eğitimi Birimi, Gönüllü ve Toplumsal Bilinç Artırıcı Hizmetler Birimi, Toplum İçinde İzleme ve İşe Yerleştirme Birimi ve Bakım Sonrası Rehberlik Hizmetleri Biriminden oluşmaktadır.

¹¹² <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/614.html> (07.04.2012).

¹¹³ <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/99/Bakim+Hizmetleri+Daire+Bsk./> (15.05.2012)

ç) Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Okul Öncesi Çocuk Bakım Hizmetleri Birimi, İlköğretim Çağı Çocuk Bakım Hizmetleri Birimi, Ortaöğretim ve Üstü Çocuk Bakım Hizmetleri Birimi ve Bakım Standartları Geliştirme ve İzleme Biriminden oluşmaktadır.

d) Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Suça Yönelen Çocukların Rehabilitasyonu Birimi, Suç Mağduru Çocukların Rehabilitasyonu Birimi ve Sokakta Risk Altındaki Çocukların Rehabilitasyonu Biriminden oluşmaktadır.

e) Çocuk Hakları Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Çocuk Haklarının İzlenmesi ve Koordinasyonu Birimi, Çocuk Hakları Raporlama Birimi ve Çocuk Hakları Tanıtım ve Bilinçlendirme Biriminden oluşmaktadır.

f) Araştırma-Geliştirme ve Proje Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Strateji ve Performans Geliştirme Birimi, Hukuk ve Mevzuat İşleri Birimi, Proje Geliştirme ve İzleme Birimi, Bilgi İşlem ve İstatistik Birimi ve Dış İlişkiler Biriminden oluşmaktadır.

g) Yönetim Hizmetleri Daire Başkanlığı: Bu başkanlık Destek Hizmetleri ve Mali İşler Birimi, İnsan Kaynakları Birimi, Basın ve Halkla İlişkiler Birimi ve İnşaat ve Emlak Biriminden oluşmaktadır¹¹⁴.

1.9. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Görevleri

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8'inci maddesine göre çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek, çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları düzenlemek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, izlemek ve değerlendirmek Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğün görevleri arasındadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Bakanlığın kamu kurum ve kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamakla yükümlüdür. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çocukları her türlü ihmal ve istismardan korur ve

¹¹⁴ www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/mce/.../cocuk_yonerge:docs (15.05.2012)

sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturur ve uygulamaya koyar. Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunar. Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetler ve tespit edilen aksaklıklarla yetersizliklere karşı gerekli önlemleri alır.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fiziki altyapı, nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi alır. Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca işe yerleştirilmesi işlemlerinde düzenin sağlar. Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında işbirliğinin yapar ve bu alandaki gönüllü girişimleri teşvik edici mekanizmaların geliştirerek uygular. Özel surette korunması gereken çocuklar sorununun çözümü için toplumsal duyarlılığın ve dayanışmanın güçlendirilmesine yönelik faaliyet, proje ve kampanyaları düzenler.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çocukların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetlerin yürütür ve bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları ile çocuk izleme ve takip merkezlerini kurarak işletir. Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini düzenler, çocuk hakları ve hizmetlerine yönelik kurul ve komisyonların oluşturur, çocuk politika ve stratejilerinin belirlenmesine ilişkin çalışmaların geliştirir. Bu görevlerin yanı sıra Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, görev alanları ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel etkinlikler düzenler, toplumu aydınlatıcı yayınlar hazırlar, eğitsel faaliyet ve projeler yürütür, ulusal ve uluslararası kongre, seminer, şûra ve benzeri etkinlikler düzenler.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sosyal amaçlı vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlar, görev alanlarına yönelik müşterek projeler hazırlar ve uygular, görev alanına yönelik uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapar, proje geliştirerek yürütür, gerçekleştirilecek çalışma ve etkinliklere katılır. Ülkemizin taraf olduğu uluslar arası sözleşmeler ile kararların ulusal düzeyde uygulanmasını izler,

değerlendirir, inceleme ve araştırma alanlarında elde edilen bilgileri değerlendirir ve bunları uygulayıcı kurum ve kuruluşlara aktararak hizmetlerin geliştirilmesini ve yeni hizmet modellerinin oluşturulmasını sağlar. Görev alanına giren konulara ilişkin mevzuatı ve uygulanmasını izler ve bu konuda yürütülen mevzuat yenileme çalışmalarına katkıda bulunur. Sorumluluk alanına ilişkin sorunlar ve yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin bilgileri veri tabanı aracılığıyla izler, günceller ve yapılacak çalışmalarda değerlendirmeler yapar¹¹⁵.

¹¹⁵ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 27958, 8 Haziran 2011.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı ve Korunma Kararı

Çocuk, tarihin ilk dönemlerinden itibaren toplumların ilgilendiği bir varlık olmuştur. Ancak bu ilgilenmenin niteliği, kapsamı ve şekli tarihi gelişim sürecinde farklılıklar göstermiştir. Söz konusu farklılıklar, toplumların sosyo-kültürel gelişmelerine ve yönetim anlayışlarına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İlk toplumlarda çocuğa, ekonomik fayda sağlayan bir varlık olarak bakılmıştır. Bu şekildeki düşünce, istenen çocuk ve istenmeyen çocuk ayrımının ortaya çıkmasına yol açmıştır¹¹⁶. Özellikle ekonomik bunalım dönemlerinde, çocuk yetiştirmenin ağır bir külfet olarak nitelendirilmesi, çocuğa karşı olumsuz bir tutum takınılmasına neden olmuş; ailesine ekonomik fayda sağlayamayacak durumda olan sakat veya hastalıklı çocukların toplumun dışına itilmesi, hatta yok edilmesi olağan kabul edilmiştir. Ayrıca, aile-devlet ilişkilerinde ailenin etkin olduğu dönemlerde, aile reisi çocuk üzerinde büyük bir yetkiye sahip olmuştur. Bu dönemde, çocuğun korunmasından ziyade onun toplumsal rolüne uygun olarak statüsünün belirlenmesi önem taşımıştır¹¹⁷. Bu gelişim sürecinde, aile reisinin çocuk üzerindeki sınırsız egemenliği, çocuğa karşı bakım ve koruma yükümlülüğüne dönüşmüştür. Devlet ise, bu yükümlülüğün yerine getirilmesi konusunda aktif bir denetim yürütmeye başlamıştır. Böylece, çocuk sorununu konu alan kanuni düzenlemelerde çocuğun yararları, söz konusu olabilecek diğer bütün yararları geriye iterek tek başına öne çıkmıştır¹¹⁸.

Çocuk haklarının gelişmesi ailenin devlet karşısındaki gücünün azalması ile doğru orantılı olmuştur. Devletin aile üzerindeki etkisinin artması ile çocuğun korunması

¹¹⁶ Emine Akyüz, **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Ankara: MEB Yayınları, 2000, s. 42.

¹¹⁷ İsmail Doğan, **Akıllı Küçük**, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2000, s. 2.

¹¹⁸ Mine Tan, "Çocukluk: Dün ve Bugün", **Toplumsal Tarihte Çocuk**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s. 17.

yönünde gelişmeler yaşanmıştır. Çocuğun korunması yönündeki toplumsal ilgi, öncelikle dini etkiler altında ve dini kuruluşlar aracılığıyla olmuştur. Bu ilginin dini etkenler dışında, toplum çerçevesinde kurumsallaşması, 19. yüzyılda başlamıştır¹¹⁹.

Ayrıca, 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen iki dünya savaşı ve onları izleyen çeşitli toplumsal olayların çoğalmasıyla artan kimsesiz, yoksul, evlilik dışı vb. çocuklar ve bunların sorunları, çocuklara yönelik politikaların hem teoride hem de pratikte gelişimini hızlandırmıştır¹²⁰.

2.1.1. Tanım

Korunmaya muhtaç çocuk geniş anlamda belli zaman kesitinde o toplum standartlarına göre, çocuğun temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının engellenmesi olarak tanımlanmaktadır. Çünkü ana-babalı ya da kimsesiz, varlıklı veya varlıksız, suçlu ya da suçsuz, herhangi bir eksikliği olması veya olmaması gibi bireysel özellikleri dikkate alınmaksızın hukuki bakımdan sağ ve tam doğduğu andan başlayarak ergin (reşit) olduğu ana kadar her çocuk korunmaya muhtaç olarak görülmektedir¹²¹.

Dar anlamda korunmaya muhtaçlık kavramı ise, bir çocuğun kanunun emrettiği ölçüde ihtimam ve bakım görmemesini ve bunun sonucunda beden, fikir ve ruh güvenliğinin tehlikeye düşmesini ifade etmektedir¹²².

Türk hukukunda korunmaya muhtaç çocuk kavramı, Medeni Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve Çocuk Koruma Kanununda

¹¹⁹ Şenocak, a.g.t., s. 72.

¹²⁰ Akyüz, a.g.e., s. 43.

¹²¹ Ali Naim İnan, "Korunmaya Muhtaç Çocuklar", **Korunmaya Muhtaç Çocuklar**, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1970, s. 42.

¹²² Emine Akyüz, "Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1987, 20 (1), s. 11.

tanımlanmıştır. Tanımlar, kullanılan ifadelerde değişiklik olsa da, hemen hemen aynı unsurları içermektedir¹²³.

Medeni Kanuna göre, bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede olan veya manen terk edilmiş halde kalan çocuklar korunmaya muhtaçtır (MK. m. 347/I). Yine, aile içinde kalması ailenin huzurunu, onlardan katlanmaları beklenmeyecek derecede, bozan çocuk da korunmaya muhtaç çocuk olarak nitelendirilmiştir (MK. m. 347/II)¹²⁴. Bu hüküm Eski Medeni Kanunda “şirretliği nedeni ile sürekli ana babasının emirlerine karşı gelen ve etkili bir ıslah çaresi de bulunmayan çocuklar” olarak yer almıştır. “Şirretlik” Medeni Kanundaki, çocuk ana babasına riayete mecburdur kuralına çocuğun uymaması ve ana babanın velayetten doğan çocuğun yetiştirilmesi, eğitimi ve öğrenimine ilişkin ödevlerini yerine getirememelerini ifade etmektedir¹²⁵.

Çocuk Koruma Kanun’a göre, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk korunmaya muhtaç çocuk olarak nitelendirilmektedir¹²⁶.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde ise korunmaya muhtaç çocuk tanımı yapılmamış, ancak hangi hallerde çocuklar için koruyucu önlemler alınacağı belirlenmiştir. Bu haller, çocuğun ana babasının ya da onlardan yalnızca birinin, kanuni vasi ya da vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye uğramasıdır¹²⁷.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’na göre, korunmaya muhtaç çocuk beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası

¹²³ Esin Konanç, “Türk Hukuk Sisteminde Çocuğun Korunması”, **Türkiye’de Çocuğun Durumu, 1990’ların Çocuk Politikası Kongresi**, Ankara: DPT-Unicef Türkiye Temsilciliği Yayınları, 1989, s. 17.

¹²⁴ Köseoğlu, a.g.m., s. 93.

¹²⁵ Ali Naim İnan, “Özel (Medeni) Hukuk Bakımından Ana-Baba ile Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana-Babaya Karşı Korunmaları”, **Profesör Doktor Hamide Topçuoğlu’na Armağan**, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1995, s. 25.

¹²⁶ Aynur İlhan Tunç, “Çocuk Koruma Kanunu ve Eğitim Tedbirinin Uygulanması Van Örneği”, **V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri**, Ankara: BASAGM Yayınları, 2008, s. 296.

¹²⁷ Şenocak, a.g.t., s. 79.

veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak nitelendirilmektedir (m. 3/b)¹²⁸.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda yapılan tanımda ana–babası olan çocuklar hakkında korunma kararı alınabilmesi için ana babaları tarafından fuhuş dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikeyle karış karşıya bırakılmaları gerekmektedir. Bu tanım ana babanın olmadığı veya pasif olduğu yani kanuni ifadeyle çocuğa manen terk ettiği halleri kapsamakta; ana babası ile yaşayan ve beden ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan veya onlar tarafından cinsel, duygusal veya ağır biçimde fiziksel istismara maruz kalan çocukları kapsamamaktadır¹²⁹.

Sonuç olarak, korunmaya muhtaç çocuk tanımında Medeni Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca, ana babası tarafından fena muamele gören, aşağılanan, gücünün üzerinde çalıştırılarak istismar edilen çocuklarda korunmaya muhtaç sayılmalıdır¹³⁰.

2.1.2. SHÇEK Kanunu'na Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar

2828 sayılı SHÇEK Kanunu korunmaya muhtaç çocukları çağdaş ve oldukça geniş kapsamlı ele alarak; “Korunmaya muhtaç çocuk; beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup,

1. Ana ve babasız, ana veya babasız
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen

¹²⁸ Köseoğlu, a.g.m., 93.

¹²⁹ Konanç, a.g.m., s. 16.

¹³⁰ Sevgi Usta Sayita, **Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi**, İstanbul: Filiz Kitabevi Yayınları, 1996, s. 46.

Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk” olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımdan hareketle ve toplumsal düzeyde soruna baktığımızda; hemen her toplumun geleceğinin güvencesi olan çocukları ve birliğinin temeli aileyi korumak, ona güvenli, sağlıklı bir ortam sağlamak amacıyla gelenek, görenek, örf, adet, inanç, töre ve değerlerine uygun yasal düzenlemeleriyle gerekli önlemleri aldığı görülmektedir¹³¹.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu bir çocuğun korunmaya muhtaç olabilmesini genel ve özel olmak üzere iki aşamada sınıflandırmıştır.

2.1.2.1. Genel Şart

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununa göre bir çocuğun korunmaya muhtaç olabilmesindeki genel şart, çocuğun beden, ruh ve ahlak gelişiminin veya şahsi güvenliğinin tehlikeye düşmesidir¹³².

Bedensel gelişimin tehlikeye düşmesi çocuğun fizik bünyesinin ve dış görüşünün tehlikede olmasıdır. Çocuğun yetersiz beslenmesi, çocuğun sağlığına özen gösterilmemesi, örneğin tüberküloz veya çocuk felci gibi hastalıklara maruz kalmış çocuğun gerekli şekilde tedavi ettirilmemesi, çocuğun ağır şartlarda çalıştırılması ve çocuğun herhangi bir şekilde istismar edilmesi bedensel gelişimini tehlikeye düşüren durumlardır. Bunun yanı sıra çocuğun denetim ve gözetim altında bulundurulmaması, çocuğa bedeni bakımdan kötü muamelede bulunulması, çocuğun uygunsuz, düzensiz ve kirli bir şekilde giydirilmesi veya çocuğun sağlığa aykırı bir şekilde barındırılması bedensel gelişimi tehlikeye düşüren diğer durumlardır¹³³.

¹³¹ Hasan Ergüncü, “Sosyal Hizmetler Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorununa Cumhuriyet Türkiye’sinin Yasal Yaklaşımı”, Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, Ankara: SHUDGM Yayınları, s. 125.

¹³² Ali Naim İnan, “Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı, Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları”, **SÜHF Dergisi**, 5 (1-2), 1996, s. 2.

¹³³ Emine Akyüz, “Medeni Kanunun 272. Maddesine Göre Çocuğun Korunması ve Yeni İsviçre Medeni Kanunu Gözönünde Tutularak Yapılması Önerilen Değişiklikler”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 21 (1-2), 1986, s. 147.

Çocuğun ruhsal gelişiminin tehlikeye düşmesi, çocuğun psikolojik ve duygusal sarsıntılara ve çöküntülere uğraması ya da böyle bir tehlikenin bulunması ile ortaya çıkmaktadır. Sürekli aşağılanan, hor görülen, itilip kakılan çocukların duygusal gelişimi tehlikeye düşerek ruh sağlığı bozulabilir. Tıp ve psikolojini verilerinden yararlanılarak bu durumda olanların ruhsal gelişiminin tehlikede olup olmadığı belirlenebilir¹³⁴.

Çocuğun ahlaki gelişiminin tehlikeye düşmesi ise, çocuğun dilencilığe veya hırsızlığa teşviki, çalışmaya arzu duymaz şekilde yetiştirilmesi, çevrenin kötü etkilerinden korunamaması, ana babanın iffetsiz ve düzensiz bir hayat yaşayarak çocuğa kötü örnek olması ile meydana gelmektedir.¹³⁵

2.1.2.2. Özel Şartlar

2.1.2.2.1. Ana veya Babasız veya Ana ve Babasız Çocuklar

Bu çocuklar, Medeni Kanunun aradığı şartlara uygun olarak evlenmiş olan kişilerden doğmuş fakat ölüm ya da gaiplik ile ana ya da babasını veya her ikisini de kaybetmiş çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Bu durumdaki çocuklar ana–babalarının ya da bunlardan birinin himayesinden yoksun kaldıkları için korunmaya muhtaç duruma düşmüştür¹³⁶.

2.1.2.2.2. Ana veya Babası veya Her İkisi de Belli Olmayan Çocuklar

Bu çocuklar evlilik içinde veya evliğin ortadan kalkmasından sonra doğmuş veya evlilik dışı birleşmelerden doğmuş fakat yapılan bütün araştırmalara rağmen ana–babası ya da bunlardan biri belirlenememiş çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, ana babaları tarafından cami ve belediye gibi yerlere terk dilen; kapı önlerine, تنها sokaklara ve buna benzer yerlere gizlice bırakılan veya ana babaları tarafından kurumlara

¹³⁴ Şenocak, a.g.t., s. 82.

¹³⁵ Akyüz, “Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, s. 14.

¹³⁶ Akyüz, “Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, s. 16.

bırakılmakla birlikte, sonradan kayıtlarının herhangi bir biçimde yok olması sonucu ana–babasının kimliği belirlenemeyen çocuklar bu gruba girmektedir¹³⁷.

2.1.2.2.3. Ana ve Babası veya Her İkisi Tarafından Terk Edilen Çocuklar

Bu gruptaki çocuklar, çeşitli neden ve etkenlerle, kanunun kendilerine yüklediği ödevleri kasten yapmadıkları ya da bu ödevleri yerine getirmekte aciz içinde buldukları için ana–babaları tarafından terk edilmiş çocuklardır¹³⁸.

2.1.2.2.4. Ana ve Babası Tarafından İhmal Edilip Kötü Alışkanlığa İtilen Çocuklar

Bu gruptaki çocuklar, kanunun ana–babaya yüklediği özen, çocuğu görüp gözetmek, nezaret etmek, denetlemek görevlerinde gösterdikleri ihmal dolayısıyla fuhşa, dilencilığe, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanmaya ve her türlü sosyal tehlikelere sürüklenme tehlikesiyle karşılaşan çocuklar olarak görülmektedir. Menfaat karşılığı başkalarına verilen çocuklar da bu gruba girmektedir¹³⁹.

2.2. Korunmaya Muhtaç Çocukların Belirlenmesi

2.2.1. Belirlemekle Yükümlü Kurumlar

2.2.1.1. Mahkemeler

Çocuğun korunması görevi kamu düzenine ilişkin bir görev olduğundan hâkim, önüne gelen davalarda kendiliğinden araştırmak, dikkate almak ve müdahale de bulunmakla yükümlüdür. Özellikle hâkim, velayetle ilgili davalarda (örneğin boşanma, müşterek hayatın tatili, velayetin nezi gibi) çocuğun korunması için gerekli tedbirleri ve kararları bir talep olmasa bile kendiliğinden alır¹⁴⁰. Mahkemelerce korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla ilgili verilen kararlar “koruyucu ve destekleyici tedbirler” olup, bu tedbirler Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve kurumlar tarafından yürütülmektedir.

¹³⁷ Akyüz, a.g.e., s. 451.

¹³⁸ Şenocak, a.g.t., s. 83.

¹³⁹ Ali Naim İnan, **Çocuk Hukuku**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1968, s. 37.

¹⁴⁰ Sayıta, a.g.e., s. 47.

2.2.2. Bildirim İle Görevli Olanlar

Korunmaya muhtaç çocukların araştırılıp-bulunması, durumlarının incelenmesi görevi İl Müdürlüklerine verilmiştir. Korunmaya muhtaç çocukların duyurulmasında; Mahalli mülki amirler, sağlık kurum ve kuruluşları, köy muhtarları, genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları görevlidir. Ayrıca, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili basın yayın organlarında çıkan haberler ihbar kabul edilmektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuğun durumunu ise eğitim kuruluşları, sivil toplum örgütleri v.b. herkes Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bildirmekle görevlidir¹⁴¹.

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme ve Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmeliğin 7. maddesine göre korunmaya muhtaç çocukların araştırılıp bulunması, durumlarının incelenmesi görevi İl Müdürlükleri ile Sosyal Hizmet Şubelerinin sorumluluğu altındadır. Bu kişilerin duyurulmasında mahallî mülkî amirler, sağlık kurum ve kuruluşları, köy muhtarları, genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları görevlidir¹⁴². Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme ve Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmeliğin 8. maddesine göre İl müdürlükleri ve sosyal hizmet şubeleri, korunmaya muhtaç çocuklar hakkında basın ve yayın organlarında çıkan haberleri ihbar kabul ederek ayrıca resmi bir duyuru gelmesini beklemeksizin harekete geçmek ve bu tür çocukları araştırmakla yükümlüdür¹⁴³.

İl Müdürlüklerinde görevli sosyal çalışmacı tarafından incelemesi yapılan ve korunma altına alınması gereken çocuklara yetkili ve görevli mahkemeden korunma/tehdit kararı alınır. Bu çocuklar öncelikle kendi ilinde değerlendirilir, yaş ve cinsiyetine uygun kuruluş bulunmaması halinde ise en yakın ildeki bir kuruluşa yerleştirilir¹⁴⁴.

¹⁴¹ <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/99/Bakim+Hizmetleri+Daire+Bsk.> (15.05.2005)

¹⁴² http://www.shcek.gov.tr/userfiles/KMC_Tespit_Yeni.pdf(28.04.2012)

¹⁴³ http://www.shcek.gov.tr/userfiles/KMC_Tespit_Yeni.pdf (28.04.2012)

¹⁴⁴ <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/99/Bakim+Hizmetleri+Daire+Bsk.> (15.05.2005)

2.3. Koruma Önlemi ve Korunma Kararı

2.3.1. Koruma Önlemi

Koruma önlemi geniş anlamıyla çocuğun bedensel, duygusal ve ahlaksal güvenliğinin tehlikeye düşmesini veya zarar görmesini önlemek ya da görmüş olduğu zararı gidermek amacıyla idari ya da yargı merciler tarafından alınan önlemlerdir¹⁴⁵.

2.3.1.1. İl Müdürlüklerince Alınacak Önlemler

İl müdürlükleri, haklarında korunmaya muhtaç olduğunu konusunda bildirimde bulunulan çocuklardan, durumları korunma için acil görülenleri, korunma kararı alınmaya kadar, bu kanuna göre kurulmuş kuruluşlara veya aile yanına mahalli mülkiye amirinin onayını alarak yerleştirirler (SHÇEKK m. 22). Bu önlemin amacı, çocuğun güvenliğini tehdit eden tehlikeli ortamdan bir an önce uzaklaştırılarak daha fazla zarar görmesine engel olmaktır¹⁴⁶.

2.3.1.2. Yargı Organlarınca Alınacak Önlemler

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile ilgili yönetmelikte açıklık bulunmama ile birlikte, yetkili ve görevli mahkeme, gerek korunma kararı vermeden önce gerekse korunma kararıyla birlikte ya da daha sonra Medeni Kanunun ilgili maddelerine göre çocuk hakkında gerekli koruma önlemlerini alabilir¹⁴⁷.

2.3.2. Korunma Kararı

2.3.2.1. Tanımı ve Koruma Önlemlerinden Farkı

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile ilgili Yönetmelikteki hükümlerin ışığında korunma kararı şöyle tanımlanabilir. Korunma kararı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 3/b maddesine göre beden ruh ve ahlak gelişimleri ve kişisel güvenlikleri tehlikede olan ana ve/veya babasız, ana ve/veya babası

¹⁴⁵ İnan, “Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı, Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları”, s. 16.

¹⁴⁶ Akyüz, a.g.e., s. 458.

¹⁴⁷ Şenocak, a.g.t., s. 86.

belli olmayan, ana ve/veya babası tarafından terk edilen çocuklarla, ana ve/veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikeye veya kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocukların yetkili ve görevli mahkemelerce devletin korunması ve bakımı altına alınmasına ilişkin yargı kararıdır¹⁴⁸.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu gereğince hakkında korunma kararı verilmiş çocuklar, devletin, dolayısıyla, bu hizmeti devlet adına yürütmekle görevli olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı kuruluşların bakımı ve korunması altına girmektedir. Medeni Kanun ve Çocuk Koruma Kanunu göre haklarında korunma önlemi alınmış çocukların nereye yerleştirileceğini, çocuğun güvenliğini göz önünde tutarak hâkimin belirleyeceğini düzenlemiştir. Bu takdirde, çocuğun yerleştirileceği yer, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı bulunan yurt, yuva ve koruyucu aile olabilecektir¹⁴⁹.

2.3.2.2. Korunma Kararı Alınması

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 22. maddesine göre korunmaya muhtaç çocukların reşit oluncaya kadar bu Kanun hükümlerine göre Kurumca kurulan sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri hususundaki tedbir kararı yetkili ve görevli mahkeme tarafından alınmaktadır. Bu karar için gerekli belgeler Kurumca düzenlenerek ilgili mahkemeye gönderilmektedir. Haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zorunluluk görülen çocuklar mahkeme kararı alınıncaya kadar, bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda veya aile yanında mahalli mülki amirin onayının alınması ile bakım altına alınmaktadır¹⁵⁰.

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme ve Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmeliğin 11. maddesine göre korunmaya muhtaç çocuk ve ailesi hakkında gerekli bilgileri toplamakla görevlendirilen Sosyal Çalışmacı, bulunamadığı hallerde İl Müdürlüğü'nce uygun görülecek kişi, çocuğun öz geçmişi, anne ve babasının olup olmadığı, ailenin ve çevresinin sosyo-ekonomik durumu, o ana kadar

¹⁴⁸ İnan, “Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı, Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları”, s. 2.

¹⁴⁹ Akyüz, a.g.e., s. 456.

¹⁵⁰ [http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//kanun_belgeleri/2828.pdf\(28.04.2012\)](http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//kanun_belgeleri/2828.pdf(28.04.2012))

yaşadığı yer, yakın akrabalık ve komşuluk ilişkileri gibi hususları açıklığa kavuşturmak için gerekli olan incelemeleri yapar. Ayrıca çocuk buluntu ise Karakol Zabıt Varakasını, anne ve baba ayrılmış ise ilgili Mahkeme Kararını, terkedilmiş ise bunlarla ilgili tutanağı, çocuğun korunmaya muhtaç olduğu ihbar edilmiş ise, bu durumun tespit edildiği tutanağı Sosyal İnceleme Raporuna ekler¹⁵¹.

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme ve Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmeliğin 12. maddesine göre İl Müdürlüğü ve Sosyal Hizmet Şubeleri, inceleme sonucunda korunmaya muhtaç olma özelliklerine sahip olan çocuklar hakkında; çocuğun menkul ve gayrimenkulü varsa bunu nasıl idare ve muhafaza edileceğinin, velayetin kaldırılması veya vesayetin verilmesinin gerekip gerekmediği konularını da içine alan Sosyal İnceleme Raporunu yetkili ve görevli mahkemeye gönderir. Ayrıca İl Müdürlüğü ve Sosyal Hizmet Şubeleri tarafından vukuatlı aile nüfus kaydı, Tapu ve Vergi Dairesinden alınan belgeler ve Genel Müdürlükçe örneği belirlenecek çocuk durum fişinin de bulunduğu dosyalar yetkili ve görevli mahkemeye gönderilir¹⁵².

Yetkili mahkeme, gönderilen İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünün düzenlediği evrakı inceleyerek ibraz olunan belgeleri, kanıtları ve raporları araştırarak, koşulları yerinde görmesi halinde evrak üzerinde de korunma kararı verebilir. Belgelerde eksiklik bulunduğunu saptarsa, tamamlanmasını emredebilir ve ilgilileri, işi inceleyip rapora bağlamış olan sosyal hizmet uzmanını çağırıp malumat alabilir¹⁵³.

2.3.2.3. Korunma Kararı Alınmasının Sonuçları

Korunma Kararı üzerine çocuk bulunduğu yerden alınarak bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmektedir. Mahkemece hakkında korunma kararı alınan çocuğun bakımı ve yerleştirilmesi bu kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar, kurumun denetim ve gözetiminde bir “koruyucu aile” tarafından da yerine getirilebilmektedir. Koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak

¹⁵¹ http://www.shcek.gov.tr/userfiles/KMC_Tespit_Yeni.pdf (28.04.2012)

¹⁵² http://www.shcek.gov.tr/userfiles/KMC_Tespit_Yeni.pdf (28.04.2012)

¹⁵³ Süreyya Alşan, “Çocuğun Korunması”, Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, Ankara: SHUDGM Yayınları, s. 128.

amacıyla koruyucu aile hizmetinin uygulama esaslarını düzenleyen SHÇEK Genel Müdürlüğünün 14 Ekim 1993 tarihinde resmi gazetede yayınladığı yönetmelik de yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle, koruyucu aile seçimine, koruyucu ailenin çocuklarla ilgili sorumluluklarına, idare ile olan ilişkilerine, hizmetin işleyişini ve koruyucu aileye ve bu hizmetin karşılığı olarak yapılacak ödemelere ilişkin esaslar belirlenmiştir¹⁵⁴.

2.3.2.4. Korunma Kararının Süresi ve Kaldırılması

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 24. maddesine göre korunma kararı genel olarak çocuk reşit olana kadar sürmektedir. Ancak bu karar, korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması halinde Kurum yetkililerinin önerisi üzerine mahkemece çocuk reşit olmadan önce kaldırılabilir. Mahkeme çocuk reşit olduktan sonra da çocuğun rızası alınmak şartıyla koruma kararının devamı hususunda karar verilebilir.

Reşit olduktan sonra korunma kararının devamı aşağıda belirtilen şartlara bağlıdır:

a) 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya muhtaç çocuklardan; ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar, yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

b) Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir. Bunlardan korunma kararı kalkmış, ancak tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocukları, kurumca himaye altına alınır. Bu çocukların emek karşılığı iaa ve harçlıkları kurumca karşılanır. Ayrıca çocukların Kurum hizmetlerinde çalışmaları da sağlanabilir.

c) Bedensel, zihinsel ve ruhsal sakatlıkları nedeniyle sürekli bakıma muhtaç durumda bulunan ve çalışmaktan aciz olan çocukların korunma kararı uzatılır¹⁵⁵.

Korunma kararı kalkan çocukların Kurumla ilişkilerinin devamı sağlanır ve bu çocuklara ihtiyaç duyduklarında imkânlar ölçüsünde Kurumca yardımcı olunur¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Alışan, a.g.m., s. 120.

¹⁵⁵ http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//kanun_belgeleri/2828.pdf (28.04.2012)

2.3.2.5. Korunma Kararı Kalktıktan Sonra Gençlere Sağlanan Destek

Korunmaya muhtaç çocukların kurum sonrası yaşamlarını desteklemek için yapılan en önemli düzenleme 3413 sayılı kanunun çıkarılmış olmasıdır. Bu kanun ile kamu kurum ve kuruluşlarına mevcut kadrolarının binde biri oranında bir bölümünü ayrılmış ve bakım kurumlarındaki gençlerin işe alınmaları görevi yüklenmiştir. Bu düzenleme, kurum sonrası çocukların yaşam şartlarının geliştirilmesine ve çocukların iş sahibi yapılmalarına imkan sağlamıştır¹⁵⁷.

2.4. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri

2.4.1. Çocuğun Kendi Ailesi veya Akrabası Yanında Korunması

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin başlangıç bölümünde 'Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin, toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görme zorunluluğu' ifade edilmektedir. Ayrıca "Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliği" kabul edilmektedir¹⁵⁸.

Çocuk için aile içinde sağlanan sevgi ve güven ortamının başka yerlerde sağlanması oldukça zordur. Çocuk için özellikle anne sevgisi çok önemlidir. Anne sevgisinden mahrum kalan çocuk, diğer ihtiyaçları giderilse bile, dokunma ve sevmeye ihtiyacı doyurulamadığı için, psikolojik açıdan tutarsız davranışlar gösterebilir. Yetiştirme yurtlarında yapılan araştırmalar bu durumu açıkça göstermektedir¹⁵⁹.

SHÇEK, çocukların korunmasına yönelik uygulamalarını gözden geçirerek hizmet önceliğini, geçmiş yıllarda korunmaya muhtaç çocuklara verilen kurum bakımı yoğunluklu

¹⁵⁶ http://www.shcek.gov.tr/userfiles/KMC_Tespit_Yeni.pdf (28.04.2012)

¹⁵⁷ İbrahim Cılga, **Gençlik ve Yaşam Niteliği**, Ankara: TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, 1994, s. 74.

¹⁵⁸ Tunç, a.g.m., s. 295.

¹⁵⁹ Mehmet Zeki Aydın, "Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi", **V. Aile Şurası "Aile Destek Hizmetleri" Bildirileri**, Ankara: BASAGM Yayınları, 2008, s. 100.

model yerine, her çocuğun sağlıklı bir aile ortamında yaşama hakkının olduğu gerçeğinden hareketle aile yanında korunması olarak belirlemiştir¹⁶⁰.

2.4.2. Kurum Bakımı

Korunmaya muhtaç çocukların bakım yöntemlerinden biri olan kurum bakımı, bir aile ortamında bulunmayan ya da ailenin fonksiyonlarını yerine getiremediği durumlarda, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların benzer durumdaki çocuklarla birlikte resmî ya da özel kurumlarda gruplar hâlinde veya topluca yaşamaları ve biyolojik ebeveynlerinin yerini alan yetişkinler tarafından geçici ya da sürekli olarak bakılmalarıdır¹⁶¹.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, çocuğun sağlıklı gelişiminin bir aile yanında mümkün olabileceği ilkesinden hareketle korunmaya muhtaç çocukların öncelikle öz ailesi yanında bakımı bu mümkün değilse Koruyucu Aile, Evlat Edindirme, Ayni Nakdi Yardım hizmetinden yararlandırılmasına öncelik vermiştir. Fakat alınabilecek bu tedbirlerin çözüm üretmemesi durumunda en son çare olarak kurum bakımı hizmetini tercih etmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar 0–12 yaş arası çocukların kaldığı çocuk yuvalarında ve 13–18 yaş arası çocukların kaldığı Yetiştirme Yurtlarında kurum bakım hizmetlerinden yararlanmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olan Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından kurum bakım yöntemlerinin olumsuz şartlarının ortadan kaldırılması için aile ortamına benzer kuruluşlar olan Sevgi evleri ve Çocuk Evleri açılmakta ve bu kurumların tüm illerde yaygınlaştırılması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır¹⁶².

2.4.3. Ayni Nakdi Yardım Hizmetleri

Çocuğun aile yanında korunması politikalarından birisi, ailenin sosyal yardımlarla desteklenerek çocuğun risk altından kurtarılmasıdır. SHÇEK kanunu, yoksulluk içinde olup da temel gereksinimlerini karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi

¹⁶⁰ SHÇEK, **2009 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2010, s. 15.

¹⁶¹ Köseoğlu, a.g.m., s. 96.

¹⁶² <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/99/Bakim+Hizmetleri+Daire+Bsk.> (15.05.2012)

yardımlarda bulunmak amacıyla gerekli hizmet ve programları geliştirmeyi kurumun asli görevlerinden saymıştır¹⁶³.

Bu hususta düzenlenen SHÇEK Ayni Nakdi Yardım Yönetmeliği, korunmaya muhtaç çocukların, ailelerinin yanında yaşamalarını hedeflemekte ve ayni ve nakdi yardım programlarının uygulanmasında korunmaya muhtaç çocuklara öncelik tanınmaktadır¹⁶⁴.

SHÇEK Ayni ve Nakdi Yardım yönetmeliğinin 6. maddesine göre Genel Müdürlük tarafından ayni ve nakdi yardım hizmetlerinde, korunmaya muhtaç çocukların, ailelerinin yanında yaşamlarını sürdürmeleri hedeflenmektedir. Bu yönetmeliğe göre ödeneklerin yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi yardım hizmetlerinden öncelikle korunmaya muhtaç çocuklar olmak üzere,

a) Muhtaçlık nedeniyle haklarında korunma kararı kaldırılarak, sosyal hizmet kuruluşlarının himayesine bırakılan çocuklarını destekledikleri takdirde yanlarına alabilecek özellikleri taşıyan aile, anne, baba veya yoksa akrabaları,

b) Korunmaya muhtaç oldukları tespit edilerek haklarında korunma kararı çıkarılmış, ancak çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları veya bakım ve rehabilitasyon merkezlerine yerleştirme imkanı bulunamadığı için sıraya alınmış olan çocuklar,

c) Tabii afetler nedeniyle muhtaç duruma düşen aileler veya yakınlarını kaybederek kimsesiz ve korunmasız kalmış kişiler,

d) Olağanüstü bir felaket, hastalık veya kaza geçirerek belirli bir süre kendisinin ve geçindirmekle yükümlü bulunduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlar, hayati tehlike arz eden ve ameliyat gerektiren durumlarla karşılaşan kişiler ile ekonomik yoksunluğu nedeniyle kendisini geçindiremeyecek durumda olan muhtaç yaşlılar,

e) Koruma kararı olup da yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle yetiştirme yurtlarından ayrılan çocuklar,

f) Korunma kararı olmamakla birlikte maddi sorunlarla karşılaşarak eğitimini devam ettiremeyecek duruma düşen ilköğretim ve orta öğretimdeki öğrenciler,

g) Muhtaçlık nedeniyle haklarında korunma kararı alınarak Kuruma ait bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesi talep edilen ve kendilerine ekonomik destek

¹⁶³ http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//kanun_belgeleri/2828.pdf (28.04.2012)

¹⁶⁴ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği (1986), **T. C. Resmi Gazete**, 19235, 28 Eylül 1986.

sağlanamaması durumunda Kuruma ait sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesi zorunlu görülen, ancak korunma kararı alınmaksızın nakdi yardımla ailesi veya yakınları tarafından bakılabilecek çocuklar yararlanmaktadır¹⁶⁵.

Bu doğrultuda, SHÇEK tarafından, 1987 yılından 1999 yılına kadar olan süren dönemde, 32.267'si çocuklar olmak üzere 47.923 kişiye ayni nakdi yardım yapılmıştır¹⁶⁶. 2003 yılında ise çocuk ve aile ile birlikte olmak üzere yaklaşık 15.000 kişiye ayni-nakdi yardım yapılmıştır¹⁶⁷.

SHÇEK, 2006 yılı içinde, 27.319 kişiye ayni-nakdi yardım hizmeti sunmuştur. "Aileye Dönüş Projesi" kapsamında 3.326 korunma kararlı olup kurum bakımında olan çocuk ailesinin yanına döndürülmüştür. Yine 2006 yılı içinde, 10.225 çocuk, doğrudan aile yanında desteklenmiş ve böylelikle kurum bakımına alınmalarına gerek kalmamıştır¹⁶⁸.

2007 yılı içinde, 4.866'sı korunma kararlı olup, kurum kayıtlı fiilen ailesinin yanında kalmaya devam eden, 14.632'si korunma kararlı statüsünde (korunma kararı mevcut sırada bekleyen veya korunma kararı mevcut değil ancak içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle sosyal yardım yapılmazsa hakkında korunma kararı alınarak kurum bakımına alınması gerekecek olan ve sosyal riskler ile karşı karşıya bulunan), 4.842'si korunma kararsız ama sosyal yardıma ihtiyacı bulunan yaklaşık 24.340 çocuk hakkında ayni ve nakdi yardım hizmeti verilmiştir¹⁶⁹.

SHÇEK, 2008 yılı içinde, 5.216'sı korunma kararlı, 18.081'i korunma kararlı statüsünde toplam 27.668 çocuğa ayni nakdi yardım hizmeti sunmuştur¹⁷⁰. 2009 yılında ise 5.133'ü korunma kararlı, 22.225'i korunma kararlı statüsünde 32.704 çocuğa ayni-nakdi yardım hizmeti sunulmuştur¹⁷¹.

¹⁶⁵ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği (1986), **T. C. Resmi Gazete**, 19235, 28 Eylül 1986.

¹⁶⁶ DPT, **VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Ankara: DPT Yayınları, 2001.

¹⁶⁷ Muammer Salim, **Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 90.

¹⁶⁸ SHÇEK, **2006 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2007, s. 52.

¹⁶⁹ SHÇEK, **2007 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2008, s. 67.

¹⁷⁰ SHÇEK, **2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2009, s. 82.

¹⁷¹ SHÇEK, **2009 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2010, s. 92.

633 Sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 31.12.2011 tarihi itibariyle kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile ayni-nakdi yardım hizmetleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından verilmeye başlanmıştır.

2.4.4. Koruyucu Aile Hizmetleri

Koruyucu aile hizmeti, değişik sebeplerle öz ailesinin yanında bakılamayan çocukların, belli bir süreliğine, bakımlarını üstlenen aile ya da kişilerin yanında, devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmeti veren aileye de koruyucu aile denilir¹⁷². Bu tanıma göre, koruyucu aile bakımı kendi ailesiyle herhangi bir nedenden dolayı yaşayamayan çocuklara kısa veya uzun süreli aile yaşamı sağlar. Koruyucu aile bakımı, çocuk refahı alanının önemli bir hizmeti olarak yetkili bir kurumun gözetim ve denetiminde yürütülür. Bu süreç içerisinde çocuğa ve biyolojik ailesine ihtiyaç duyduğu kişisel çalışma ve diğer tedavi hizmetleri sağlanır¹⁷³.

Tüm dünyada, korunmaya muhtaç çocuklar için en çok tercih edilen bakım şekli, koruyucu aile bakımındır. Bu yolla çocuklar, kuruluş bakımının olumsuz etkilerini yaşamadan bir aile yanında teke tek ilişkiye dayalı sevgi ve güven ortamı içinde yetişmektedir. Koruyucu aile bakımı, çocukların gelişimleri açısından kurum bakımına göre daha sağlıklı ve çağdaş bir yöntem olarak korunmaya muhtaç çocukların bakımında alternatif bir model olması nedeni ile tercih edilmektedir¹⁷⁴.

Çocuk refahı alanına giren bir hizmet olarak koruyucu aileye ilişkin ilk kanuni düzenlemenin İngiltere'de Kraliçe I. Elizabeth zamanında 1601 yılında çıkarılan "Yoksullar Kanunu"nda yer aldığı bilinmektedir¹⁷⁵. İngiltere'de başlayan bu hizmet, koloni devrinde Amerika'da, çıraklık şeklinde olmak üzere, 19. yüzyıla kadar devam etmiştir. 1909 yılında çocukların korunmasına ilişkin olarak Beyaz Saray konferansları yapılmaya

¹⁷² SHÇEK, **2007 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2008, s. 15.

¹⁷³ Şebnem Gülfidan, "İngiltere'de Aile", **Aile Politikaları-Karşılaştırmalı Ülkeler Panoraması**, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, s. 204.

¹⁷⁴ Zuhâl Amaz, "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Koruyucu Aile Projesi (KAP) Değerlendirmesi", Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, Ankara: SHUDGM Yayınları, s. 135.

¹⁷⁵ Şenocak, a.g.t., s. 107.

başlamıştır¹⁷⁶. Bu konferansların amacı, çocukların ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçları giderici çocuk refahı hizmetlerinin değerlendirilmesini yapmaktır. Yapılan konferans sonucunda, çocuk refahı ile ilgili bazı tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu tavsiyelere göre, çocuklar zorunlu bir neden olmadıkça ailelerinden alınmayacak ve onları korunmaya iten sebepler mümkün olduğunca ortadan kaldırılmalıdır. Bu bağlamda koruyucu aile hizmeti ailelerinden ayrılan çocuklar için tercih edilen bir bakım türü olarak değerlendirilmelidir¹⁷⁷.

Koruyucu aile bakımının bugünkü şekli ise 1948'de Birleşmiş Milletlerde Çocuk Dairesinin kurulmasından sonra ortaya çıkmış; 1950'lerde aile krizlerinin etkilerini azaltmak amacıyla çocuklar, kısa süreler içinde olsa koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmişlerdir. Koruyucu aile kavramı geliştikçe farklı koruyucu aile türleri ortaya çıkmıştır. 1970'li yıllardan itibaren ise problemlili çocukların korunması bakımından koruyucu aileye olan ilgi artmıştır¹⁷⁸.

Ülkemizde geleneksel olarak çocuğun başka bir ailede bakımı aile ilgili ilk kanuni düzenleme Türk Medeni Kanununun 273. maddesi ile yapılmıştır. 1930 yılında çıkartılan Umumi Hıfzıssıhha Kanununda korunmaya muhtaç çocukların aile yanında bakımı hükme bağlanmıştır¹⁷⁹. Medeni Kanunda hakkında koruma kararı verilen çocuğun hâkim tarafından bir aile yanına yerleştirilebileceği öngörülmüştür. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda çocukların bakılmak üzere aileler yanına yerleştirilmesi yetkisi belediyelere verilmiştir. Söz konusu kanunlarda hükümler yer almasına rağmen ilk uygulama 27.5.1949 tarihli ve 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanunu'nun yürürlüğe girişinden sonra olmuştur¹⁸⁰.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda koruyucu aile kurumu ayrıntılı biçimde düzenlemiştir. Kanununun 23. maddesine göre, "mahkemece

¹⁷⁶ Atalay Yörükoğlu, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, 6. Baskı, İstanbul: Özgür Yayınevi Yayınları, 1997, s. 200.

¹⁷⁷ Hazel Fredericksen ve R.A. Mulligan, **The Child and Welfare**, San Fransisco: W. H. Freeman Publishers, 1972, s. 38.

¹⁷⁸ Gülfidan, a.g.m., s. 204.

¹⁷⁹ SHUD, "Koruyucu Aile Hizmeti Çalışma Grubu Raporu", **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, Ankara: SHUD Genel Merkezi Yayını Sayı: 1, 1997, s. 72.

¹⁸⁰ M. Şükrü Tulay, "Türk Aile Sistemi İçinde Koruyucu Ailenin Yeri ve Önemi", **Sosyal Hizmet Dergisi**, 5 (8), 1972, s. 2.

korunma kararı alınan korunmaya muhtaç çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi, bu kanuna göre kurulmuş kurumlarda olduğu kadar kurumun denetim ve gözetiminde bir koruyucu aile tarafından da yerine getirilebilir. Koruyucu aile, korunmaya muhtaç çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini gönüllü olarak üstlenebileceği gibi kurumca belirlenecek ve ödenecek bir ücret karşılığında da yapabilir. Koruyucu ailelerin seçimine, çocukla ilgili sorumluluklarına, Kurumla olan ilişkilerine, hizmetin işleyişine ilişkin esaslar bir yönetmelikle düzenlenmektedir¹⁸¹. Bu maddeye dayanılarak 2.10.1984'te ilk Koruyucu Aile Yönetmeliği çıkarılmıştır¹⁸². Koruyucu aile uygulamaları 1993 yılına kadar bu yönetmelikte belirtilen esaslara göre yürütülmüştür. 14 Ekim 1993'te ise daha önceki yönetmeliğin eksikliklerini tamamlamak amacıyla ikinci bir Koruyucu Aile Yönetmeliği çıkarılmıştır¹⁸³.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar; öz ailesi bulunan, öz ailesince bir süre için bakılamayan, çeşitli nedenlerle evlat edindirilme şansını tümüyle yitirmiş olan, kız ya da erkek, sağlıklı ya da özürlü tek ya da kardeş olup, durumunun koruyucu aile yanına yerleştirilmeye uygun olduğu sosyal çalışmacı tarafından belirlenen çocuklardır. Bu yasal çerçevede, haklarında korunma kararı alınmış çocukların koruyucu aileler yanına yerleştirilmeleri için öz ailelerinden alınması zorunluluğu yoktur. Bu çocuklar ailelerinden izin alınmadan uygun kuruluşlara veya koruyucu ailelerin yanına yerleştirilebilmektedir¹⁸⁴.

Koruyucu Aile Yönetmeliğinin 7. maddesine göre çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, iyileştirme merkezleri, her ay koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocukların ad ve soyadları, doğum yeri, doğum tarihleri ve korunma kararı verilmesinin nedenlerini kapsayan bir liste ile birlikte sağlık durumunu, psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerini gösteren sosyal inceleme raporunu İl Müdürlüklerine göndermektedir.

Koruyucu Aile Yönetmeliğinin 12. maddesine göre İl müdürlüklerince bir koruyucu aileye en çok 3 çocuk yerleştirilir. Çocukların kardeş olması durumunda çocuk sayısı sınırlandırılmaz. İl müdürlükleri ile yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile arasında sözleşme imzalanır ve çocuk aileye teslim edilir.

¹⁸¹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, **18059**, 27 Mayıs 1983.

¹⁸² Koruyucu Aile Yönetmeliği (1984), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 18592, 2 Ekim 1984.

¹⁸³ Koruyucu Aile Yönetmeliği, **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 21728, 14 Ekim 1993.

¹⁸⁴ Köseoğlu, a.g.m., s. 98.

Koruyucu Aile Yönetmeliğinin 14. maddesine göre Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, görevli sosyal çalışmacı tarafından düzenli olarak izlenir ve bu süreçte ortaya çıkacak sorunları çözmek için gerekli çalışmalar yapılır¹⁸⁵.

Koruyucu ailenin yükümlülüklerini yerine getirmemesi, çocukla koruyucu aile arasındaki uyumsuzluğun yapılan meslekî çalışmalara rağmen giderilememesi, koruyucu ailenin çocuğa istenilen şekilde bakmadığının belirlenmesi, koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması, koruyucu ailenin herhangi bir nedenle koruyucu aile olmaktan vazgeçmesi durumlarında görevli sosyal çalışmacının hazırlayacağı sosyal inceleme raporu ile ailenin koruyucu aile sözleşmesi iptal edilerek çocuk aileden geri alınmaktadır¹⁸⁶.

Türkiye’de çocukların koruma altına alınma uygulamaları müracaat odaklı bir sistemle işlemektedir. Bu sistemdeki uygulamaya göre ülkemizde her 10 bin çocuktan 7’si koruma altındadır. Bu rakam, ülkemizde aile bütünlüğünün ve aile ilişkilerinin güçlü olduğunu göstermektedir¹⁸⁷.

Hizmetlerin ilk uygulanmaya başlandığı 1961’den 2001’e kadar, 3.288 çocuk koruyucu aile uygulamaları hizmetinden yararlandırılmıştır¹⁸⁸.

2006 yılı içinde 204 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir. Devam eden koruyucu aile yanındaki çocuklarla bu sayı aynı yıl 813 olarak gerçekleşmiştir¹⁸⁹. 2007 yılı içinde ise 240 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilirken, devam eden koruyucu aile yanındaki çocuk sayısı 973’e yükselmiş¹⁹⁰, 2008 yılında ise 223 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiş ve böylece devam eden koruyucu aile yanındaki çocuk sayısı 1.103 olmuştur¹⁹¹.

SHÇEK 2010–2014 Stratejik Planına göre koruyucu aile yanında desteklenen çocuk sayısı 2009 yılı içinde 1.250, 2010 yılı içinde 1.438, 2011 yılı içinde 1.653, 2012 yılı içinde 1.901, 2013 yılı içinde 2.186, 2014 yılı içinde 2.514 olarak verilmiştir. Böylelikle

¹⁸⁵ Koruyucu Aile Yönetmeliği, (1993), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 21728, 14 Ekim 1993.

¹⁸⁶ Köseoğlu, a.g.m., s. 98.

¹⁸⁷ SHÇEKGM, **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları, s. 32.

¹⁸⁸ DPT, a.g.e., s. 17.

¹⁸⁹ SHÇEK, **2006 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2007, s. 35.

¹⁹⁰ SHÇEK, **2007 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2008, s. 41.

¹⁹¹ SHÇEK, **2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları, 2009, s. 63.

2009'dan 2014 yılına kadar koruyucu aile yanında desteklenen çocukların sayısında % 101 artış sağlanması hedeflenmiştir¹⁹².

SHÇEK 2010–2014 Stratejik Planına göre Kurum bakımındaki çocukların her yıl ortalama %30'unu kendi ailesi, koruyucu aile, evlat edindirme hizmeti ile aile yanında destekleme hedefini gerçekleştirmek için 2010 yılı içinde 61.737.272,00 TL, 2011 yılı içinde 58.715.268,90 TL, 2012 yılı içinde 55.363.127,25 TL, 2013 yılı içinde 53.622.569,20 TL ve 2014 yılı içinde 50.638.316,91 TL bütçe ayrılmasını kararlaştırmıştır.

SHÇEK 2010–2014 Stratejik Planına göre 2010-2011'de her yıl +1500 çocuğu, 2012-2014'de her yıl +1000 çocuğu ailesine döndürmek amacıyla 2010 yılı içinde 33.350.346,00 TL 2011 yılı içinde 35.017.866,90 TL, 2012 yılı içinde 34.610.087,00 TL, 2013 yılı içinde 36.340.591,39 TL ve 2014 yılı içinde 38.157.621,06 TL bütçe ayrılmasını kararlaştırmıştır¹⁹³.

SHÇEK koruyucu aile modelinin geliştirilmesi için gerekli önlemleri almaya çalışmıştır. Ne yazık ki koruyucu aile modeli bazı illerde halk tarafından benimsenmemiştir. SHÇEK illere göre farklı performanslarda çalışmalar yapmakta ve koruyucu aile kampanyası yaygınlaşarak devam etmektedir¹⁹⁴.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, koruyucu aile bakımını teşvik etmek ve ülke düzeyinde yaygınlaştırmak amacıyla 1992 yılında koruyucu aile projesi hazırlamıştır. Bu projenin amacı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında bakılan çocuklarla, sırada bekleyen korunma kararlı çocukların kurum bakımı yerine istekli ve gönüllü koruyucu aileler yanına yerleştirilmesidir¹⁹⁵.

633 Sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 31.12.2011 tarihi itibarıyla kapatılması ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulması ile koruyucu aile bakımı hizmetleri bu bakanlığa bağlı olan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

¹⁹² SHÇEKGM, **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları, s. 41.

¹⁹³ SHÇEKGM, **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları, s. 73.

¹⁹⁴ SHÇEKGM, **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları, s. 166.

¹⁹⁵ Şenocak, a.g.t., s. 110.

tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koruyucu aile hizmetini kendisine bağlı olan Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı himayesinde yürütmeye devam etmektedir.

2.4.5. Evlat Edinme Hizmetleri

Evlat edinme aile ortamında yetişmekten yoksun çocuklara bu olanağı sağlayan ve çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal güvenliğini korumaya hizmet eden önemli bir kurumdur. Bu hizmetin amacı biyolojik ailesi tarafından bakılmayan çocuğa devamlı bir aile, evlat edinen aileye de çocuk hasretini giderme olanağı sağlamaktır¹⁹⁶.

Çocuğun gelişimine uygun aile ortamının olmadığı bir durumda çocuğa yeni bir aile ortamı hazırlamak devletin temel görevlerinden biridir. Evlat edinme, devletin bu görevini yerine getirdiği korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemlerindedir¹⁹⁷.

Hukuki açıdan evlat edinme, çocuğu olmayan bireylere evlat sevgisini sağlamaya yarayan, hukuki sonuçları itibariyle sahih nesebe eşdeğer bir geçerli nesep bağı şeklinde ele alınmaktadır¹⁹⁸.

Evlat edinme, kan bağından doğan gerçek soybağından farklı olarak, evlatlıkla evlat edinen arasında mahkeme kararıyla kurulan ilişkiyi ifade eden bir aile hukuku kurumudur. Evlat edinme kurumunun sosyal, psikolojik ve ahlâki yönden taşıdığı önem, aynı zamanda böyle bir kurumun hemen hemen tüm modern hukuk sistemlerinde yer almasının temel sebebini oluşturmaktadır¹⁹⁹.

Türk Hukukunda ilk kez 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Medeni Kanunu ile varlık bulan evlat edinme, 4721 sayılı yeni Medeni Kanunun kabul edilmesiyle büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Bununla beraber, eski hukuka göre kurulmuş olan evlat edinme

¹⁹⁶ Nesrin Güran Koşar, “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, **HÜ Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi**, 5 (2-3), 1987, s. 72.

¹⁹⁷ Konanç, a.g.m., s. 11.

¹⁹⁸ Tuğrul Arat, “Evlat Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal İşlevsel Açısından Bakış”, **Profesör Doktor Osman F. Berkiye Armağanı**, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977, s. 105.

¹⁹⁹ Aytekin Ataay, **Medeni Hukukta Evlenme**, İstanbul: İÜHF Yayınları, 1957, s. 27.

ilişkilerinde 743 sayılı Türk Medeni Kanununun hükümleri uygulanmaya devam edecektir²⁰⁰.

Çocuğun evlat edinilebilmesi için çocuk ile evlat edinen kişi arasında yaş farkının 18'den fazla olmaması, çocuğun evlat edinilen kişi tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması ve her iki tarafın gerçek kişi olması gerekmektedir²⁰¹. Medenî Kanun 307 Maddesi uyarınca evlat edinecek kişilerin 30 yaşını doldurmuş olmaları şartını aramıştır. Medenî Kanunun 308/II. Maddesi uyarınca, ayırt etme gücüne sahip olan, rızası olmadıkça evlatlık olarak alınamamaktadır. Medenî Kanunun 309/I. Maddesi uyarınca, Küçüğün evlat edinilebilmesi için ana ve babasının da rızası gereklidir. Medenî Kanunun 313/I Maddesi uyarınca, ergin ve kısıtlıların evlat edinilebilmesi için sahîh nesepli çocuğunun bulunması gerekir. Küçüklerin evlat edinilmesinde bu şart aranmaz. Medenî Kanunun 313/I Maddesi uyarınca, evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlat edinilebilir. Medenî Kanunun 306/II Maddesi uyarınca, eşlerin bir kimseyi birlikte evlat edinebilmeleri için, en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekmektedir²⁰². Medeni Kanunun 316 Maddesi uyarınca evlat edinme kararı ile evlatlık ilişkisi kurulmuş olur. Yetkili Mahkeme, esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı bir biçimde araştırır. Bunun yanı sıra evlat edinen ile edinileni dinler ve gerektiği takdirde uzman görüşlerini aldıktan sonra kararını alır. Araştırma ile evlat edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitime yeteneği, evlat edinmeye yönelten nedenler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmeleri açıklığa kavuşturmaya çalışılır. Evlat edinenin altsoyu varsa, onların evlat edinme ile ilgili tavır ve düşüncelerini de değerlendirir²⁰³.

Çocuk evlat edildikten sonra ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçmektedir. Türk Medeni Kanunun 314. Maddesi uyarınca evlatlık olan çocuğun, evlat edinenin miras haklarından yararlanma hakkı bulunmaktadır. Evlatlık küçük ise evlat edinenin soyadını almakta ve evlat edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilmektedir. Ergin olan evlatlık, evlat edinilme sırasında evlat edinenin soyadını alabilmektedir. Evlat edinilen

²⁰⁰ Süheyla Balkar, "Türk Hukukunda Evlat Edinme", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (2), 2002, s. 240.

²⁰¹ Oğuz Sadık Aydos, "Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 4 (1-2), 2000, s. 120.

²⁰² Köseoğlu, a.g.m., s. 99.

²⁰³ <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/evlatedinmeyi.htm> (15.05.2012)

çocuğun, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinmenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulmaktadır. Ayrıca evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenmektedir. Evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık olan çocuğun istemediği müddetçe açıklanamamaktadır²⁰⁴.

633 Sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 31.12.2011 tarihi itibarıyla kapatılması ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulması ile evlat edinme hizmetleri bu bakanlığa bağlı olan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü evlat edinme hizmetini kendisine bağlı olan Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı himayesinde yürütmeye devam etmektedir.

2.4.6. Danışmanlık Hizmetleri

Ailenin ve aile bireylerinin refah, mutluluk ve bütünlüğünü güçlendirmek amacıyla, bireylerin aile içi ilişkileri, toplumsal yaşama uyumları ve ailenin her türlü işlevlerinin yerine getirilmesi ile ilgili sorunlarını önleme ve çözme kapasitelerini geliştirecek danışmanlık hizmetlerinin, çocuk koruma sistemi içinde mevcut olan kamu politikalarından biri olduğu kabul edilmelidir. Danışmanlık hizmetleri bu boyutuyla değerlendirilmeli ve çocukların korunmasında bir yöntem olarak kabul edilmelidir. SHÇEK, kanunun kendisine yüklediği görevlerle paralel olarak, aileye toplum içinde refah seviyesini yükseltebilmesi, aile içinde üyelerinin birlik ve bütünlüğünün korunması, sorunların çözümünde rehberlik edilmesi amacıyla, Aile Danışma Merkezlerini kurmuş ve toplumun hizmetine sunmuştur²⁰⁵.

Çocuk Koruma Kanunu'nun "Koruyucu ve Destekleyici" hükümler başlığı altında danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol gösterme olarak tanımlanmıştır²⁰⁶.

²⁰⁴ <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=16062> (15.05.2012)

²⁰⁵ Salim, a.g.t., s. 94.

²⁰⁶ Çocuk Koruma Kanunu, (2005), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 25876, 15 Temmuz 2005.

633 Sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 31.12.2011 tarihi itibariyle kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulması ile danışmanlık hizmetlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü yürütmeye başlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRABZON'DAKİ YETİŞTİRME YURTLARINDA VE SEVGİ EVİNDE KALAN KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Metodoloji

3.1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, korunmaya muhtaç çocukların sorunlarını Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evi örneğinden ele alarak belirlemek ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmektir. Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların inceleneceği bu çalışmada, Türkiye’de sağlıklı bir çocuk politikasının olup olmadığı Trabzon örneği üzerinden incelenecektir. Bu tez çalışmasında korunmaya muhtaç çocukların hangi sosyo ekonomik kesimlerden geldikleri, nasıl bir kültürel zemine sahip oldukları ve onlara sağlanan sosyal hizmetlerin yeterli olup olmadığı analiz edilecektir.

3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma “korunmaya muhtaç çocuklar sorunu” ile ilgili betimleyici bulgular elde etmek amacıyla yapılmıştır. Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan kurum bakım yöntemlerinden biri olan yetiştirme yurtları ve sevgi evlerinden elde edilen verilerle, bu konuda derinlemesine yapılacak çalışmalara katkı sağlanmak istenmiştir.

3.1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırmanın başlıca hipotezleri şunlardır:

- ✓ Yetiştirme yurtlarında ve sevgi evinde kalan çocuklar kırsal kökenlidir.
- ✓ Yetiştirme yurtlarında korunma altına alınan çocuklar, parçalanmış ailelerin

çocuklarıdır.

✓ Yetiştirme yurdunda ve sevgi evinde kalan çocukların ailelerinin eğitim seviyesi düşüktür.

✓ Yetiştirme yurdunda ve sevgi evinde kalan çocukların ailelerinin ekonomik geliri düşüktür.

✓ Yetiştirme yurdunda ve sevgi evinde kalan çocukların ailelerinin mesleklerinin sosyal statüsü düşüktür.

✓ Yetiştirme yurtlarında ve sevgi evinde kalan çocukların anne ve babaları ile görüşme biçimi ve sıklığı fiziki uzaklıktan oldukça fazla etkilenmektedir.

✓ Yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar ailelerinin yaşamları hakkında yeterli bilgiye sahip değildir.

✓ Yetiştirme yurtlarındaki çocukların sosyalleşme düzeyi düşüktür.

✓ Yetiştirme yurtlarındaki yaşam şartları ve hizmet kalitesi yetersizdir.

✓ Yetiştirme yurdunda ve sevgi evinde kalan çocuklar beceri ve yeteneklerini geliştirebilecek bir ortama sahip değildir.

✓ Yetiştirme yurtları, korunmaya muhtaç çocuklar için önemli bakım yöntemlerinden biridir.

✓ Yetiştirme yurtlarında çocuklar manevi ve fiziki şiddete maruz kalmaktadır.

✓ Yetiştirme yurtları çocukları hayata hazırlamada yetersiz kalmaktadır.

✓ Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların hayata hazırlanmasında kurumun diğer kurumlarla iş birliği içerisinde olmasının büyük bir etkisi vardır.

✓ Sevgi evlerinde korunmaya muhtaç çocuklara gösterilen şefkat ve ilgi seviyesi, yetiştirme yurdunda kalan çocuklara gösterilen şefkat ve ilgiden daha ileri düzeydedir.

3.1.4. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın evrenini Trabzon Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar oluşturmaktadır.

Tezde, bu yurttaki yönetim anlayışı, personel durumu, yaşama şartları, çocukların genel problemleri, yurdun ev ortamına yakınlık derecesi gözlemlenmiştir. Gözlem sonucunda Trabzon erkek yetiştirme yurdunun aile ortamından uzak olduğu

gözlemlenirken Sevgi evinde kalan kız çocuklarının aile ortamına daha yakın bir çevrede kaldıkları tespit edilmiştir.

3.1.5. Araştırmanın Yöntemi

3.1.5.1. Evren ve Örneklem Seçimi

Trabzon'da korunmaya muhtaç çocuklar Trabzon Çocuk Yuvası (0–6 yaş grubu), Fatih Çocuk Yuvası (7–12 yaş grubu), Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu (13–18 yaş gurubu) ve Çocuk evlerinde (4 ev) barınmaktadır.

Bu çalışmada evren ve örneklem metodu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Trabzon'daki korunmaya muhtaç çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 13–18 yaş gurubunu içine alan Trabzon Erkek yetiştirme yurdunda ve Sevgi evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar oluşturmaktadır. Trabzon'da Kız Yetiştirme Yurdu bulunmamakta ve kız çocukları Gümüşhane 80. Yıl Kız Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Yuvasına gönderilmektedir. Bu sebepten ötürü anketin yapıldığı kız çocuk sayısı Sevgi evlerinde barınan 13–18 yaş grubu içerisinde olan 9 çocukla sınırlı kalmıştır.

Bu çalışmada teknik olarak doküman incelemesi ve mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesiyle araştırmamızın teorik kısmını ortaya koyup, konuyla ilgili net ve sağlam bir açılım sağlanmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların ankete verdikleri yanıtların dağılımını belirlemek için frekans analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu aşamada öncelikle veriler incelenmiş, sonra sonuçlar tablolarla görsel hale getirilmiştir ve her tabloda yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Ortaya çıkan kavramlar temalar ve ilişkiler yorumlanmış, karşılaştırılmış ve doğrulanmıştır. Bu yapılırken de verilerden alıntılara yer verilmiş ve verinin belirli kısımlarına göndermeler yapılmıştır.

Araştırmanın alan uygulaması hem maliyet faktörü ve hem de alınan izin süresi temel alınarak 15 güne yayılan bir biçimde yaklaşık 5 günde bitirilmiştir.

Alan uygulaması sırasında korunmaya muhtaç çocukların anket sorularını cevaplamaları için çocuklarla iyi bir iletişim kurulmaya çalışılmıştır. Kurum personelinin

yardımlarıyla çocukların anket sorularını sağlıklı bir şekilde cevaplaması için gerekli özen gösterilmiştir. 9'u kız (% 20,4), 35'si erkek (% 79,6) olmak üzere toplam 44 korunmaya muhtaç çocukla yüz yüze anket yapılmıştır.

Anket uygulanan kütlenin büyüklüğü, ankete olan etki ve güvenilirlik açısından değerlendirildiğinde Trabzon Erkek yetiştirme yurdu ve Sevgi evlerinde kalan 13–18 yaş grubundaki çocukların dâhil ikamet eden 61 korunmaya muhtaç çocuktan 44'ü ile anket ve biçimsel mülakat yapılmıştır. Geri kalan 17 çocuğa sağlık durumlarından dolayı anket ve biçimsel mülakat yapılamamıştır. Bu çocuklar düzenli olarak iyileştirme merkezlerine gitmektedir.

3.1.5.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmada niceliksel araştırma modellerinden biri olan betimsel model kullanılmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların sorunları Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi Evi örneği üzerinden araştırılmıştır.

3.1.5.3. Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırma Ekim 2011 tarihinde başlamıştır. Bir taraftan teorik çerçeveye için kaynak taraması yapılırken bir taraftan da araştırmanın yetiştirme yurdu ve sevgi evlerinde kalan çocuklar üzerinde yapılması için gerekli ortam hazırlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesi için Mart 2012 itibarıyla Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan kız çocukları ile anket ve biçimsel mülakat yapılmıştır. Daha önceden belirlenmiş anket soruları korunmaya muhtaç çocuklar tarafından cevaplandırılmıştır. Çalışma sürecinde anketten elde edilen verilerin yanı sıra konu ile ilgili resmi kayıtlar ve istatistiklerden yararlanılmıştır.

3.1.5.4. Anket Sorularının Hazırlanması

Anket formunun sorularının hazırlanmasında Hasan Şenocak'a ait "Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması" adlı doktora tezinden yararlanılmıştır. Anket formu konunun ana başlıkları;

- ✓ Kişisel demografik bilgiler,
- ✓ Çalışma hayatıyla ilgili bilgiler,
- ✓ Aile ile ilgili bilgiler,
- ✓ Yetiştirme yurduyla ilgili bilgiler,
- ✓ Gelecekle ilgili beklentilere ait bilgilerlerdir.

3.1.5.5. Anket Uygulaması ve Analizi

Anket soruları hazırlandıktan sonra uygulama aşamasına geçilmeden önce Trabzon'da bulunan korunmaya muhtaç çocuklar belirlenmiştir. Sorular yetiştirme yurtlarında kalan korunmaya muhtaç çocuklara ve sevgi evlerinde kalan çocuklara yöneltilerek cevaplar alınmıştır.

Anket uygulamasının tamamlanmasından sonra, boş soru olup olmadığı, yanlış anlamaya yol açacak ve çelişkili beyanların olup olmadığı gözden geçirilerek anketlerin genel kontrolü yapılmıştır. Kontrol sonunda çocukların hiçbirinin çalışma hayatıyla ilgili bilgiler kısmında bulunan sorulara cevap vermemelerinden ötürü bu kısım, çalışma dışı bırakılmıştır.

3.1.5.6. Bulguların Düzenlenmesi

Bu aşamada anket yoluyla elde edilen bilgiler istatistiksel olarak kullanılacak veriler haline getirilmiştir. Bilgilerin tasnifi ve dökümünün elde edilmesi için SPSS for WINDOWS istatistik programının 11.0 versiyonu kullanılmıştır.

Yapılan anketlerin bilgisayar ortamına aktarılmasından sonra, tablolar ve karşılaştırmalar elde edilmiştir. Tablolar vasıtasıyla hipotezler değerlendirilmiştir

3.2. Araştırma Bulguları

3.2.1. Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal ve Kültürel Özellikleri

3.2.1.1. Demografik Yapı: Yaş, Cinsiyet, Doğum Yeri ve Koruma Sürelerine Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Trabzon'daki Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne ait Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde barınmakta olan 61 korunmaya muhtaç çocuktan 44'ü ile anket ve biçimsel mülakat yapılmıştır.

Yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar erkeklerden oluştuğu için, anketlerin büyük kısmı % 79,6'lık yüzdelerle 35 erkek çocuğa yapılmıştır. Sevgi evinde kalan 13–18 yaş grubu içindeki 9 kız çocuğuna yapılan anket oranı ise % 20,4'tür.

Tablo 1: Yaş Dağılımı

Yaş Grupları	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
13–15	29	22	7	65,9	75,9	24,1
16–18	14	12	2	31,8	85,7	14,3
18+	1	1	-	2,3	100	-
TOPLAM	44	35	9	100		

Bu anket Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi Evinde kalan 13–18 yaş grubundaki çocuklara yapılmıştır. Tablo 1'de görüldüğü üzere ankete katılan denekler içerisinde 13–15 yaş arası çocuklar, yetiştirme yurdu ve sevgi evlerinde kalan çocukların büyük bir kısmını (% 65,9) oluşturmaktadır. Bu yaş grubu içerisinde 22 erkek (%75,9) ve 7 kız (% 24,1) vardır. 16–18 yaş arası çocuklar bu kurumlarda kalan çocukların % 31,8'ini oluşturmaktadır. Bu yaş grubu içerisinde 12 erkek (%85,7) ve 2 kız (% 14,3) vardır. Ankete katılan denekler içerisinde 18 yaş üstü bir erkek çocuk bulunmaktadır.

Tablo 2: Yurttta Kalış Süreleri

Kalış Süresi	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
1–3 Yıl	8	7	1	18,2	87,5	12,5
4–7 Yıl	13	10	3	29,5	76,9	23,1
8–11 Yıl	12	10	2	27,3	83,3	16,7
12–15 Yıl	11	8	3	25	72,7	27,3
16+	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	44	35	9	100		

Tablo 2’de görüldüğü üzere ankete katılan korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde yetiştirme yurtlarında kalan erkekler, sevgi evinde kalan kız çocuklarına göre daha fazladır. Bu durum Trabzon’da kız yetiştirme yurdu olmamasından ötürü kız çocuklarının büyük bir kısmının Gümüşhane 80. Yıl Kız Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Yuvasına gönderilmesi ile ilgilidir.

Korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde 1–3 yıl arası kalan çocuklar Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde en az süre kalan (%18,2) grubu oluşturmaktadır. Bu çocuklar içerisinde Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda 7 erkek (%87,5) ve Sevgi evinde 1 kız (%12,5) kalmaktadır. 4–7 yıl arası kalan çocuklar kurumlarda en uzun süre (%29,5) kalan grubu oluşturmaktadır. Bu çocuklar içerisinde Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda 10 erkek (%76,9), 3 kız (% 23,1) kalmaktadır. 8–11 yaş arası kalan çocuklar kurumlarda uzun dönem kalan (27,3) ikinci grubu oluşturmaktadır. Bu çocuklar içerisinde Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda 10 erkek (% 83,3), 2 kız (% 16,7) kalmaktadır. 12–15 yıl arası kalan çocuklar kurumlarda uzun dönem kalan (%25) üçüncü grubu oluşturmaktadır. Bu çocuklar içerisinde Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda 8 erkek (% 72,7), 3 kız (% 27,3) kalmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde 16 yıldan daha uzun bir dönem kurumlarda kalan çocuk bulunmamaktadır.

Tablo 3: Doğdukları İdari Birimler

Doğum Yeri	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
İl	23	18	5	52,3	78,3	21,7
İlçe	20	16	4	45,5	80	20
Köy	1	1	-	2,3	100	-
Yurtdışı	-	-	-	-	-	-
Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	44	35	9	100		

Tablo 3’de görüldüğü üzere ankete katılan korunmaya muhtaç çocukların önemli bir kısmı (%52,3) kentsel kökenlidir. Nitekim Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdunda kalan 18 erkek (%78,3) ve Sevgi evinde kalan 5 kız (% 21,7) ilde doğmuştur. Korunmaya muhtaç çocukların ilçede doğan grubu (% 45,5) ikinci önemli kısmı oluşturmaktadır. Bu çocuklar içerisinde yetiştirme yurdunda kalan 16 erkek ve Sevgi evinde kalan 4 kız ilçede doğmuştur.

Ankete katılan korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde kırsal kesimde doğan çocuk sayısı en küçük kısmı (%2,3) oluşturmaktadır. Bu grup içerisinde sadece Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdunda kalan 1 erkek çocuk köyde doğmuştur. Bu veriler korunmaya muhtaç çocukların büyük kısmının il ve ilçelerde doğan çocuklar olduğunu göstermektedir. Bu veriler ışığında kırsal kesime oranla il ve ilçelerdeki korunmaya muhtaç çocuk sayısının fazla olmasını, şehirde ailelerin boşanma oranının fazla olması ile ilişkilendirmek mümkün olabilir.

Tablo 4: İllere Göre Doğum Yerleri

İl	Kişi sayısı	Yüzde
Trabzon	17	38,6
Gümüşhane	5	11,4
Rize	3	6,8
İstanbul	3	6,8
Giresun	3	6,8
Sakarya	2	4,5
Artvin	2	4,5
Erzincan	2	4,5
Tokat	1	2,3
İzmit	1	2,3
Çorum	1	2,3
Antalya	1	2,3
Ağrı	1	2,3
Adana	1	2,3
TOPLAM	44	100

Tablo 4’de görüldüğü üzere koruma altına alan çocukların büyük kısmının (%38,6) Trabzon’da doğduğu görülmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların doğduğu iller arasında ikinci önemli kısmı (%11,4) Gümüşhane oluşturmaktadır. Gümüşhane’nin Trabzon’a yakın olması çocukların Trabzon’daki kurumlarda kalması ile ilgili olabilir. Ankete göre İstanbul, Giresun ve Rize’de kalan korunmaya muhtaç çocuklar % 6,8’lik, Sakarya, Artvin, Erzincan % 4,5’lik ve Tokat, İzmit, Çorum, Antalya, Ağrı, Adana %2,3’lük kısmı oluşturmaktadır.

3.2.1.2. Eğitim ve Kültürel Etkinliklere Katılım Düzeyi

Trabzon Yetiştirme yurdunun ve Sevgi evinin korunma altına aldığı çocukların eğitimine büyük önem verdiği görülmektedir. Çocuklar gerek örgün eğitim (ilköğretim,

ortaöğretim, yüksek öğretim) ve yaygın eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Nitekim kurumlarda kalan çocukların hepsi eğitim faaliyetlerine katılmaktadır.

Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda korunma ve bakım altında bulunan gençler Eğitim-Öğretim faaliyetleri, gönüllü kişi ve kuruluşlar ve sağlanan Özel Dershane imkânları ile desteklenmektedir. Her yıl, yıllık bazda aylık programlar hazırlanmakta ve bu programların uygulamaya geçirilmesinde İlimizde faaliyet gösteren Üniversite, Resmi Kurum, Dernekler ve Gönüllü Kuruluşlardan destek alınmaktadır²⁰⁷

Tablo 5: Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
İlköğretim	24	19	5	54,5	79,2	20,8
Lise	15	11	4	34,1	73,3	26,7
Meslek Lisesi	5	5	-	11,4	100	-
Yüksekokul Devam	-	-	-	-	-	-
Üniversite Devam	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	44	35	9	100		

Tablo 5’de görüldüğü üzere kurumlardaki 44 çocuktan 24’ü ilköğretim, 15’i genel lise 5’i mesleki ve teknik lise’de eğitim almaktadır. Bu çocuklar eğitimine hala devam etmektedir.

Anketteki verilere göre ilköğretime giden çocuk sayısı (%54,5) ortaöğretime devam edenlerden (% 45,5) fazladır. Anket yapılan çocuklar arasında yüksekokul ve üniversiteye giden çocuk bulunmamaktadır.

Tablo 6: Yaygın Eğitim Hizmetlerinden Yararlanma Düzeyi

Yaygın Eğitim Durumu	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Katılmadım	24	22	2	54,5	91,7	8,3
Katıldım–Ayrıldım	11	5	6	25	45,5	54,5
Katıldım–Bitirdim	7	6	1	15,9	85,7	14,3
Halen Devam Ediyorum	2	2	-	4,5	100	-
TOPLAM	44	35	9	100		

²⁰⁷ Trabzon Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, **Brifing Dosyası 2012**, s. 8.

Tablo 6’da görüldüğü üzere örgün eğitim kademesine devam eden çocuklar, çeşitli dönemlerde yaygın eğitime devam etmişler ve yaygın eğitim kurumlarındaki çeşitli kurslara katılmışlardır. Çocukların yarısına yakını (%45,5) yaygın eğitim hizmetlerinden yararlanmış ve/veya yararlanmaya devam etmektedir. Öyle ki, 44 çocuktan 20’si (% 45,5) meslek veya beceri kazanmak amacıyla çeşitli alanlarda kurs almıştır. 44 çocuktan 7’si katıldığı kursu tamamlarken, 11’i başlanılan yaygın eğitim programını tamamlamadan ayrılmış, 2 çocuk ise halen bir yaygın eğitim programına devam etmektedir.

Tablo 7: Bitirilen veya Devam Edilen Yaygın Eğitim Kursları

Yaygın Eğitim Kursları	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Dikiş- Nakış	3	-	3	13	-	100
Trikotaj						
Çiçek-seramik	1	1	-	4,4	100	-
Halıcılık-kilimcilik						
Marangozluk						
Bilgisayar						
Yabancı Dil						
Diğer	19	12	6	82,6	63,2	37,8
TOPLAM	23	13	9	100		

Tablo 7’de görüldüğü üzere korunmaya muhtaç çocuklar yaygın eğitim kurslarında dikiş-nakış, çiçek-seramik ve diğer kursları seçmiştir. Dikiş nakış kursunu Sevgi evinde kalan kız çocukları seçmiştir.

Trabzon’da 20 gence Yetişme Çağındaki Çocukları Koruma Derneği tarafından gerçekleştirilen “Rüya İşleyen Bakır Parmaklar Projesi” kapsamında Bakır Tasarım ve El becerisi eğitimi verilmiş ve 15 kişi devamlılık göstererek sertifikalarını almışlardır²⁰⁸.

Trabzon’da "Çocukların Mutlu Geleceği İçin Umut Yıldızı" projesi kapsamında, risk altında olduğu düşünülen çocuklara gümüş takı işlemeciliği, berberlik ve aşçılık kursları düzenlenmiştir. Trabzon Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından yürütülen projeye risk altında olduğu düşünülen, olumsuz şartlarla karşı karşıya olan çocukların, suç ve zararlı alışkanlıklardan korunmasının amaçlanmıştır. Bu proje kapsamında gümüş takı işlemeciliği ve berberlik kurslarına katılan 20 çocuktan 18’i

²⁰⁸ Trabzon Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, **Brifing Dosyası 2012**, s. 9.

başarılı olup sertifika almıştır. Halen devam eden aşçı çıraklığı kursunda ise 8 erkek, 2 kız çocuğu eğitim almaya devam etmektedir²⁰⁹.

Tablo 8: Yaygın Eğitim Hizmetinin Alındığı Kurum

Yaygın Eğitim Kurumu	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Yetiştirme Yurdu	6	2	4	30	33,3	66,7
Halk eğitim merkezinde	11	10	1	55	90,9	9,1
Özel dershanede	-	-	-			
Diğer	3	1	2	15	33,3	66,6
TOPLAM	20	13	7	100		

Tablo 8’de görüldüğü üzere yaygın eğitim kurslarına katılan veya halen devam eden korunmaya muhtaç çocuklar bu hizmeti büyük ölçüde Halk Eğitim Merkezinde almıştır. Çocukların % 55’i Halk Eğitim Merkezinde, % 30’u yetiştirme yurtlarında, % 30’u diğer kurumlarda yaygın eğitime devam etmişlerdir. Bu verilere göre Halk Eğitim Merkezleri korunmaya muhtaç çocukların eğitim almasında önemli bir yere sahiptir.

Tablo 9: Eğitim Süresince Sene Kaybeden Çocuklar

	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Evet	10	6	4	22,7	60	40
Hayır	34	29	5	77,3	85,3	14,7
TOPLAM	44	35	9	100	79,5	20,5

Tablo 9’da görüldüğü üzere yetiştirme yurtlarında kalan çocukların eğitim hayatındaki başarı grafikleri incelendiğinde, bu çocukların büyük bölümünün eğitimleri sırasında başarılı oldukları ve sınıf tekrarı ile karşılaşanların sayısının daha az olduğu görülmektedir. 44 öğrenciden 34’ü (% 77,3) başarılı olurken 10’u (% 22,7) başarısız oldukları için sene kaybına uğramışlardır. Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdunda kalan 35 erkekten 29’u başarılı olurken, 6 erkek başarısız olduğu için sene kaybına uğramıştır. Sevgi evinde kalan 9 kız çocuğundan 5’i başarılı olurken, 4’ü başarısız olduğu için sene kaybına uğramıştır.

²⁰⁹<http://www.haberler.com/trabzon-emniyeti-sokak-cocuklari-icin-proje-3496077-haberi/> (12.04.2012)

Tablo 10: Eğitim Süresince Kaybedilen Yıllar

Süre	Yetiştirme Yurduna Girmeden Önce		Yetiştirme Yurduna Girdikten Sonra	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1 Sene	5	100	5	100
2 sene	-			
3 Sene	-			
4 Sene	-			
6 Sene	-			
TOPLAM	5		5	10

Tablo 10’da görüldüğü üzere ankete katılan çocukların başarı düzeyi üzerinde yetiştirme yurtlarının olumlu etkisinin olup olmadığını ortaya koymayı amaçlayan soruyu, sadece 10 çocuk cevaplamıştır. Sene kaybettiğini belirten 5 öğrenci yetiştirme yurtlarına girmeden önce 1 sene kaybına uğramıştır. Ancak, çocukların başarı düzeyi üzerinde yetiştirme yurtlarının da çok fazla etkili olamadığı ve bu yurtlarda barınan çocukların sene kaybına uğramaya devam ettikleri görülmektedir. Nitekim 5 çocuk yetiştirme yurduna girdikten sonra 1 sene kaybına uğramaya devam etmiştir.

Tablo 11: Katılan Sosyal ve Kültürel Etkinlikler

Etkinlik	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Sinema-Tiyatro	27	19	8	48,2	70,4	29,6
Kütüphane	10	7	3	17,8	70	30
Maç	13	11	2	23,2	84,6	15,4
Ev Ziyareti	6	3	3	10,7	50	50
Diğer	7	7	-	-	100	-

Tablo 11’de görüldüğü üzere ankete katılan çocuklara yurt dışında nerelere gittikleri ve sosyal ve kültürel etkinliklere katılma düzeyleri sorulduğunda, çocukların tamamı anket sorularını cevaplamadığı için verilerin tamamına ulaşmak mümkün olmamıştır. Elde edilen verilere göre sinema–tiyatro (%48,2) ve maç (% 23,2) en fazla tercih edilen etkinlik türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kütüphane (% 17,8) ve ev ziyareti (% 10,7) çocukların katıldığı diğer tiyatro etkinliklerindedir.

Korunmaya muhtaç çocukların sosyal ve kültürel etkinliklere katılma durumu şu şekildedir: 27 çocuk, 17'si erkek ve 8'i kız olmak üzere sinema ve tiyatro etkinliğine katılmıştır. 10 çocuk, 7'si erkek ve 3'ü kız olmak üzere kütüphane etkinliğine katılmıştır. 13 çocuk, 11'i erkek ve 2'si kız olmak üzere maç etkinliğine katılmıştır. Korunmaya muhtaç çocuklardan ev ziyaretine 3 erkek ve 3 kız çocuk katılmıştır.

Tablo 12: Sinema-Tiyatro Etkinliğinin Sıklık Derecesi

Sinema-Tiyatro						
Sıklık	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Haftada 1	8	5	3	29,6	62,5	37,5
15 günde Bir	8	5	3	29,6	62,5	37,5
Ayda Bir	10	7	3	37	70	30
Yılda Bir	1	-	1	3,8	-	100

Tablo 12'de görüldüğü üzere korunmaya muhtaç çocukların sinema ve tiyatro etkinliğine katılma sıklığı ayda bir %37, 15 günde bir %29,6, haftada bir %29,6 ve yılda bir % 3,8'dir.

Tablo 13: Kütüphane Etkinliğinin Sıklık Derecesi

Kütüphane						
Sıklık	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Haftada 1	1	1	-	10	100	
15 günde Bir	1		1	10		100
Ayda Bir	8	6	2	80	75	25

Tablo 13'de görüldüğü üzere korunmaya muhtaç çocukların kütüphaneye gitme sıklığı ayda bir %80, 15 günde bir %10 ve haftada bir %10'dur.

Tablo 14: Maç Etkinliğinin Sıklık Derecesi

Maç						
Sıklık	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Haftada 1	6	5	1	46,1	83,3	16,7
15 günde Bir	6	5	1	46,1	83,3	16,7
Ayda Bir	1	1	-	7,8	7,8	

Tablo 14’de görüldüğü üzere korunmaya muhtaç çocukların maç etkinliğine katılma sıklığı haftada bir % 46,1, 15 günde bir % 46,1 ve haftada bir % 7,8’dir.

Tablo 15: Ev Ziyareti Etkinliğinin Sıklık Derecesi

Ev Ziyareti						
Sıklık	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
Haftada 1	1	-	1	20		100
15 günde Bir	4	3	1	80	75	25
Ayda Bir	1	-	1	20		100

Tablo 15’de görüldüğü üzere korunmaya muhtaç çocukların ev ziyareti etkinliğine katılma sıklığı haftada 15 günde bir % 80, haftada bir % 20 ve ayda bir % 20’dir.

3.2.1.3. Aile Yapıları ve Aile İlişkileri

3.2.1.3.1. Aile Yapısı

Yetiştirme yurtlarındaki çocukların aile yapıları incelendiğinde, bu çocukların büyük kısmının boşanmış ailelerin çocukları oldukları görülmektedir. Bu çocuklardan anne ve babası veya sadece annesi hayatta olmayan çocuk yoktur. Bununla birlikte babası hayatta olmayan çocuklar vardır.

Tablo 16: Babası Ölmüş Çocukların Ölüm Tarihindeki Yaşları

Yaş Grupları	Toplam	Erkek	Kız	Yüzde	Erkek	Kız
0–3 Yaş	7	7	-	70	100	
4–7 Yaş	2	-	2	20		100
8–11 yaş	1	1	-	10	100	
TOPLAM	10	8	2	100		

Tablo 16’da görüldüğü üzere korunmaya muhtaç çocuklardan 10 tane’si babasını kaybetmiştir. Bu çocukların ankete verdiği cevaplara göre 0–3 yaş arası dönemde babasını kaybeden çocukların sayısı diğer yaş gruplarına göre daha fazladır. 0–3 yaş arası dönemde babasını kaybeden çocuk sayısı 7, 4–7 yaş arası dönemde babasını kaybeden çocuk sayısı 2, 8–11 yaş arası dönemde babasını kaybeden çocuk sayısı 1’dir. Bu veriler ışığında babasını

kaybeden çocukların büyük kısmının küçük yaşta koruma altına verildiğini söylemek mümkündür.

Tablo 17: Ebeveynin Bugünkü Durumu (Anne)

Anne	Sayı	Yüzde
Annem Babam İle Birlikte	8	18,2
Annem Babam Boşandılar	19	43,2
Babamdan Boşandıktan Sonra Yeniden Evlendi	-	-
Annem Babam Öldükten Sonra Yeniden Evlendi	17	38,6
Annem Öldü	-	-
Annemi Hiç Tanımadım	-	-
Annem Tek Başına Yaşıyor	-	-
Bilmiyorum	-	-
TOPLAM	44	100

Tablo 17’de görüldüğü üzere çocukların annelerinin bugünkü durumu incelendiğinde, annesi babası ile birlikte yaşayan çocuk sayısı 8’dir. Annesi babası ile boşanan korunmaya muhtaç çocuk sayısı 19’dur. Annesi babası öldükten sonra evlenen çocuk sayısı 17’dir. Bu verilere göre korunmaya muhtaç çocukların annelerinin büyük kısmı (% 43,2) boşanmıştır. Annelerin bir kısmı (% 38,6) yeni bir evlilik yapmıştır. Bu durumun çocukların kurumlara verilmesinde etkili olabileceğini söylemek mümkündür. Korunmaya muhtaç çocukların annesi babası ile yaşayan grubu en küçük kısmı (% 18,2) oluşturmaktadır.

Tablo 18: Ebeveynin Bugünkü Durumu (Baba)

Baba	Sayı	Yüzde
Babam Annem İle Birlikte	5	11,4
Babam Annem Boşandılar	14	31,8
Annemden Boşandıktan Sonra Yeniden Evlendi	3	6,8
Babam Annem Öldükten Sonra Yeniden Evlendi	1	2,3
Babam Öldü	10	22,7
Babamı Hiç Tanımadım	1	2,3
Babam Tek Başına Yaşıyor	1	2,3
Bilmiyorum	9	20,5
TOPLAM	44	100

Tablo 18’de görüldüğü üzere çocukların babalarının bugünkü durumu incelendiğinde, babası annesi ile birlikte yaşayan çocuk sayısı 5’dir. Babası annesi ile boşanan korunmaya muhtaç çocuk sayısı 14’dur. Babası annesi ile boşandıktan sonra yeniden evlenen çocuk sayısı 3’dür. Babası annesi öldükten sonra evlenen çocuk sayısı 1’dür. Babası ölen çocuk sayısı 10’dur. Babasını hiç tanımayan çocuk sayısı 1’dir. Babası tek yaşayan çocuk sayısı 1’dir. Babasının bugünkü durumunu bilmeyen çocuk sayısı 9’dur.

Bu verilere göre korunmaya muhtaç çocukların babalarının büyük kısmı (% 31,8) annesi ile boşanmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların babalarının ölüm oranı yüksektir (%22,7). Korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde annesi ile yaşayan baba sayısı azdır (% 11,4). Korunmaya muhtaç çocukların babasının bugünkü durumu ile ilgili soruya bilmiyorum cevabını verme oranları yüksektir (%20,5). Korunmaya muhtaç çocuklara annelerinin bugünkü durumu ile ilgili soru sorulduğunda, bilmiyorum cevabını veren çocuk bulunmamaktadır. Buradan yola çıkarak korunmaya muhtaç çocukların anneleri ile daha kuvvetli bir ilişkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.1.3.2. Ebeveynin Eğitim Düzeyi

Bu yurtlarda kalan çocukların ebeveyninin eğitim durumu çok iyi değildir. Bununla birlikte çocukların anne ve babalarının okuryazarlık oranları, okuryazar olmayanlara göre daha yüksektir. Aileleri hakkında sorulan sorulara çocukların verdikleri cevaba göre, annelerin % 4,5’u, babaların % 6,8’i okuryazar değildir. Korunmaya muhtaç çocukların annelerinin % 9,1’i, babalarının ise % 11, 4’ü okuryazardır.

Tablo 19: Ebeveynin Eğitim Düzeyi

	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
Okuryazar Değil	2	4,5	3	6,8
Okuryazar	4	9,1	5	11,4
İlkokul	11	25	8	18,2
Ortaokul			2	4,5
Lise	2	4,5	2	4,5
Üniversite				
Bilmiyorum	25	56,8	27	54,5
TOPLAM	44	100	44	100

Tablo 19’da görüldüğü üzere eğitim düzeyi bakımından korunmaya muhtaç çocukların anne ve baba arasında önemli farklılık vardır ve babalar okuryazarlık yönünden daha iyi bir eğitim düzeyine sahiptir. Nitekim babaların okuryazar oranı 11,4 iken, annelerin okuryazar oranı % 9,1’dir. İlkokul eğitimini alma açısından annelerin ilkokula gitme oranı babalardan yüksektir. Annelerin ilkokula gitme oranı % 25, babalarınki % 18,2’dir. Babalardan 2 ‘si ortaokul eğitimi almıştır. Anne ve babaların liseye gitme oranı aynıdır (%4,5). Anne ve babalardan üniversite eğitimi alan yoktur.

Korunmaya muhtaç çocukların anne ve babalarının eğitimi ile ilgili sorulan soruya bilmiyorum cevabını verme oranı oldukça yüksektir. Annelerin eğitimi bilmeyen çocuk sayısının oranı % 56,8 iken, babaların eğitimi bilmeyen çocuk sayısı % 54,5’dir. Bu durum çocukların aileleriyle ilgili ayrıntılı bilgilere sahip olmadığını göstermektedir.

3.2.1.3.3. Ebeveynin Meslek ve Gelir Durumu

Yetiştirme yurtlarında ve Sevgi evinde kalan çocuklar genelde ekonomik durumu orta halli ailelerin çocuklarıdır. Ankete katılan çocuklar ailelerini yoksul ve orta gelirli aileler olarak nitelendirmişlerdir.

Tablo 20: Ailelerin Ekonomik Durumu

Ekonomik Durumu	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yoksul	8	18,2	7	15,9	1	2,3
Orta halli	19	43,2	14	31,8	5	11,4
Zengin						
Bilmiyorum	17	38,6	14	31,8	3	6,8
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 20’de görüldüğü üzere korunmaya muhtaç çocukların % 18,2’si ailelerinin ekonomik durumunun yetersiz olduğunu, % 43,2’si nispeten orta düzeyde bir gelire sahip olduklarını, % 38,6’sı ailelerin maddi durumu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar arasında üst düzey gelire sahip olan çocuk yoktur.

Tablo 21:Ebeveynin Meslekleri

	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
Çiftçi			3	6,8
Esnaf			3	6,8
İşçi			5	11,4
Memur				
Serbest Meslek	3	6,8	11	25
Ev Hanımı	23	52,3	1	2,3
Bilmiyorum	18	40,9	21	47,7
TOPLAM	44	100	44	100

Tablo 21’de görüldüğü üzere ankete katılan çocukların ebeveynleri büyük çoğunlukla serbest meslek ve ev hanımı statüsündedir. Öyle ki, çocukların annelerinin % 52,3’ü ev hanımı, babalarının % 25’i serbest meslek sahibidir. Korunmaya muhtaç çocukların annelerinin % 6,8’i serbest meslek sahibidir. Babaların % 11,4’ü işçi, % 6,8’i çiftçi, % 6,8’i esnaf ve % 2,3’ü evdedir. Çocukların annelerin mesleğini bilmeme oranı % 40,9 iken, babaların mesleğini bilmeme oranı % 47,7’dir. Korunmaya muhtaç çocukların anne ve babalarının mesleklerini bilmeme oranlarının yüksek olması, aileleri ile ilişkilerinin çok sıkı olmaması ile ilişkilendirilebilir.

3.1.3.4. Çocuk–Ebeveyn İlişkisinin Niteliği

Çocuk ebeveyn ilişkilerinin niteliği, korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı birer birey olarak yetişmesinde en önemli unsurlardan biridir. Bu durumdan ötürü SHÇEK koruma altındaki çocukları ailelerinin yanına döndürme uygulaması ile onların topluma sağlıklı bir birey olarak kazandırılmasını amaçlamaktadır.

Korunmaya muhtaç çocukların ebeveynleri ile sağlıklı ilişkileri olduğunu söylemek mümkün değildir. Anketteki verilerde görüldüğü gibi korunmaya muhtaç arasında anne ve babası birlikte yaşayan çocuk sayısı çok azdır. Korunmaya muhtaç çocukların anne ve babaları boşanmış veya anne ve babaları başka biri ile evlenmiştir. Bu durum çocuk ebeveyn ilişkilerin zayıflamasına sebep olmuştur.

Tablo 22: Çocuk–Ebeveyn İlişkisi

	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
İlişki Düzenli Devam Ediyor	7	20	9	28,1
İlişki Düzenli Değil Ama Devam Ediyor	10	28,6	5	15,6
İlişki Yok	18	51,4	18	56,3
TOPLAM	35	100	32	100

Tablo 22’de görüldüğü üzere anne ile ilişkisinin nasıl olduğu sorusuna 44 çocuktan 35’i cevap verirken, 9 çocuk bu soruya cevap vermemiştir. Çocuklardan 18’i annesi ile ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Babası ile ilişkisinin sorulduğu soruya 44 çocuktan 32’si cevap verirken, 12 çocuk bu soruya cevap vermemiştir. Çocuklardan 18’i babası ile ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Görüldüğü gibi, annesi ile ilişkisi olmayan çocukların oranı % 51,4 iken, babası ile ilişkisi olmayan çocukların oranı %56,3’tür. Bu durum çocuk ebeveyn ilişkilerinin oldukça zayıf olduğunu göstermektedir.

Korunmaya muhtaç çocuklar arasından anneleri ile ilişkisini düzenli olarak devam ettiren çocuk sayısı 7 iken, baba ile ilişkisini düzenli devam eden çocuk sayısı 9’dur. Anne ile ilişkisi düzenli devam etmeyen çocuk sayısı 10 iken, baba ile ilişkisi düzenli devam etmeyen çocuk sayısı 5’dir. Bu verilerden babaların annelere göre daha iyi düzenli ilişkileri kurduklarını (%28,1), annelerin düzenli olmasa da devam eden ilişkileri daha iyi kurduklarını (% 28,6) söylemek mümkündür.

Tablo 23: Anneleri İle İlişisini Sürdüren Çocukların Görüşme Biçimi ve Sıklığı

GÖRÜŞME BİÇİMİ	GÖRÜŞME SIKLIĞI											
	Haftada bir		İki haftada bir		Ayda bir		Birkaç ayda bir		Yılda bir iki kez		Birkaç yılda bir	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yurda beni ziyarete gelir	2	22,2					1	33,3	2	40	1	50
Telefonlaşırız	3	33,3	4	100			1	33,3			1	50
Evinde veya işyerinde ziyaret ederim	4	44,4	s				1	33,3				
Uzun süre evinde kalırım									3	60		
TOPLAM	9	100	4	100			3	100	5	100	2	100

Tablo 23’de görüldüğü üzere anneleri ile ilişkisini düzenli olarak devam ettiren 7 çocuk ile anneleri ile ilişkileri düzenli olmadan devam eden 10 çocuğun haftada bir en fazla tercih ettiği görüşme yöntemi ev veya işyerinde ziyaret etmedir. Çocukların haftada bir ev veya iş yerinde annesi ziyaret ederek görüşme oranı % 44,4’dür. Bunu, telefonla görüşme annenin bizzat yetiştirme yurduna gelerek ziyarete bulunması izlemektedir. Çocukların anneleri ile haftada bir telefonda görüşme oranı % 33,3, yetiştirme yurdunda haftada bir annesi ile görüşme oranı % 22,2’dir.

Korunmaya muhtaç çocuklar iki haftada bir görüşme yöntemi olarak telefonla görüşmeyi tercih etmektedir. Çocukların iki haftada bir telefonda görüşme oranı % 100 ‘dür. Çocukların bir kaç ayda bir annesi ile ev veya iş ziyareti, yurttan görüşme ve telefonla görüşme oranı eşittir (% 33,3).

Korunma altına alınan çocukların annesi ile yılda bir iki kez görüşme oranı oldukça yüksektir (%60). Annelerin çocuklarını yurttan ziyaret etme oranı ise % 40’dır. Çocukların bir kaç yılda bir annesi ile görüşürken tercih ettikleri görüşme şekli telefonla görüşme ve annenin yurt ziyaretinde bulunmasıdır. Çocukların bir kaç yılda bir annesi ile telefonda görüşme ve yurt ziyaretinde görüşme oranı % 50’dir.

Tablo 24: Babaları İle İlişisini Sürdüren Çocukların Görüşme Biçimi ve Sıklığı

GÖRÜŞME BİÇİMİ	GÖRÜŞME SIKLIĞI											
	Haftada		İki haftada		Ayda bir		Birkaç		Yılda bir		Birkaç	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yurda beni ziyarete gelir	2	33,3	3	60							2	66,7
Telefonlaşırız	4	66,7	2	40	2	100	1	100				
Evinde veya işyerinde ziyaret									3	100	1	33,3
Uzun süre evinde kalırım												
TOPLAM	6	100	5	100	2	100	1	100	3	100	3	100

Tablo 24’de görüldüğü üzere babaları ile ilişkisini düzenli olarak devam ettiren 9 çocuk ile babaları ile ilişkileri düzenli olmadan devam eden 5 çocuğun hangi ilişki biçimi ve hangi sıklıkta görüştiklerini ortaya koyan soruya göre, haftada bir en fazla tercih edilen görüşme yönteminin telefonla görüşme olduğu anlaşılmaktadır. Bunu yurtda ziyaret etme izlemektedir. Çocukların haftada bir babası ile telefonda görüşme oranı % 66,7 iken yurtda ziyaret etme yolu ile görüşme oranı % 33,3’dür.

Korunmaya muhtaç çocukların iki haftada bir babası ile yurtda görüşme oranı telefonla görüşmelerinden daha yüksektir. Çocukların iki haftada bir babası ile yurtda görüşme oranı % 60, telefonda görüşme oranı ise % 40’dır.

Koruma altına alınan çocukların ayda bir ve bir kaç ayda bir babası ile telefonda görüşme oranı yüksektir. Çocukların ayda bir ve bir kaç ayda bir babası ile telefonda görüşme oranı % 100’dür.

Çocukların yılda bir iki kez babası ile ev ve iş ziyareti vasıtasıyla görüşme oranı yüksektir. Nitekim çocukların yılda bir iki kez babası ile ev ve iş ziyaretinde görüşme oranı % 100’dür. Çocukların babaları, bir kaç yılda bir yurt ziyaretine gelerek çocukları ile

görüştürmektedir. Babaların bir kaç yılda bir yurt ziyaretine gelerek görüşme oranı % 66,7'dir. Çocuklar da bir kaç yılda bir babaları ile ev ve iş ziyaretine giderek görüşmektedir. Çocukların bir kaç yılda bir ev ve iş ziyaretine giderek görüşme oranı % 33,3'dür.

Araştırmaya göre çocukların hafta bir anneleri ile görüşürken ev ve iş ziyareti ile görüşme oranı, diğer görüşme şekillerine göre daha yüksektir (% 44,4). Çocukların ise babaları ile haftada bir görüşürken telefonda görüşme oranı diğer görüşme şekillerine göre daha yüksektir. (% 66,7). Bu veriler ışığında annelerin haftada bir çocukları ile yüz yüze görüşmeyi tercih ederken, babaların ise telefonla görüşmeyi tercih ettikleri söylenebilir. Bununla birlikte çocuklar annelerinin evlerinde, babalarının evlerine nispeten daha uzun süre kalabilmiştir. Annesi ile ilişkisini sürdüren 7 çocuktan 3'ü annesinin evinde yılda bir iki kez uzun süre kalırken, babası ile ilişkisini sürdüren 9 çocuktan hiçbiri babasının evinde uzun süre kalma imkânını elde edememiştir. Bu durum anne-çocuk ilişkisinin niteliğini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Tablo 25: Annenin Yaşadığı Şehre Göre Çocuk-Anne İlişkisi

	Toplam	İlişki	İlişki Düzenli	İlişki Yok
Adana	1		1	
Artvin	1	1		
Bayburt	1			1
Çorum	1			1
Erzincan	1		1	
Gümüşhane	3	2		1
İstanbul	6	1	3	2
Rize	2		1	1
Tokat	1			1
Trabzon	4	3	1	
İl adı yok	14		3	11
TOPLAM	35	7	10	18

Tablo 25'de görüldüğü üzere anne-çocuk ilişkisinde fiziki mesafenin etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu soruya 44 çocuktan 35 tanesi cevap vermiştir. Sorulara tam olarak cevap veren çocuk sayısı 21 iken, 14 tane çocuk annesinin yaşadığı ili belirtmemiştir. Bu çocuklardan 3 tanesi annesi ile ilişkisinin düzenli olmadığını, 11 tanesi ise annesi ile ilişkisinin olmadığını ifade etmiştir.

Anketten elde edilen cevaplara göre anne-çocuk ilişkisi, aynı veya ayrı coğrafi mekân paylaşmakla ilgilidir. Anketin yapıldığı Trabzon ili sınırları içinde yaşayan 4 anneden 3'ünün çocuğu ile ilişkileri düzenli iken, 1 annenin çocuğu ile olan ilişkisi düzensizdir. Anne çocuk ilişkisinde mesafenin diğer illere göre daha fazla olduğu İstanbul'da yaşayan 6 anneden, 1'inin çocuğu ile ilişkisi düzenli, 3'ünün çocuğu ile ilişkisi düzensiz ve 2 annenin çocuğu ile ilişkisi yoktur.

Anne-çocuk ilişkisinde fiziki mekân yönünden diğer illerin durumu şu şekildedir: Adana'da yaşayan 1 annenin Trabzon'da yaşayan çocuğu ile ilişkisi düzenli değildir. Artvin'de yaşayan 1 annenin çocuğu ile ilişkisi düzenlidir. Bayburt'ta yaşayan 1 annenin çocuğu ile ilişkisi yoktur. Çorum'da yaşayan 1 annenin çocuğu ile ilişkisi yoktur. Erzincan'da yaşayan 1 annenin çocuğu ile ilişkisi düzenli değildir. Gümüşhane'de yaşayan 3 anneden 2'sinin çocuğu ile ilişkileri düzenli iken, 1 annenin çocuğu ile ilişkisi yoktur. Rize'de yaşayan 2 anneden 1'inin çocuğu ile ilişkisi düzensiz, diğerinin ise çocuğu ile ilişkisi yoktur. Tokat'ta yaşayan 1 annenin çocuğu ile ilişkisi yoktur.

Anne-çocuk ilişkisini fiziki mekân yönünden genel olarak değerlendirdiğimizde 35 anneden 7'sinin çocuğu ile ilişkisi düzenli, 10'unun ilişkisi düzensiz ve 18'inin ilişkisi yoktur.

Tablo 26– Babanın Yaşadığı Şehre Göre Çocuk–Baba İlişkisi

	Toplam	İlişki Düzenli	İlişki Düzensiz	İlişki Yok
Adana	1		1	
Artvin	1	1		
Çorum	1	1		
Gümüşhane	1	1		
İstanbul	2		1	1
Rize	2		2	
İzmir	1			1
Trabzon	9	6		3
İl adı yok	14		1	13
TOPLAM	32	9	5	18

Tablo 26'da görüldüğü üzere baba-çocuk ilişkisinde fiziki mesafenin etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu soruya 44 çocuktan 32 tanesi cevap vermiştir. Sorulara tam olarak cevap veren çocuk sayısı 18 iken, 14 tane çocuk babasının yaşadığı ili

belirtmemiştir. Bu çocuklardan 1 tanesi babası ile ilişkisinin düzenli olmadığını, 13 tanesi ise babası ile ilişkisinin olmadığını ifade etmiştir.

Anketten elde edilen cevaplara göre baba-çocuk ilişkisi, aynı veya ayrı coğrafi mekânı paylaşmakla ilgilidir. Nitekim tüm iller içerisinde çocuğu ile düzenli ilişkisi olan baba sayısının en fazla olduğu il anketin yapıldığı Trabzon'dur. Trabzon ili sınırları içinde yaşayan 9 babadan 6'sının çocuğu ile ilişkileri düzenli iken sadece 3 babanın çocuğu ile ilişkisi yoktur.

Baba-çocuk ilişkisinde fiziki mekân yönünden diğer illerin durumu şu şekildedir: Adana'da yaşayan 1 babanın Trabzon'da yaşayan çocuğu ile ilişkisi düzenli değildir. Artvin'de yaşayan 1 babanın çocuğu ile ilişkisi düzenlidir. Çorum'da yaşayan 1 babanın çocuğu ile ilişkisi düzenlidir. Gümüşhane'de yaşayan 1 babanın çocuğu ile ilişkisi düzenlidir. İstanbul'da yaşayan 2 babanın 1 tanesinin çocuğu ile ilişkisi düzenli değil iken, 1 tanesinin babası ile ilişkisi yoktur. Rize'de yaşayan 2 babanın çocuğu ile ilişkisi düzenli değildir. İzmir'de yaşayan 1 babanın çocuğu ile ilişkisi yoktur.

Baba-çocuk ilişkisini fiziki mekân yönünden genel olarak değerlendirdiğimizde 32 babadan 9'unun çocuğu ile ilişkisi düzenli, 5'inin ilişkisi düzensiz ve 18'inin ilişkisi yoktur.

Sonuç olarak, yetiştirme yurtlarındaki çocukların anne ve babaları ile olan ilişkisini fiziki mesafe etkilemektedir. Çocukların anne ve babaları ile daha düzenli ilişki kurmasını sağlamak için, çocuklar ailelerinin bulunduğu ildeki kurumlara yerleştirilebilir.

3.2.1.3.5. Sosyalleşme v e Aile Dışı Bağlar

Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların ailelerinin dışında ilişki kurabilme düzeyi yüksektir. Ankete katılan 43 çocuktan 29'u (% 64,7'ü) ailesinin dışında kendisi için çok önemli olan bir kişinin bulunduğunu ifade etmiştir.

Tablo 27: Ebeveynin Dışında Önem Verilen Üçüncü Kişi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var	29	67,4	21	48,8	8	18,6
Yok	14	32,6	13	30,2	1	2,3
TOPLAM	43	100	34	79,1	9	20,9

Tablo 27’de görüldüğü üzere erkek çocukların 13’ü hariç 21’i, (% 48,8) kız çocuklarının ise 1’i hariç 8’i (% 18,6) anne babanın dışında önem verdikleri bir kişiye sahiptir. Bu durum, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamasında etkili bir unsurdur. Ayrıca korunma altına alınmış çocukların ebeveyn dışında önem verdikleri üçüncü bir kişiye sahip olması onların sosyal ve psikolojik yönde gelişimlerine katkı sağlamıştır.

Tablo 28: Üçüncü Kişi İle İlişkinin Başlangıcı

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0–5	11	36,6	8	26,6	3	10
6–10	7	23,3	4	13,3	3	10
11–15	9	30	7	23,3	2	6,7
16 ve üzeri	3	10	3	10	-	-
TOPLAM	30	100	22	73,3	8	26,7

Tablo 28’de görüldüğü üzere bu bölümle ilgili soruya 44 çocuktan sadece 30’u cevap verirken, çocukların 14’ü soruya cevap vermemiştir. Ankete katılan çocukların ebeveynleri dışında üçüncü bir kişiyle iletişime geçme oranı 0–5 yaş aralığında % 36,6, 6–10 yaş aralığında % 23,3, 11–15 yaş aralığında % 30, 16 yaş ve üzeri dönemde ise % 10’dur. Erkeklerin ebeveynleri dışında üçüncü bir kişi ile iletişime en fazla geçtiği dönem 0–5 yaş arası dönem (%26,6) ve 11–15 yaş arası dönemdir (%23,3). Kızların ebeveynleri dışında üçüncü bir kişi ile iletişime en fazla geçtiği dönem 0–5 yaş arası dönem (% 10) ve 11–15 yaş arası dönemdir (% 10). Erkek çocuklarından 3 tanesi 16 yaş ve üzeri dönemde ebeveynleri dışında üçüncü bir kişi ile iletişime geçerken, kız çocukları bu dönemde ebeveynleri dışında üçüncü bir kişi ile iletişime geçmemiştir.

Tablo 29: Önem Verilen Kişinin Niteliği

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yakın Akraba	17	58,6	5	17,2	12	41,4
Öğretmen	5	17,2	4	13,8	1	3,4
Arkadaş	6	20,7	4	13,8	2	6,9
Koruyucu Aile						
Diğer	1	3,4			1	3,4
TOPLAM	29	100	13	44,8	16	55,2

Tablo 29’da görüldüğü üzere çocukların önem verdiği kişilerin çoğunluğu yakın akrabalarıdır. Ankete katılan deneklerin % 58,6’sı en fazla önemi yakın akrabalarına vermektedir. Çocukların % 20,7’si arkadaşlarını, % 17,2’si öğretmenlerini ve % 3,4’ü diğer bir tür yakınlık teşkil ettiği kişiyi ebeveyninden sonra hayatındaki en önemli kişi olarak nitelendirmektedir. Kız ve erkek çocuklar arasında ebeveyninden sonra en yakın kişinin akraba olarak görülme oranı yüksektir. Erkek çocuklarının % 17,2’si, kız çocuklarının ise % 41,4’ü aileden sonra en yakın kişi olarak akrabalarını görmektedir.

Tablo 30: Çocukların Cinsiyetine Göre Önem Verilen Kişinin Niteliği ve Cinsiyeti

	İlişki Kurulan Kişinin Cinsiyeti	Toplam	Yakın Akraba	Öğretmen	Arkadaş	Koruyucu Aile	Diğer
Kız	Bayan	3	1	1	1		
	Erkek	2		1	1		
	Diğer (Koruyucu Aile)						
	Toplam	5	1	2	2		
Erkek	Bayan	9	4	1	3	1	
	Erkek	3	2	1			
	Diğer (Koruyucu Aile)						
	TOPLAM	12	6	2	3	1	
	GENEL TOPLAM	17	7	4	5	1	

Tablo 30’da görüldüğü üzere ankete katılan 12 erkek çocuğundan 9’unun ebeveyninden sonra en fazla değer verdiği kişinin cinsiyeti bayandır. Erkek çocukların 3’ü ise en fazla önemi hemcinsine vermektedir. Korunmaya muhtaç 5 kız çocuğundan 1’i yakın

akrabasına, 2'si öğretmenine ve 1'i arkadaşına büyük önem vermiştir. 12 erkek çocuktan 6'sı yakın akrabasına, 2'si öğretmenine, 3'ü arkadaşına ve 1'i koruyucu aileye büyük önem vermiştir.

3.2.1.4 Yetiştirme Yurtlarındaki Yaşam Koşulları, Yönetim Biçimi ve Çocuk–Yurt İlişkisi

3.2.1.4.1 Yaşam Koşulları ve Hizmet Kalitesi

Araştırmanın bu bölümünde yetiştirme yurtlarındaki yaşam koşulları ve sunulan hizmetlerin kalitesi çeşitli bakımlardan ele alınmıştır.

Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan çocuklarla yapılan bu araştırmaya göre, çocukların önemli bir bölümü, % 77,3'ü, bulunduğu yurttan genel olarak memnun olduğunu belirtmiştir. Korunmaya muhtaç çocukların % 22,7'si kaldığı yurttan kısmen memnundur. Korunmaya muhtaç çocuklar arasında yurttan memnun olmadığını belirten çocuk yoktur.

Tablo 31: Yaşanılan Yurttan Memnuniyet Düzeyi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	34	77,3	26	59,1	8	20,5
Kısmen	10	22,7	9	18,2	1	2,3
Hayır						
TOPLAM	44	100	35	77,3	9	22,7

Tablo 31'de görüldüğü üzere Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç 35 çocuktan 26 erkek kaldığı yurttan memnun olduğunu, 9 erkek ise kaldığı yurttan kısmen memnun olduğunu ifade etmiştir. Sevgi evinde kalan 9 kız çocuğundan 8'i kaldığı kurumdan memnun olduğunu, sadece 1'i kaldığı kurumdan kısmen memnun olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 32: Yurtta Kalış Süresine Göre Yaşanılan Yurttan Memnuniyet Düzeyi

		Bir Yıldan Az		1–3 Yıl		4–7 Yıl		8–11 Yıl	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Toplam	Evet	5	11,4	10	22,7	11	25	8	18,2
	Kısmen	3	6,8	3	6,8	1	2,3	3	6,8
	Hayır								
Toplam		8	18,2	13	29,5	12	27,3	11	25
Erkek	Evet	4	9,1	7	15,9	9	25	6	13,7
	Kısmen	3	6,8	3	6,8	1	2,3	2	4,5
	Hayır								
Toplam		7	15,9	10	22,7	10	27,3	8	18,2
Kız	Evet	1		3		2		2	4,5
	Kısmen							1	2,3
	Hayır								
TOPLAM		1	2,3	3	6,8	2		3	6,8

Tablo 32’de görüldüğü üzere memnuniyet süresi ile yurtta kalış süresi arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı incelendiğinde, memnuniyet derecesinin başlangıçta az olduğu, yurtta kalış süresi arttıkça duyulan memnuniyetin arttığı ancak 8–11 yıl arasında memnuniyetin azalmaya başladığı görülmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklar arasında 1 yıldan az kurumda kalanların memnuniyet oranı % 11,4, 1–3 yıl arasında kalan çocukların memnuniyet oranı % 22,7, 4–7 yıl arası kalan çocukların memnuniyet oranı % 25 ve 8–11 yıl arası kalan çocukların memnuniyet oranı % 18,2’dir.

Tablo 33: Yaşanılan Yurtta Şefkat ve İlgi Düzeyi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	33	75	24	54,5	9	20,5
Hayır	2	4,5	2	4,5		
Kısmen	9	20,5	9	20,5		
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 33’de görüldüğü üzere koruma altındaki çocukların yurtlardaki yaşam koşulları yeterince şefkat ve ilgi görüp göremedikleri sorusu ile irdelenmiştir. Çocukların çoğu yurtlarda ve sevgi evinde şefkat ve ilgi gördüğünü belirtmiştir. Korunmaya muhtaç çocukların kaldığı kurumda şefkat ve ilgi görme oranı % 75 iken, kısmen şefkat ve ilgi görme oranı % 20,5’dir. Çocukların % 4,5’i kaldığı kurumda şefkat ve ilginin yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdunda kalan 35 erkekten 24’ü şefkat ve ilgi gördüğünü, 9’u kısmen şefkat ve ilgi gördüğünü, 2’si ise şefkat ve ilginin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Kız çocuklarının kaldığı Sevgi yurdunda 9 çocuktan hepsi şefkat ve ilgi gördüklerini ifade etmiştir. Bu veriler ışığında Sevgi evlerinde çocuklara gösterilen şefkat ve ilginin, yetiştirme yurdunda gösterilen şefkat ve ilgiden daha ileri seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 34: Yurtta Kalış Süresine Göre Yaşanılan Yurtta Şefkat ve İlgi Düzeyi

		Bir Yıldan Az		1-3 Yıl		4-7 Yıl		8-11 Yıl	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Toplam	Evet	7	15,9	8	18,2	11	25	7	15,9
	Hayır			2	4,5				
	Kısmen	1	2,3	3	6,8	1	2,3	4	9,1
	Toplam	8	18,2	13	29,5	12	27,3	11	25
Erkek	Evet	6	13,6	5	11,5	9	20,5	4	9,1
	Hayır			2	4,5				
	Kısmen	1	2,3	3	6,8	1	2,3	4	9,1
	Toplam	7	15,9	10	22,8	10	22,8	8	18,2
Kız	Evet	1	2,3	3	6,8	2	4,5	3	6,8
	Hayır								
	Kısmen								
	TOPLAM	1	2,3	3	6,8	2	4,5	3	6,8

Tablo 34’de görüleceği üzere korunmaya muhtaç çocukların yurttaki kalış süresi ile şefkat ve ilgi düzeyi arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı incelendiğinde, ilgi ve şefkat derecesinin yurttaki kalış süresi arttıkça arttığı, ancak 8–11 yıl arasında şefkat ve ilginin azalmaya başladığı görülmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklar arasında 1 yıldan az kurumda kalanların gösterilen şefkat ve ilgiyi yeterli bulma oranı % 15,9, 1–3 yıl arasında kalan çocukların şefkat ve ilgiyi yeterli bulma oranı % 18,2, 4–7 yıl arası kalan çocukların şefkat ve ilgiyi yeterli bulma oranı % 25’dir. Çocukların 8 yıl sonrası dönemde şefkat ve ilgiyi yeterli bulmamaya başlamaktadır. Nitekim 8–11 yaş arası dönemde çocukların şefkat ve ilgi görme seviyesi % 25’ten % 15,9’a düşmüştür. Bu verilerden hareketle korunmaya muhtaç çocukların 8 yıl kurumda kaldıktan sonra gösterilen şefkat ve ilgiyi yetersiz buldukları söylenebilir.

Tablo 35: Yurttaki Beceri ve Yeteneklerinizi Geliştirecek Bir Ortam Mevcut mu?

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	22	50	18	40,9	4	9,1
Hayır	6	13,6	4	9,1	2	4,5
Kısmen	16	36,4	13	29,5	3	6,8
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 35’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan çocuklar yetiştirme yurtlarındaki mevcut yurt ortamının kendilerinin beceri ve yeteneklerini geliştirecek nitelikte olduğunu düşünmektedir. Çocukların % 50’si “yurttaki beceri ve yeteneklerinizi geliştirecek bir ortam mevcut mu” sorusuna evet cevabını vermiş, % 36,4’ü ise kısmen yurdun böyle bir ortama sahip olmadığını belirtmiştir. Ankete katılanların % 23,6’sı ise yurt ortamını yeterli bulmamaktadır.

Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan çocukların yarısının beceri ve yeteneklerini geliştirecek bir ortam olduğunu ifade etmesi; kurumlarda masa tenisi, futbol, satranç, bilardo ve yüzme gibi spor etkinliklerinin yapılması, gönüllüler girişimi ile müzik ve enstrüman çalma eğitimi verilmesi ve sosyal etkinliklerin yapılması²¹⁰ ile ilgili olabilir.

²¹⁰ Trabzon Valiliği İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, **2012 Briefing Dosyası**, Trabzon 2012, s. 9.

Tablo 36: Çocuklara Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin En İyi Bakım Yöntemi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kurum Bakımı	24	54,5	21	47,7	3	6,8
Aile Yanına Verilmek	19	43,2	13	29,5	6	13,6
Evlatlık Verilmek	1		1	2,3		
TOPLAM	44	2,3	35	79,5	9	20,5

Tablo 36’da görüleceği üzere Yetiştirme yurtlarında ve Sevgi evinde koruma altına alınan çocuklara kendileri için en uygun bakım yönteminin ne olduğu sorulmuştur. Çocukların yarısından fazlası (%54,5), yetiştirme yurtlarında yürütülen hizmetin kendileri için en uygun bakım yöntemi olduğunu belirtmişlerdir. Erkek çocuklarının % 47,7’si, kız çocuklarının ise % 6,8’i bu görüştedir.

Erkek ve kız çocuklar arasında aile yanına verilerek bakılma yöntemini uygun gören çocuk sayısı yüksektir. 35 erkek çocuktan 13’ü ve 9 kız çocuktan 6’sı aile yanına verilmeyi uygun görmüştür. Korunmaya muhtaç çocuklardan sadece 1 erkek çocuk en iyi bakım yönteminin evlatlık verilmek olduğunu düşünmüştür.

3.2.1.4.2. Yönetim Anlayışı

Ankete katılan çocuklar yetiştirme yurtlarındaki yönetim anlayışını genel olarak tasvip etmektedir. Çocukların önemli sayılabilecek bir bölümü yöneticilerinin kendi sorunlarıyla yeterince ilgilendiklerini belirtmektedir.

Tablo 37: Yöneticilerin Çocukların Sorunlarına Yaklaşım Tarzı

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sorunumuzu Çözerler	28	63,6	21	47,7	7	15,9
Bize Kızarlar	1	2,3	1	2,3		
Ertelerler	15	34,1	13	29,5	2	4,5
İlgilenmezler						
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 37’de görüleceği üzere korunmaya muhtaç çocukların % 63,6’sı yöneticilerin sorunlarını çözdüklerini ifade etmiştir. % 34,1’i sorunlarını paylaştıklarında yöneticilerin çözümü erteleyeceklerini ve % 2,3 ‘ü ise sorunu paylaştıkları için yöneticilerin kendilerine kızacaklarını düşünmüştür. Trabzon Erkek Yetiştirme yurdunda kalan 35 erkekten 21 tanesi yöneticilerin çocukların sorunlarını çözeceğini, 13 tanesi sorunların çözümünün erteleneceğini, 1 tanesi yöneticilerin çocuklara kızacağını düşünmektedir. Sevgi Yurdunda kalan 9 kız çocuktan 7’si yöneticilerin sorunları çözeceğini, 2’si ise sorunların çözümünün erteleneceğini düşünmüştür.

Tablo 38: Yöneticilerin Başarı Yönetimi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Fark etmezler İlgilenmezler	9	20,5	9	20,5		
Takdir Ederler	29	65,9	22	50	7	15,9
Ödül Verirler	6	13,6	4	9,1	2	4,5
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 38’de görüleceği üzere koruma altındaki çocukların % 65,9’u iyi bir davranışta bulunduğunuzda yurttaki yöneticilerinin onlara nasıl davrandığı sorusuna, yöneticilerin takdir ettikleri yönünde cevap vermiştir. Çocukların % 20,5’i yöneticilerin iyi davranışları fark etmediğini veya ilgilenmediğini düşünmüştür. Çocukların % 13,6’sı ise yöneticilerin iyi davranışları ödüllendirdiklerini düşünmüştür.

Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdunda kalan erkek çocukların yöneticilerin yaklaşımı ile ilgili düşünceleri şu şekildedir: Erkek çocukların % 50’si iyi bir davranış karşısında

yöneticilerin takdir ettiklerini, % 20,5'i yöneticilerin fark etmediklerini veya ilgilenmediklerini düşünmüştür. Çocukların % 9,1'i ise iyi bir davranışı yöneticilerin ödüllendireceğini düşünmüştür.

Trabzon Sevgi evinde kalan kız çocukları, iyi bir davranışta bulunulduğunda yöneticilerin yaklaşımının olumlu olduğunu düşünmüştür. 9 kız çocuğundan 7'si iyi bir davranışın takdir edildiğini düşünürken, 2'si ise ödüllendirileceğini düşünmüştür.

Tablo 39: Yöneticilerin Ceza Yönetimi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hapis cezası						
Dayak						
Öğüt	21	47,7	16	36,4	5	11,4
Azarlama	18	40,9	18	40,9		
Yurttan Atma tehdidi						
Eğlenme, İzine Çıkma vb. Yasağı	5	11,4	1	2,3	4	9,1
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 39'da görüleceği üzere koruma altındaki çocukların % 47,7'si yanlış bir davranışta bulunulduğunda yöneticilerin çocuklara öğüt verdiğini, % 40,9'u yöneticilerin çocukları azarladığını ve % 11,4'ü ise yöneticilerin çocuklara eğlenme, izne çıkma vb. yasaklar verdiğini belirtmiştir. Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar arasında fiziki şiddete maruz kalan dayak yiyen ve hapis cezası alan çocuk bulunmamaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde yurttan atılan çocuk bulunmamaktadır.

Görüldüğü gibi çocukların yanlış bir davranışta bulunduğu yöneticilerin öğüt verme oranının (% 47,7) azarlama oranından (% 40,9) yüksek olması SHÇEK açısından önemli bir başarıdır.

Tablo 40: Yöneticilerin Kaynak Yönetimi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bizim Yararımıza Kullanılıyor	32	74,4	23	53,5	9	20,9
Ziyan Oluyor						
Bir Kısmı Bizim Yararımıza Kullanılıyor	11	25,6	11	25,6		
TOPLAM	43	100	34	79,1	9	20,9

Tablo 40’da görüleceği üzere Yetiştirme yurtlarında ve Sevgi evinde kalan çocukların bu yurtlardaki kaynak kullanımına ilişkin düşünceleri değerlendirildiğinde, büyük çoğunluğunun kaynak ve imkânların onların yararına kullanıldığına inandıkları görülmektedir. Ankete katılanların % 74,4’ü bu görüşte, % 25,6 ise kısmen olmakla birlikte bu düşünceleri paylaşmaktadır. Kaynakların onların yararına kullanılmadığına inanan çocuk bulunmamaktadır. Bu durum çocukların kaynak kullanımında SHÇEK’e güvendiklerini göstermektedir.

3.2.1.4.3. Çocuk–Kurum İlişkisi

Yetiştirme yurtlarında korunma altına alınan çocukların çoğunluğunun uzun yıllardır bu kurumlarda barınmaktadır. Koruma altına alınan çocukların kuruma girme ve barınma süreci ile ilgili veriler aşağıdaki tablolarda paylaşılmıştır.

Tablo 41: Yurda Kabul Edilmeye Aracı Olanlar

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aileden Biri	24	57,1	16	38,1	8	19
Yakın Akrabalardan Biri	5	11,9	4		1	2,4
Polis–Jandarma	7	16,7	7	16,7		
Komşu	6	14,3	6	14,3		
TOPLAM	42	100	33	78,6	9	21,4

Tablo 41’de görüleceği üzere çocuklara yurda girmenize kim aracı oldu sorusu sorulduğunda çocukların yarısından fazlası (% 57,1) aileden biri cevabını vermiştir.

Kuruma yakın akrabalarından biri (% 11,9), komşular (% 14,3) ve polis-jandarma (% 16,7) aracılığıyla kabul edilen çocukların oranları birbirine çok yakındır.

Ailesi tarafından kuruma teslim edilen erkek ve kız çocukların sayısı diğer aracı yöntemlerine göre oldukça yüksektir. Nitekim korunmaya muhtaç 33 erkek'ten 16'sı, 9 kız'dan 8'i aileden biri aracılığıyla yurda girmiştir.

Tablo 42: Yurda Kabul Edilmeden Önceki Bekleme Süresi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 ay	1	2,3	1	2,3		
3 ay	31	70,5	24	54,5	7	15,9
6 ay	12	27,3	10	22,7	2	4,5
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 42'de görüleceği üzere korunma kararından sonra çocukların kuruma kabul edilmeden önce bekledikleri görülmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklardan kuruma kabul edilmeden 1 ay bekleyen çocuk sayısı 1, 3 ay bekleyen çocuk sayısı 31 ve 6 ay bekleyen çocuk sayısı 12'dir.

Korunmaya muhtaç çocukların genellikle kuruma kabul edilmeden bekletilme süresi en fazla 3 ay olarak görülmektedir. Nitekim kuruma kabul edilmeden 3 ay bekleyen çocuk sayısının oranı (% 70,5) diğer sürelerle göre daha yüksektir.

Tablo 43: Yetiştirme Yurdunda Bulduğuna Üzlenenler

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	18	40,9	15	34,1	3	6,8
Bazen	12	27,3	8	18,2	4	9,1
Evet	14	31,8	12	27,3	2	4,5
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 43’de görüleceği üzere uzun süre bu kurumlarda yaşayan çocukların önemli bir kısmı yetiştirme yurdunda yaşadığı için üzüntü duymamaktadır. Nitekim yetiştirme yurdunda ve Sevgi evinde kalan çocuklardan % 40,9’u bu kurumlarda kaldığı için üzüntü duymadığını belirtmiştir. Çocukların 31,8’i “yetiştirme yurtlarında bulunduğuna üzülüyor musunuz” sorusuna evet, % 27,3’ü ise bazen evet cevabını vermiştir.

Korunmaya muhtaç çocuklar arasında kurumda yaşayan çocukların önemli bir kısmının kurumda kaldıkları için üzülmemesi ilginçtir. Kurumda yaşayan çocukların bu duruma üzülme oranının daha düşük olması ilginç olan diğer bir unsurdur. Korunmaya muhtaç çocukların bu şekilde düşünmelerinde kendi durumlarını kabullenmelerinin etkisi olabilir.

Tablo 44: Yurttan Kaçan Çocuklar

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	7	15,9	5	11,4	2	4,5
Hayır	30	68,2	26	59,1	4	9,1
Kaçmayı Düşündüm	7	15,9	4	9,1	3	6,8
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 44’de görüleceği üzere ankete katılan çocuklar arasında yetiştirme yurdundan veya sevgi evinden kaçma yaygın bir alışkanlık değildir. 44 çocuktan 7’si (% 15,4) yetiştirme yurdundan ve sevgi evinden kaçmış, 7 çocuk ise kaçmayı düşündüğünü belirtmiştir. Yetiştirme yurdundan kaçma erkek çocuklar arasında çok daha fazla yaygın olmakla birlikte, kız çocukları arasında da azımsanmayacak düzeydedir. Korunmaya muhtaç 35 erkek çocuktan 5’i yetiştirme yurdundan kaçarken, 9 kız çocuktan 2 ‘si sevgi evinden kaçmıştır.

Tablo 45: Yurttan Kaçma Sebebi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yurda alışamamak	7	53,8	4	30,8	3	23,1
Kötü muameleyle karşılaşmak						
Ev hayatını özlemek	1	7,7	1	7,7		
Arkadaş teşviki	5	38,5	3	23,1	2	15,4
TOPLAM	13	100	8	61,5	5	38,5

Tablo 45’de görüleceği üzere çocukların kaçış sebepleri incelendiğinde, çocukların büyük kısmının yurda alışamama ve arkadaş teşviki ile yurttan kaçtıkları görülmektedir. Ev hayatını özlediğinden dolayı yurttan kaçan çocukların sayısı oldukça azdır. Çocukların % 53,8’i yurda alışamadığı için, % 38,5’i arkadaşı teşvik ettiği için, % 7,7’si ise ev hayatını özlediği için yurttan kaçmıştır. Yetiştirme yurdunda kalan erkek çocuklar ev hayatını özledikleri için yurttan kaçarken, sevgi evinde kalan kız çocukları bu sebepten ötürü yurttan kaçmamıştır. Bu durumdan hareketle Trabzon Sevgi evinde kalan kız çocukların ev ortamında yaşadığından dolayı Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu’nda kalan çocuklar gibi ev ortamını özlemediği söylenebilir.

Korunmaya muhtaç çocuklar içinde kötü muamele ile karşılaştığından dolayı yurttan veya sevgi evinden kaçan çocuğun olmaması, çocukların yurttan kaçmalarına sebep olacak kadar fiziki ve psikolojik sorunlar yaşamadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Tablo 46: Yöneticilerin Yurttan Kaçanlara Davranış Biçimi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hapis						
Dayak	1	16,7	1	16,7		
Öğüt	5	83,3	4	66,7	1	16,7
TOPLAM	6	100	5	83,3	1	16,7

Tablo 46’da görüleceği üzere Trabzon Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinden kaçan çocuklara geri dönüşlerinde en fazla uygulanan muamele, çocukların kurumlardan tekrar

kaçışını önlemeye yönelik öğütler verilmesidir. Yurttan kaçan 6 çocuktan 5'ine öğüt verilirken sadece 1'ine dayak atılmıştır. Yurttan kaçan çocuklara dayak atılma oranı düşük bile olsa, bu durumun önlemesi için SHÇEK tarafından gerekli tedbirler alınmalıdır. Çünkü fiziki şiddete uğrayan bir çocukta psikolojik sorunların artma ihtimali oldukça yüksektir. Ayrıca toplumların geleceği olan çocuklar fiziki şiddet yönteminin terk edilerek daha modern yöntemlerin kullanılması ile topluma kazandırılmalıdır.

Tablo 47: Korunma Süresi Boyunca Kalınan Yurt Sayısı

Yurt sayısı	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	10	22,7	9	20,5	1	2,3
2	23	52,3	18	40,9	5	11,4
3	10	22,7	7	15,9	3	6,8
4	1	2,3	1	2,3		
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 47'de görüleceği üzere uzun süredir yurtlarda yaşayan çocuklar çeşitli nedenlerle bir kurumdan diğerine nakledilmektedir. Ankete katılan çocuklar arasında birden fazla kurumda kalınması yaygın bir durumdur. Zira yaş durumu kalınan yurt sayısını doğrudan etkilemektedir. Çünkü 0–6 yaş grubundaki çocuklar ve 7–12 yaş grubundaki çocuklar kendi yaş aralığındaki çocuk yuvalarında kalmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar 13 yaşından itibaren ise yetiştirme yurtlarında kalmaktadır.

Çocukların % 22,7'si koruma süresi boyunca tek bir yurttan kalırken, % 52,3'ü 2 yurttan, % 22,7'si 3 yurttan ve % 2,3'ü ise 4 ayrı yurttan kalmıştır. 35 erkek çocuktan 9'u 1 yurttan, 18'i 2 yurttan, 7'si 3 yurttan ve 1'i 4 yurttan kalmıştır. 9 kız çocuğundan 1'i 1 yurttan, 5'i 2 yurttan ve 3'ü 3 yurttan kalmıştır.

Genel olarak korunmaya muhtaç erkek ve kız çocukların korunma süresi boyunca kaldığı yurt sayısını değerlendirdiğimizde çocukların yarısından fazlası 2 yurttan kalmıştır. Nitekim 44 çocuktan 18'i erkek ve 5'i kız olmak üzere 23 çocuk, korunma süresi boyunca 2 yurttan kalmıştır. Bu durumda çocukların farklı yaş aralıklarında farklı nitelikte kurumlarda kalması etkilidir.

Tablo 48: Çocuklar Tarafından En Çok Sevilen Kişi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Arkadaş	20	50	15	37,5	5	12,5
Öğretmenlerden Biri	7	17,5	4	10	3	7,5
Müdür	3	7,5	3	7,5		
Hizmetlilerden Biri	9	22,5	9	22,5		
Diğer	1	2,5	1	2,5		
TOPLAM	40	100	32	80	8	20

Tablo 48’de görüleceği üzere çocukların yurtla ilişkisini tespit etmeyi amaçlayan bu soruda, çocuklara yurtda en çok sevdikleri kişi sorulmuştur. Çocukların % 50’si bir arkadaşını, % 17,5’i öğretmenlerinden birini, % 7,5’luk kısmı müdürünü, % 22,5’luk önemli bir bölümü hizmetlilerden birini sevdiğini belirtmiştir. Çocukların arkadaşlarından sonra hizmetlilerden birini ve öğretmenlerden birini sevmesi oldukça normaldir. Çünkü çocuklar kurumda iken görüştükleri kişi sayısı sınırlı olduğundan hizmetlilerle, okulda ise öğretmenlerle vakit geçirmektedir.

Tablo 49: Sorunları Çözmede Tercih Edilen Kişi

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Müdür	18	47,4	17	44,7	1	2,6
Müdür Yardımcısı						
Sosyal Hizmet Uzmanı	1	2,6			1	2,6
Psikolog	2	5,3	1	2,6	1	2,6
Doktor						
Hemşire	3	7,9	2	5,3	1	2,6
Hizmetli	4	10,5	3	7,9	1	2,6
Öğretmen	10	26,3	6	15,8	4	10,5
TOPLAM	38	100	29	76,3	9	23,7

Tablo 49’da görüleceği üzere korunmaya muhtaç çocuklar sorunlarını en fazla yurt müdürü ile çözmektedir. Nitekim sorunlarınızı daha çok kimle çözersiniz sorusuna, çocukların % 47,4’ü müdür cevabını vermiştir. Çocukların sorunlarını çözerken tercih ettiği 2. kişi öğretmenleridir. 38 çocuktan 10’unun sorununu öğretmeni ile çözmesi bu durumu destekler niteliktedir. Çocukların sorunlarını çözerken tercih ettikleri diğer kişiler sosyal hizmet uzmanı, psikolog, doktor, hemşire ve hizmetlilerdir.

3.2.1.4.4. Çocukların Geleceğe Yönelik Beklenti ve Düşünceleri

Araştırmanın son kısmında çocukların geleceğe yönelik endişe, beklenti ve düşünceleri çeşitli sorularla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çocukların verdikleri yanıtlara göre kendilerini hayata çok hazır hissetmedikleri ve gelecekte kaygılı oldukları ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte çocukların geleceğe yönelik bir planı bulunmaktadır.

Tablo 50: Çocukların, Yetiştirme Yurdu İle İlişği Kesildiğinde Hayata Hazır Olup Olmayacağına İlişkin Düşüncesi

Yurt sayısı	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	18	40,9	14	31,8	4	9,1
Hayır	8	18,2	6	13,6	2	4,5
Kısmen	18	40,9	15	34,1	3	6,8
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 50’de görüleceği üzere ankete katılan çocuklara yetiştirme yurdu ile ilişkilerinin kesildiğinde hayata hazır olacaklarına inanıp inanmadıkları sorulduğunda, çocukların büyük kısmı hayata hazır olacaklarına tamamen inanmakta veya kısmen inanmaktadır. Nitekim bu soruya evet cevabını veren ve kısmen cevabını veren çocukların oranı % 40,9’dur. Çocukların yetiştirme yurdu ile ilişkisi kesildiğinde hayata hazır olmalarına inanmasında Trabzon Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü’nün İş Kur İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığı ve Karadeniz Teknik Üniversitesi ile işbirliği yaparak Umut Yıldızı Projesini uygulaması etkili olmuş olabilir. Çocuklar bu proje kapsamında aşçı çıraklığı, gümüş takı işlemeciliği ve berber çıraklığı kurslarına katılarak bir meslek dalında beceri sahibi olmuşlardır.

Tablo 51: Gelecek İle İlgili Endişeler

Yurt sayısı	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hangi mesleğe yöneleceğimi	9	23,7	6	15,8	3	7,9
Toplum hayatına girmekten çekiniyorum	4	10,5	3	7,9	1	2,6
Mutlu bir aile yuvası kuramamak	6	15,8	4	10,5	2	5,3
Hayatta başarısız olmak	19	50	16	42,1	3	7,9
TOPLAM	38	100	29	76,3	9	23,7

Tablo 51’de görüleceği üzere Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan çocuklara gelecekte en çok neden endişelendikleri sorulduğunda, çocukların yarısının (% 50) hayatta başarısız olmaktan korktukları anlaşılmaktadır. Gelecekle ilgili endişe duyulan diğer bir husus ise çocuğun hangi mesleğe yöneleceğini bilememesidir. Çocukların % 23,7’si hangi mesleğe yöneleceğini bilememektedir. Çocukların % 15,8’i mutlu bir aile yuvası kuramamaktan endişelenirken, % 10,5’lik kısmı toplum hayatına girmekten çekinmektedir.

Tablo 52: Korunma Kararının Kaldırılacağı Zaman

Yurt sayısı	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
18 yaşını bitirdiğim zaman	35	79,5	29	65,9	6	13,6
Meslek lisesini bitirdiğim zaman	1	2,3	1	2,3		
Üniversite ve Yüksek Okul bitirdiğim zaman	3	6,8	3	6,8		
İş bulduğum zaman	1	2,3	1	2,3		
Bilmiyorum	4	9,1	1	2,3	3	6,8
TOPLAM	44	100	35	79,5	9	20,5

Tablo 52’de görüleceği üzere Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan çocuklara haklarındaki korunma kararının ne zaman kaldırılacağı sorulduğunda çocukların % 79,5’i 18 yaşını bitirdiğim zaman cevabını vermiştir. Bu sorunun bu şekilde

cevaplanması korunma kararının genel olarak reşit olana kadar devam etmesi ile ilgilidir. Reşit olduktan sonra korunma kararının devamı 2828 sayılı Kanunun 24. Maddesinde düzenlenmiştir. 18 yaşını tamamlamış korunmaya muhtaç çocuklardan orta öğretime devam edenler 20 yaşına kadar, yüksek öğrenimine devam edenler 25 yaşına kadar, öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilmektedir²¹¹.

Korunmaya muhtaç çocukların % 6,8'i korunma kararının üniversite ve yüksek okulu bitirdiği zaman, % 2,3'ü meslek lisesini bitirdiği zaman, % 2,3'ü iş bulduğu zaman kaldırılacağını düşünürken, çocukların % 9,1'i korunma kararının ne zaman kaldırılacağını bilmemektedir.

Tablon 53: Korunma Kararının Kaldırılmasına Kadar Gececek Dönemin Planı

Yurt sayısı	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Liseyi Bitirip Üniversiteye Gideceğim	23	54,8	17	40,5	6	14,3
Meslek Lisesini Bitirip çalışmaya başlayacağım	8	19	7	16,7	1	2,4
Meslek Lisesini Bitirip Üniversiteye Gideceğim	3	7,1	2	4,8	1	2,4
İş-Beceri Kursuna Gideceğim	5	11,9	4	9,5	1	2,4
Çalışmamı Sürdüreceğim	1	2,4	1	2,4		
İş Aramayı Sürdüreceğim	2	4,8	2	4,8		
TOPLAM	42	100	33	78,6	9	21,4

Tablo 53'de görüleceği üzere 18 yaşını doldurduğunda korunma kararı kaldırılacak olan 34 çocuk, korunma kararına kadar olan zamanını eğitim kademelerini tamamlayarak geçirecektir. Bu gruptaki 34 çocuktan % 54,8'i lise eğitimini tamamlayıp üniversiteye gideceğini, % 19'u meslek lisesini bitirip çalışmaya başlayacağını ve % 7,1'lik kısmı ise meslek lisesi eğitimini tamamlayıp üniversiteye gideceğini belirtmiştir. Bu çocukların dışında 8 çocuktan 5'i korunma kararının kaldırılmasına kadar geçen dönemde iş beceri

²¹¹ <http://www.shcek.gov.tr/yetistirme-yurtlari.aspx-13.04.2012>

kursuna gideceğini, 2'si iş aramayı sürdüreceğini ve 1'i çalışmayı sürdüreceğini ifade etmiştir.

Tablo 54: Çocukların Korunma Kararı Kalktıktan Sonraki Planı

Yurt sayısı	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Halen çalıştığım İşyerinde Çalışacağım	2	4,7			2	4,7
Başka Bir İş Arayacağım	1	2,3	1	2,3		
Başka Şehre Gideceğim	1	2,3			1	2,3
Kararsızım	17	39,5	16	37,2	1	2,3
İş Bulup Çalışacağım	14	32,6	13	30,2	1	2,3
Eğitimime Devam Edeceğim	8	18,6	4	9,3	4	9,3
TOPLAM	43	100	34	79,1	9	20,9

Tablo 54'de görüleceği üzere ankete katılan 43 korunmaya muhtaç çocuğa "haklarındaki korunma kararı kalktıktan sonra ne yapmayı düşündükleri" sorulduğunda, 17'si dışında tamamının bir planının olduğu görülmektedir. Çocukların 17'si bu konuda daha karar vermediğini belirtirken, 14'ü iş bulup çalışacağını, 8'i eğitimine devam edeceğini, 2'si halen çalıştığı işte çalışmayı sürdüreceğini, 1'i başka bir iş arayacağını ve 1'i ise başka şehre gideceğini ifade etmiştir.

Tablon 55: Çocukların Korunma Kararı Kalktıktan Sonra Yaşayacağı Kişi

Yurt sayısı	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Anne ve Baba	2	4,7	2	4,7		
Anne	6	14	6	14		
Baba	6	14	3	7	3	7
Kardeş	7	16,3	5	11,6	2	4,7
Yakın Akraba	3	7	2	4,7	1	2,3
Yurttan Arkadaş	4	9,3	2	4,7	2	4,7
Evleneceğim Kişi	1	2,3	1			
Yalnız	14	32,6	14	32,6		
TOPLAM	43	100	35	81,4	8	18,6

Tablo 55'de görüleceği üzere korunmaya muhtaç çocuklar korunma kararı sonrasında hayatlarını aile ortamından uzakta sürdürmeye devam edeceklerdir. Sadece 2

erkek çocuk (% 4,7) anne ve babası ile birlikte yaşayacak iken, 6 çocuk (% 14) annesi ile ve 6 çocukta (% 14) babası ile birlikte hayatına devam edecektir.

Çocukların %16,3'ü kardeşiyle, % 7'si akın akrabasıyla, % 9,3'ü yurttaki arkadaşlarıyla ve % 2,3'ü evleneceği kişiyle yaşayacağını belirtmiştir. Koruma kararı kalkan yetiştirme yurtları ve sevgi evinden ayrılan çocukların büyük çoğunluğu (%32,6) yalnız yaşayacağını ifade etmiştir.

3.3. Alan Araştırmasının Genel Değerlendirmesi

Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan 44 çocukla yapılan araştırmada kurumda barınmakta olan çocuklar ve kurum imkânları çeşitli yönlerden incelenmiştir. Çocuklar; sosyal ve kültürel özellikleri, aile yapıları, aile ilişkileri, sosyalleşme düzeyleri, aile dışı bağları, geleceğe yönelik beklentileri bakımından; kurumlar ise yaşam koşulları, hizmet kalitesi, yönetim anlayışı ve çocuklarla ilişki düzeyi bakımından incelenmiştir.

Araştırmada belirlenen hipotezlerin bir kısmıyla aynı, bir kısmı ile ise aksi yönde bulgular edinilmiş, bir kısım hipotezler doğrulanırken, bazı hipotezleri destekleyici sonuçlara ulaşılamamıştır.

Yetiştirme Yurdu ve sevgi evinde kalan çocukların % 65,9'u 13–15 yaş aralığındadır ve çocukların büyük bir bölümü 4 ve üzeri yıldır yetiştirme yurtlarında yaşamlarını sürdürmektedir. Bu durumda yetiştirme yurtlarının 13–18 yaş arası çocuklara hizmet vermesinin etkisi vardır.

Yetiştirme yurdunda ve sevgi evinde kalan çocukların önemli bir kısmı kentsel kökenlidir. İl merkezi doğumlu olanların oranı % 52,5, ilçe merkezinde doğanların oranı % 45,5'dur. Köy merkezli doğanların oranı ise % 2,3'dür. Bu veriler, korunmaya muhtaç çocukların çoğunlukla kırsal kökenli ailelerin çocukları olmadıklarını ve kentsel alanlarda yaşayan ailelerin çocukları olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu hususta yetiştirme yurdu ve sevgi evinde kalan çocukların kırsal kökenli olduğu varsayımının aksi yönünde bir sonuç elde edilmiştir.

Araştırmanın ikinci hipotezi olan “korunma altına alınan çocukların parçalanmış ailelerin çocukları” oldukları araştırmalar sonucunda doğrulanmıştır. 44 çocuktan babası annesi ile boşanan çocukların oranı % 31,8, annesi babasından boşanan çocukların oranı % 43,2’dir. Çocuklar içerisinde babası ölen çocukların sayısı 10 iken, annesini kaybeden çocuk olmamıştır. Boşanma oranları bu kadar yüksek iken, ailelerin birlikte yaşama oranı oldukça düşüktür. Babası annesi ile birlikte olan çocukların oranı % 11,4, annesi babası ile birlikte olan çocukların oranı % 18,2’dir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi olan yetiştirme yurdu ve sevgi evinde kalan çocukların ailelerinin eğitim seviyesinin düşük olduğu yapılan anket sonuçlarında doğrulanmıştır. Nitekim 44 çocukla yapılan ankete göre çocukların annelerinin 2’si okuryazar değil, 4’ü okuryazar, 11’i ilkokul mezunu ve sadece 2’si lise mezunudur. Korunmaya muhtaç çocukların babalarının ise 3’ü okuryazar değil, 5’i okuryazar, 8’i ilkokul, 2’si ortaokul ve sadece 2’i lise mezunudur. Korunmaya muhtaç çocukların ailelerinde üniversite mezunu olan bir birey yoktur. Yapılan anket sırasında çocukların büyük kısmının anne ve babasının eğitim durumunu bilmediği ortaya çıkmıştır. 44 çocuktan 25’i annesinin eğitim durumunu, 27’si ise babasının eğitim durumunu bilmemektedir. Korunmaya muhtaç çocukların ailelerinin eğitim durumunu bilmemesi, çocukların ailelerinin yaşamları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları varsayımını desteklemektedir.

Yetiştirme yurtlarında ve sevgi evinde kalan çocukların ailelerinin ekonomik geliri düşüktür. Araştırmadan elde edilen verilere göre korunmaya muhtaç çocuklar arasında üst düzey gelire sahip olan çocuk yoktur. Nitekim ankete katılan çocuklar ailelerini yoksul ve orta gelirli aileler olarak nitelendirmiştir. Korunmaya muhtaç çocukların % 18,2’si ailelerinin ekonomik durumunun yetersiz olduğunu, % 43,2’si nispeten orta düzeyde bir gelire sahip olduklarını, % 38,6’sı ailelerin maddi durumu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Çocukların ailelerinin ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olmama oranının yüksek olması, çocukların ailelerinin yaşamları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları varsayımını desteklemektedir.

Yetiştirme yurtlarında ve sevgi evinde kalan çocukların ailelerinin mesleklerinin sosyal statüsü düşüktür. Ankete katılan çocukların ebeveynleri büyük çoğunlukla ev

hanımı ya da serbest meslek sahibidir. Öyle ki, çocukların annelerinin % 52,3'ü ev hanımı, babalarının % 25'i serbest meslek sahibidir. Korunmaya muhtaç çocukların annelerinin % 6,8'i serbest meslek sahibidir. Babaların % 11,4'ü işçi, % 6,8'i çiftçi, % 6,8'i esnaf ve % 2,3'ü evdedir. Çocukların annelerin mesleğini bilmeme oranı % 40,9 iken, babaların mesleğini bilmeme oranı % 47,7'dir. Korunmaya muhtaç çocukların anne ve babalarının mesleklerini bilmeme oranlarının yüksek olması, çocukların ailelerinin yaşamları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları varsayımını desteklemektedir.

Araştırmanın diğer bir hipotezi çocukların aileleri ile sağlıklı ve düzenli bir ilişkisinin bulunmamasıdır. 44 çocuktan anne ile ilişkisinin olup olmadığı sorusuna 35'i cevap vermiş ve 18'i annesi ile ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Babası ile ilişki durumunun sorulduğu soruya 44 çocuktan 32'si cevap vermiş ve 18'i babası ile ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Görüldüğü gibi, annesi ile ilişkisi olmayan çocukların oranı % 51,4 iken, babası ile ilişkisi olmayan çocukların oranı %56,3'tür. Bu durum çocuk aile ilişkilerinin oldukça zayıf olduğunu göstermektedir.

Çocuk–aile ilişkisinin düzenli ve düzensiz oluşu görüşme biçimine ve görüşme sıklığına etki etmektedir. Öyle ki, çocuk–aile ilişkisi düzenli olmayan çocuk veya aile telefonla görüşme biçimini tercih etmektedir. Buna karşılık çocuk–aile ilişkisi düzenli olduğunda telefonla görüşmenin yerini karşılıklı ziyaret almaktadır.

Araştırmaya göre çocukların hafta bir anneleri ile görüşürken ev ve iş ziyareti ile görüşme oranı, diğer görüşme şekillerine göre daha yüksektir (% 44,4). Çocukların ise babaları ile haftada bir görüşürken telefonda görüşme oranı diğer görüşme şekillerine göre daha yüksektir. (% 66,7). Bu veriler ışığında annelerin haftada bir çocukları ile yüz yüze görüşmeyi tercih ederken, babaların ise telefonla görüşmeyi tercih ettikleri söylenebilir. Bununla birlikte çocuklar annelerinin evlerinde, babalarının evlerine nispeten daha uzun süre kalabilmiştir. Annesi ile ilişkisini sürdüren 7 çocuktan 3'ü annesinin evinde yılda bir iki kez kalırken, babası ile ilişkisini sürdüren 9 çocuktan hiçbiri babasının evinde kalma imkânını elde edememiştir. Bu durum anne–çocuk ilişkisinin niteliğini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Yetiştirme yurtlarında ve sevgi evinde kalan çocukların anne ve babaları ile görüşme biçimi ve sıklığı fiziki uzaklıktan oldukça fazla etkilenmektedir. Araştırma sonuçları bu varsayımı destekler niteliktedir. Anketin yapıldığı Trabzon ili sınırları içinde yaşayan 4 anneden 3'ünün çocuğu ile ilişkileri düzenli iken, 1 annenin çocuğu ile olan ilişkisi düzensizdir. Anne çocuk ilişkisinde mesafenin diğer illere göre daha fazla olduğu İstanbul'da yaşayan 6 anneden, 1'inin çocuğu ile ilişkisi düzenli, 3'ünün çocuğu ile ilişkisi düzensiz ve 2 annenin çocuğu ile ilişkisi yoktur. Anketten elde edilen cevaplara göre baba-çocuk ilişkisi, aynı veya ayrı coğrafi mekânı paylaşmakla ilgilidir. Nitekim tüm iller içerisinde çocuğu ile düzenli ilişkisi olan baba sayısının en fazla olduğu il anketin yapıldığı Trabzon'dur. Trabzon ili sınırları içinde yaşayan 9 babadan 6'sının çocuğu ile ilişkileri düzenli iken sadece 3 babanın çocuğu ile ilişkisi yoktur.

Araştırmada çocukların sosyalleşme düzeyi ve aile üyeleri dışında toplumla ilişkileri incelendiğinde aileleri ile düzenli ve sağlıklı bir ilişki sürdüremeyen çocukların bu boşluğu üçüncü bir kişi ile doldurduğu ortaya çıkmıştır. Ankete katılan 43 çocuktan 29'u (% 64,7'ü) ailesinin dışında kendisi için çok önemli olan bir kişinin bulunduğunu ifade etmiştir. Erkek çocukların 13'ü hariç 21'i, (% 48,8) kız çocuklarının ise 1'i hariç 8'i (% 18,6) anne babanın dışında önem verdikleri bir kişiye sahiptir. Bu durum, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamasında etkili bir unsurdur. Bu ilişkinin özellikle küçük yaşlardan itibaren başlamış olması onların sosyal ve psikolojik yönde gelişimine destek olmuştur. Ankete katılan çocukların ebeveynleri dışında üçüncü bir kişiyle iletişime geçme 0-5 yaş aralığında oranı % 36,6, 6-10 yaş aralığında % 23,3, 11-15 yaş aralığında % 30, 16 yaş ve üzeri dönemde ise % 10'dur. Çocukların önem verdiği kişilerin çoğunluğu yakın akrabalarıdır. Ankete katılan çocukların % 58,6'sı yakın akrabalarını, % 20,7'si arkadaşlarını, % 17,2'si öğretmenlerini ve % 3,4'ü diğer bir tür yakınlık teşkil ettiği kişiyi ebeveyninden sonra hayatındaki en önemli kişi olarak nitelendirmektedir.

Yetiştirme yurtlarındaki "yaşam koşulları ve hizmet kalitesi yetersizdir" hipotezi elde edilen bulgularla doğrulanmamıştır. Araştırmanın yürütüldüğü Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan çocuklar, genel olarak yurt koşulları ve hizmet kalitesinden memnun olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların önemli bir bölümü, % 77,3'ü, bulunduğu yurttan genel olarak memnun olduğunu belirtmiştir. Korunmaya muhtaç

çocukların % 22,7'si kaldığı yurttan kısmen memnundur. Korunmaya muhtaç çocuklar arasında yurttan memnun olmadığını belirten çocuk yoktur.

Araştırmaya katılan çocuklar yetiştirme yurtlarındaki mevcut yurt ortamının kendilerinin beceri ve yeteneklerini geliştirecek nitelikte olduğunu düşünmektedir. Çocukların % 50'si “yurtta beceri ve yeteneklerinizi geliştirecek bir ortam mevcut mu” sorusuna evet cevabını vermiş, % 36,4'ü ise kısmen yurdun böyle bir ortama sahip olmadığını belirtmiştir. Ankete katılanların % 23,6'sı ise yurt ortamını yeterli bulmamaktadır. Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan çocukların yarısının beceri ve yeteneklerini geliştirecek bir ortam olduğunu ifade etmesi; kurumlarda masa tenisi, futbol, satranç, bilardo ve yüzme gibi spor etkinliklerinin yapılması, gönüllüler girişimi ile müzik ve enstrüman çalma eğitimi verilmesi ve sosyal etkinliklerin yapılması ile ilgilidir.

Yetiştirme yurtlarında ve Sevgi evinde koruma altına alınan çocuklara kendileri için en uygun bakım yönteminin ne olduğu sorulmuştur. Çocukların yarısından fazlası (%54,5), yetiştirme yurtlarında yürütülen hizmetin kendileri için en uygun bakım yöntemi olduğunu belirtmişlerdir. Erkek çocuklarının % 47,7'si, kız çocuklarının ise % 6,8'i bu görüştedir.

Yaşam koşulları ve hizmet kalitesi yeterli görülen yetiştirme yurtları ve sevgi evleri korunmaya muhtaç çocuklar tarafından kendileri için en iyi bakım yöntemi olarak görülmektedir. Erkek ve kız çocuklar arasında aile yanına verilerek bakılma yöntemini uygun gören çocuk sayısı yüksektir. 35 erkek çocuktan 13'ü ve 9 kız çocuktan 6'sı aile yanına verilmeyi uygun görmüştür. Korunmaya muhtaç çocuklardan sadece 1 erkek çocuk en iyi bakım yönteminin evlatlık verilmek olduğunu düşünmüştür.

Diğer bir hipotez ise yetiştirme yurtlarında kalan çocukların manevi ve fiziki şiddete maruz kalıp kalmadıklarıdır. Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar arasında fiziki şiddete maruz kalan, dayak yiyen ve hapis cezası alan çocuk bulunmamaktadır. Koruma altındaki çocukların % 47,7'si yanlış bir davranışta bulunulduğunda yöneticilerin çocuklara öğüt verdiğini, % 40,9'u yöneticilerin çocukları azarladığını ve % 11,4'ü ise yöneticilerin çocuklara eğlenme, izne

çıkma vb. yasaklar verdiğini belirtmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde yurttan atılan çocuk bulunmamaktadır.

Trabzon Yetiştirme Yurdu ve Sevgi evinden kaçan çocuklara geri dönüşlerinde en fazla uygulanan muamele, çocukların kurumlardan tekrar kaçışını önlemeye yönelik öğütler verilmesidir. Yurttan kaçan 6 çocuktan 5'ine öğüt verilirken sadece 1'ine dayak atılmıştır. Yurttan kaçan çocuklara dayak atılma oranı düşük bile olsa, bu durumun önlemesi için Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerekli tedbirler alınmalıdır. Çünkü fiziki şiddete uğrayan bir çocukta psikolojik sorunların artma ihtimali oldukça yüksektir. Ayrıca toplumların geleceği olan çocuklar fiziki şiddet yönteminin terk edilerek daha modern yöntemlerin kullanılması ile topluma kazandırılmalıdır.

“Sevgi evlerinde korunmaya muhtaç çocuklara gösterilen şefkat ve ilgi seviyesi yetiştirme yurdunda kalan çocuklara gösterilen şefkat ve ilgiden daha ileri düzeydedir” hipotezi araştırma sonucunda doğrulanmıştır. Trabzon Erkek Yetiştirme Yurdunda kalan 35 erkekten 24'ü şefkat ve ilgi gördüğünü, 9'u kısmen şefkat ve ilgi gördüğünü, 2'si ise şefkat ve ilginin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Kız çocuklarının kaldığı Sevgi yurdunda 9 çocuktan hepsi şefkat ve ilgi gördüklerini ifade etmiştir. Bu veriler ışığında Sevgi evlerinde çocuklara gösterilen şefkat ve ilginin, yetiştirme yurdunda gösterilen şefkat ve ilgiden daha ileri seviyede olduğu söylenebilir.

“Yetiştirme yurtları çocukları hayata hazırlamada yetersiz kalmaktadır” hipotezi araştırma sonucunda destek bulamamıştır. Ankete katılan çocuklara yetiştirme yurdu ile ilişkilerinin kesildiğinde hayata hazır olacaklarına inanıp inanmadıkları sorulduğunda, çocukların büyük kısmı hayata hazır olacaklarına tamamen inanmakta veya kısmen inanmaktadır. Nitekim bu soruya evet cevabını verenlerin oranı % 40,9 ve kısmen cevabını veren çocukların oranı % 40,9'dur.

“Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların korunmasında kurumun diğer kurumlarla iş birliği içerisinde olmasının büyük bir etkisi vardır” hipotezi araştırma sonucunda doğrulanmıştır. Çocukların yetiştirme yurdu ile ilişkisi kesildiğinde hayata hazır olmalarına inanmasında Trabzon Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'nün İş Kur İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığı ve Karadeniz Teknik

Üniversitesi ile işbirliği yaparak Umut Yıldızı Projesini uygulaması etkili olmuştur. Çocuklar bu proje kapsamında aşçı çıraklığı, gümüş takı işlemeciliği ve berber çıraklığı kurslarına katılarak bir meslek dalında beceri sahibi olmuşlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca “korunmaya muhtaç çocukların” bakım hizmetlerinin sağlanması, en önemli sosyal sorunlarından biri olmuştur. Sosyal politika kapsamında toplumların geleceği olan korunmaya muhtaç çocukların bakımı daima özel bir önem taşımıştır. Nitekim çocukların korunması sosyal politika tarihinde ilk yasal düzenlemeler içinde yer almıştır.

Türkler arasında korunmaya muhtaç çocukların korunma ve eğitimi amaçlayan ilk önemli kuruluşlar Darüleytam ve Darüşşafaka olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında çocukların korunmasına yönelik yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Atatürk’ün önderliğinde 10 Haziran 1921’de Ankara’da Çocuk Esirgeme Kurumu açılmıştır. 1949’da yürürlüğe giren 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” yasası ile çocukların doğrudan korunmaları amaçlanmıştır. Takip eden dönemde, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler Köy İhtiyar Heyetleri, belediyeler, Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 5387 sayılı kanunun eksikliklerinin giderilmesi amacıyla 1957 yılında 6972 sayılı kanun çıkarılmıştır. Uygulamada bu yasanın da korunmaya muhtaç çocuk sorununu dağınık bir çerçevede ele almasından dolayı 24.5.1983 tarihinde 2828 sayılı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Korunmaya muhtaç çocuklar, ilk olarak 5387 sayılı Kanun’da, “beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olup ana ve babasız, ana ve babası belli olmayan ve Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre haklarında koruma tedbirleri alınmasında zaruret görülen çocuklar” şeklinde tanımlanmıştır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 6972 sayılı Kanuna nazaran, korunmaya muhtaç çocuk kavramının kapsamını genişletmiştir. Nitekim 3. maddede yer alan hükme göre, korunmaya muhtaç çocuklar, “kanuni evlenme sonucu doğan, ancak ölüm nedeniyle anne ve babalarını ya da her ikisini kaybetmiş olup, kendilerine kanunen bakmakla yükümlü kimseleri olsa bile çeşitli nedenlerle korumasız kalan çocuklar, ana veya babanın ya da her ikisinin çocuğa

karşı görevlerini yerine getirememeleri yahut getirmekten kaçınmaları sonucunda giderek terk edilen çocuklar ile ana ve babalarınca ihmal edilerek kötü davranış ve alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan çocuklar” şeklinde tanımlanmıştır.

Ülkemizde, 2005 yılına kadar hakkında korunma kararı alınan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler, 1983 yılında çıkarılan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre yürütülmektedir. 2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile de korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının güvence altına alınmasına için koruyucu ve destekleyici tedbirler alınmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen veriler, mevcut yapının sorunların üstesinden gelinmesinde yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Nitekim ülkemizde 1 milyon civarında olduğu tahmin edilen korunmaya muhtaç çocuklardan sadece 20.000’ine hizmet verilebilmektedir.

Korunmaya muhtaç çocukların çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve topluma kazandırılması için öz ailesi yanında bakım ve korunmasını sağlayıcı hizmetlere öncelik verilmelidir. Çocuğun ailesine bırakılmasında herhangi bir sakınca yoksa çocuğun aile ortamında korunmasına öncelik verilmelidir. Günümüzde bu bakım yöntemine ağırlık verilmektedir. Nitekim 2012 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Mart ayı raporuna göre ülkemizde koruma altına alınmadan aile yanında desteklenen çocuk sayısı 29.214’dür²¹². Öz ailesi yanında parasal ve psiko–sosyal destekle korunamayan çocuklar ise koruyucu aile yanına yerleştirilmelidir.

Korunmaya muhtaç çocuklar için korunma yöntemlerinden biri olan kurum bakımında çocuklar yatılı olarak kendileriyle herhangi bir bağı bulunmayan diğer çocuklarla birlikte gruplar halinde ya da topluca yaşamaktadır. Kurum bakımı, korunmaya muhtaç çocukların bir aile ortamında korunmasını sağlayamamaktadır. Bu sebepten ötürü kurumların kapatılarak çocukların toplu yaşanılan kurum yurtları yerine çocuk evi adı altında en çok 5–6 çocuğun barınıp yaşamlarını sürdürebileceği ev ortamlarında bakılması kararı alınmıştır.

²¹² http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/mce/pdf/2012_mart_istatistikleri.pdf (15.05.2012)

31.12.2011 tarihinde 633 Sayılı KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kapatılması ile bu kuruma ait iş ve işlemler Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Bu kurum, korunmaya muhtaç çocuklara sosyal hizmet verecek tek yetkili kurum olarak kabul edilmiştir.

Sonuç olarak korunmaya muhtaç çocuklara ailelerin yanında bakılmaları için her türlü destek verilmeli ve çocuklar ailelerinin yanına döndürülmelidir. Ailelerin yanına döndürülen çocukların muhtaçlığının devam edip etmediği takip edilmeli ve öz ailesi tarafından çocuğun istismarı önlenmelidir. Korunmaya muhtaç çocuklar arasında, öz ailesi olmayan çocukların aile ortamında yetişmesi için koruyucu aile yöntemi uygulanmalıdır. Kurum bakımının çocukların sağlıklı gelişimleri üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için Yetiştirme Yurtları kapatılmalı ve korunmaya muhtaç çocuklar ev ortamında korunma altına alınmalıdır. Çocukların ev ortamında korunmasına yönelik olarak açılan Sevgi Evlerine yerleştirilecek personelin seçimine özen gösterilmelidir. Korunmaya muhtaç çocukların her türlü sorunun çözümü ve çocukların topluma sağlıklı bir birey olarak yetişmesi için kurumlar arası işbirliği yapılmalıdır. Bu süreçte çocukların mağdur olmaması için Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından her türlü önlem alınmalıdır. Devlet tarafından çocuk refahının sağlanması ve ailenin korunması ile ilgili politikalar geliştirilmeli ve korunmaya muhtaç çocuk sorununun kaynağı olan aile kurumu her bakımdan güçlendirilmelidir. Çocukların refahı ve mutluluğu için toplumun her bireyi de gönüllü olmalı ve gelecek nesillere sağlıklı bireyler miras bırakılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, Ziya (1966), “Atatürk, Sosyal Hizmet ve Toplum Kalkınması”, **Sosyal Hizmet Dergisi**, 3 (1), 20–23.
- Akol, Osman Korkut (1950), **Kimsesiz Çocuklar**, Ankara: Örnek Matbaası Yayınları.
- Akyüz, Emine (1987), “Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1987, 20 (1), 11–20.
- Akyüz, Emine (2000), **Çocuğun Hakları ve Güvenliğinin Korunması**, Ankara: MEB Yayınları.
- _____ (1986), “Medeni Kanununun 272. Maddesine Göre Çocuğun Korunması ve Yeni İsviçre Medeni Kanunu Gözönünde Tutularak Yapılması Önerilen Değişiklikler”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 21 (1–2), 137–160.
- Alper, Yusuf (2003), **Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, 4. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Alşan, Süreyya (1997), “Çocuğun Korunması”, Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, (113–120), Ankara: SHUDGM Yayınları.
- Altan, Ömer Zühtü (2004), **Sosyal Politika**, Eskişehir: AÜ Yayınları.
- Arat, Tuğrul (1977), “Evlat Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal İşlevsel Açından Bakış”, **Profesör Doktor Osman F. Berkiye Armağan**, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
- Arıcı, Kadir (1999), **Sosyal Güvenlik Dersleri**, Ankara: Sargın Ofset.
- _____ (2004), “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılması”, **I. Sosyal Hizmetler Şurası**, 583–592.
- _____ (1986), “Beveridge Planı”, **GÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11 (1–2), 13–50.

- Arnaz, Zuhâl (1997), “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Koruyucu Aile Projesi (KAP) Değerlendirmesi”, Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, (134–143), Ankara: SHUDGM Yayınları.
- Ataay, AYTEKİN (1957), **Medeni Hukukta Evlenme**, İstanbul: İÜHF Yayınları.
- Aydın, Mehmet Zeki (2008), “Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi”, **V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri**, (99–104), Ankara: BASAGM Yayınları.
- Aydın, Ufuk (1996), **Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, Ufuk (1999), **Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar**, No: 156. Eskişehir: AÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Aydos, Oğuz Sadık (2000), “Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 4 (1–2), 118–141.
- Balkar, Süheyla (2002), “Türk Hukukunda Evlat Edinme”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (2), 235–266.
- Ballar, Suat (1988), **Türk Hukukunda Sosyal Hizmet ve Çocuklar**, İstanbul: Türkmen Kitabevi Yayınları. Başçı, Emel (1968), **Sosyal Refah Hizmetleri Değerlendirme Araştırması**, Ankara: DPT Yayınları.
- Caudle, P. R. Kaim (1973), **Comparative Social Policy and Security: A Ten Country Study**, London: Martin Robertson Press.
- Cılga, İbrahim (1994), **Gençlik ve Yaşam Niteliği**, Ankara: TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Cılga, İbrahim (2002), “Türkiye’de Gelişme Sürecinde Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler”, **Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sosyal Hizmet Politikaları: Sosyal Hizmet Sempozyumu 2000**, 66–81.
- Çelik, Abdulhalim (2002), **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye**, Ankara: Kamu-İş Yayınları.
- Çenberci, Mustafa (1985), **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Ankara: Olgaç Yayınları.
- Çengelci, “Ethem (1989), Türk Sosyal Yardım Sistemine Genel Bir Bakış”, **SHÇEK Dergisi**, 1 (1), 4–32.

- Çengelci, Ethem (1997), “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi: Cumhuriyet Dönemi Gelişmeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, (281–292), Ankara: SHUDGM Yayınları.
- Çengelci, Ethem (1998), **Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Türk Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Yönetim Sistemi İçindeki Yeri**, Ankara: Aydınlar Matbaacılık.
- Çocuk Koruma Kanunu, (2005), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 25876, 15 Temmuz 2005.
- Dilik, Sait (1971), **Türkiye’de Sosyal Sigortalar: İktisadi Açından Bir Tahlil Denemesi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- _____ (1988), “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 43 (1–2), 41–80.
- _____ (1980), “Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 35 (1), 73–84.
- _____ (1991), **Sosyal Güvenlik**, Ankara: Kamu-İş Yayınları.
- Doğan, İsmail (2000), **Akıllı Küçük**, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DPT (2001), **VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Ankara: DPT Yayınları.
- Erguncu, Hasan (1997), “Sosyal Hizmetler Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorununa Cumhuriyet Türkiye’sinin Yasal Yaklaşımı”, Kasım Karataş (Haz.), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, (121–128), Ankara: SHUDGM Yayınları.
- Erkan, A. Rıza ve Erkan Gönül, (1987), “Darüleytamlar”, **HÜ Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi**, 5 (2–3), 61–68.
- Ermış, Binay Bilge (2008), “Bir Sosyal Destek Kaynağı Olarak Aile”, **V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri**, (11–19), Ankara: BASAGM Yayınları.
- Fer, Muslih (1970), “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, **Korunmaya Muhtaç Çocuklar**, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları, 10–42.
- _____ (1966), Türkiye’de Sosyal Hizmetler”, **Sosyal Hizmet Dergisi**, 2 (1), 6–8.

- Fredericksen Hazel ve Mulligan, R.A. (1972), **The Child and Welfare**, San Fransisco: W. H. Freeman Publishers.
- Gökçe, Birsen (1983), **Cumhuriyet Döneminde Çocuk ve Gençlere Ait Yasal Düzenlemeler ve Yayınlar**, Ankara: TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Gülfidan, Şebnem (1991), “İngiltere’de Aile”, **Aile Politikaları-Karşılaştırmalı Ülkeler Panoraması**, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 181–236.
- Güran Koşar, Nesrin (1987), “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, **HÜ Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi**, 5 (2–3), 69–74.
- Güven, Ercan ve Gerek, Nüvit (1995), **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Eskişehir: AÜ Yayınları No:882.
- Güvercin, Cemal Hüseyin (2004), “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, 57 (2), 89–95.
- Güzel, Ali ve Okur, Ali Rıza (1998), **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 6. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Halil Nadaroğlu, (2005), “Yerel Yönetim ve Özellikleri”, Nezh Varcan (Ed.), **Yerel Yönetimler**, 1. Baskı içinde (1–26), Eskişehir: AÜ Yayını No:1650.
- Hatemi, Hüseyin (1979), **Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri, Eski Vakıflar**, İstanbul: İÜHF Yayınları, 1.
- htm (23.03.2012).
- http://www.aile.gov.tr/upload/Haber/380/files/cocuk_hizmetleri_genelge_15.pdf
(15.05.2012).
- http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//kanun_belgeleri/2828.pdf (28.04.2012).
- <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/99/Bakim+Hizmetleri+Daire+Bsk./>
(15.05.2012)
- http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/mce/pdf/2012_mart_istatistikleri.pdf
(15.05.2012).
- <http://www.haberler.com/trabzon-emniyeti-sokak-cocuklari-icin-proje-3496077-haberi/>
(12.04.2012)
- <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/614.html> (07.04.2012).
- <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/tarihce> (31.03.2012).
- http://www.shcek.gov.tr/userfiles/KMC_Tespit_Yeni.pdf (28.04.2012)

<http://www.shcek.gov.tr/yetistirme-yurtlari.aspx> (13.04.2012).

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/evladedinmeyeni.htm> (15.05.2012)

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalhizmetpolitika.htm> (05.04.2012).

<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=16062> (15.05.2012)

ILO, (1984), **Introduction to Social Security**, Geneva: International Labour Office Publications.

İnan, Ali Naim (1968), **Çocuk Hukuku**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

İnan, Ali Naim (1996), “Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı, Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları”, **SÜHF Dergisi**, 5 (1–2), 1–21.

_____ (1995), “Özel (Medeni) Hukuk Bakımından Ana-Baba ile Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana-Babaya Karşı Korunmaları”, **Profosör Doktor Hamide Topçuoğlu’na Armağan**, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 17–37.

_____ (1970), “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, **Korunmaya Muhtaç Çocuklar**, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları, 42–55.

Kanar, Hasan Hüseyin (2006), **Sosyal Güvenlikte Hizmetlerin Etkinliği ve Verimliliği Açısından Özel Sigorta Sisteminin Yeri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Karahasanoğlu, Taner (1973), **Türkiye’de Sosyal Güvenlik Çıkmazı**, İstanbul: Şamil Yayınevi.

Karakuş, Bülent, “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hayırseverlik Yaklaşımı Geri mi Dönüyor-Döndü?”,

http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyal_hizmet_hayirseverlik.htm

(10.04.2012)

Kılınç, Ahmet, “Sosyal Sigortalar Kurumu”, <http://www.hukukcu.com/bilimsel/>

Kitapçı, İsmail (2007), **Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<http://www.kitaplar/ssk.htm> (23.03.2012).

Koban Çetin, Hatice (1992), **Türkiye’de ve AT’de Sosyal Güvenlik Modelleri ve Türkiye’nin AT Sosyal Güvenlik Modeline Uyum Sorunu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Konanç, Esin (1989), “Türk Hukuk Sisteminde Çocuğun Korunması”, **Türkiye’de Çocuğun Durumu, 1990’ların Çocuk Politikası Kongresi**, Ankara: DPT-Unicef Türkiye Temsilciliği Yayınları, 3–33.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği (1984), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete, 18592**, 2 Ekim 1984.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği (1993), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete, 21728**, 14 Ekim 1993.
- Köseoğlu, A. Cengiz (2009), “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, **KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 11 (2), 85–103.
- Nefesoğlu Yüksel, İlkcan (2005), **Bireysel Emeklilik Sistemi, Basında Sunumu ve Katılım Düzeyi İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Süleyman (2004), **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul: İTO Yayınları.
- Richardson, J. Henry (1970), **İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik**, (Çev. Turan Yazgan), İstanbul: İÜİF Yayınları.
- Salim, Muammer (2011), **Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sallan Gül, Songül (2004), **Sosyal Devlet Bitti, Yaşamın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti**, İstanbul: Etik Yayınları.
- Seyyar, Ali, “Sosyal Güvenlik Nedir?”, <http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sg>.
- SHÇEK (2007), **2006 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları.
- SHÇEK (2008), **2007 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları.
- SHÇEK (2009), **2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları.
- SHÇEK (2010), **2009 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları.
- SHÇEK (2010), **2010 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara: SHÇEK Yayınları.
- SHÇEK, “SHÇEK 2009 Yılı Faaliyet Raporu”, <http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/SHCEK%202009%20YILI%20FAALIYET%20RAP.WEB.pdf> (07.04.2012)
- SHÇEK, “Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu’nun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”, <http://www.shcek.gov.tr/sosyal-hizmetler-danisma-kurulunun-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik.aspx> (07.04.2012)

- SHÇEK, “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu”, <http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/2828%20Sayılı%20SHÇEK%20Kanunu.pdf> (07.04.2012)
- SHÇEKGM (2009), **Stratejik Plan (2010–2014)**, Ankara: SHÇEKGM Yayınları.
- SHUD (1997), **4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi**, Ankara: SHUD Genel Merkezi Yayını Sayı: 1.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği (1986), **T. C. Resmi Gazete**, 19235, 28 Eylül 1986.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983), **Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete**, 18059, 27 Mayıs 1983.
- Sözer, Ali Nazım (1998), **Türkiye’de Sosyal Hukuk**, İzmir: Fakülteler Kitabevi Yayınları.
- Şenocak, Hasan (2005), **Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenocak, Hasan (2009), “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 56, 409–468.
- Talas, Cahit (1997), **Toplumsal Ekonomi**, 7. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- _____ (1953), **Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- _____ (1990), **Toplumsal Politika**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Tan, Melek (1994), “Çocukluk: Dün ve Bugün”, **Toplumsal Tarihte Çocuk, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları**, 1–28.
- Trabzon Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, **Brifing Dosyası 2012**.
- Tulay, M. Şükrü (1972), “Türk Aile Sistemi İçinde Koruyucu Ailenin Yeri ve Önemi”, **Sosyal Hizmet Dergisi**, 5 (8), 2–5.
- Tuncay, A. Can (2000), **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 9. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Tunç, Aynur İlhan (2008), “Çocuk Koruma Kanunu ve Eğitim Tedbirinin Uygulanması Van Örneği”, **V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri**, (295–306), Ankara: BASAGM Yayınları.
- Uğur, Suat (2002), “Sosyal Güvenliğimizdeki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 4 (2), 131- 146.

- Usta Sayıta, Sevgi (1996), **Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi**, İstanbul: Filiz Kitabevi Yayınları.
- Walker, Robert L. (2005), **Social Security and Welfare: Concepts and Comparisons**, Britain: Berkshire Open University Press.
- www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/mce/.../cocuk_yonerge:docs (15.05.2012)
- Yalçıntaş, Nevzat (1968), “Sosyal Hizmetler Politikası”, **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Sosyal Hizmetler, III. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı**, Ankara: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, No:54, 117–121.
- Yazgan, Turan (1992), **İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları**, İstanbul: TDAV Yayınları.
- Yörükoğlu, Atalay (1997), **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, 6. Baskı, İstanbul: Özgür Yayınevi Yayınları.

EK:

ANKET FORMU

ANKET FORMU

Açıklama: Bu anket, Yüksek Lisans çalışması için hazırlanmış olup tamamen bilimsel amaçla kullanılacaktır. Korunmaya muhtaç çocukların sorunlarına çözümü amaçlayan bu çalışmaya samimiyetle katılacağınızı ümit ederek şimdiden teşekkür ederim.

Fatih ÖZŞAHİN

KİŞİSEL PROFİL

Soru: 1. Cinsiyetiniz?

- 1) Kız
- 2) Erkek

Soru: 2. Yaşınız?

- 1) 13–15
- 2) 16–18
- 3) 18'den büyük

Soru: 3. Nerede doğdunuz?

- 1) İl Adı:
- 2) İlçe Adı:
- 3) Köy (Bağlı olduğu il ve ilçenin adını belirtiniz)
- 4) Yurtdışı (Ülkenin adı:)
- 5) Bilmiyorum

Soru: 4. Kaç yıldır yetiştirme yurdunda kalıyorsunuz?

- 1) 1–3 yıl
- 2) 4–7 yıl
- 3) 8–11 yıl
- 4) 12–15 yıl
- 5) 16 yıldan fazla
- 6) Diğer
- 7) 16 yıldan fazla
- 8) Diğer

Soru: 5. Şu andaki durumunuz aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- 1) Okula devam ediyorum
- 2) Çalışıyorum
- 3) Diğer

Soru: 6. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- 1) İlköğretim
- 2) Lise
- 3) Meslek Lisesi
- 4) Yüksekokula devam
- 5) Üniversiteye devam

Soru: 7. Okula gidiyorsanız eğitim–öğretim yılı boyunca nerede kalıyorsunuz?

- 1) Yetiştirme yurdu
- 2) Yatılı
- 3) Yükseköğretim kredi ve yurtlar kurumu yurdu
- 4) Üniversite veya yüksekokul yurdu
- 5) Diğer

Soru: 8. Bugüne kadar ki eğitim hayatınıza sene kaybınız oldu mu?

- 1) Evet
- 2) Hayır

Soru: 9. Eğitim hayatınız boyunca sene kaybınız olduysa;

	Yetiştirme Yurduna Girmeden Önce	Yetiştirme Yurduna Girdikten Sonra
1) Bir sene kaybım var
2) İki sene kaybım var
3) Üç sene kaybım var
4) Dört sene kaybım var
5) Beş sene kaybım var
6) Altı sene kaybım var

ÇALIŞMA HAYATI

Soru: 10. Okul dışında herhangi bir iş veya beceri kursuna katıldınız mı?

- 1) Katılmadım
- 2) Katıldım–ayrıldım
- 3) Katıldım–bitirdim
- 4) Halen devam ediyorum

Soru: 11. Herhangi bir iş veya beceri kursunu bitirdiyseniz veya halen devam ediyorsanız hangi kurs olduğunu işaretleyiniz?

- 1) Dikiş–nakış
- 2) Trikotaj (Makine ile örgü)
- 3) Çiçek–seramik
- 4) Halıcılık–kilimcilik
- 5) Marangozluk
- 6) Bilgisayar
- 7) Yabancı dil
- 8) Diğer

Soru: 12. İş veya beceri kursuna nerede katıldınız veya halen nerede devam ediyorsunuz?

- 1) Yetiştirme yurdunda
- 2) Halk eğitim merkezinde
- 3) Özel dershanede
- 4) Diğer

Soru: 13. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır (**27. soruya geçiniz**)

Soru: 14. Cevabınız evet ise, nerede çalışıyorsunuz?

- 1) Yurtta atölyede
- 2) Yurt personeli olarak
- 3) Kamuya ait bir işyerinde
- 4) Özel bir işyerinde
- 5) Diğer

Soru: 15. Bu işte ne kadar süredir çalışıyorsunuz?

- 1) 1 aydan daha az
- 2) 1-4 ay
- 3) 5-8 ay
- 4) 9-12 ay
- 5) 1-2 yıl
- 6) 2 yıldan fazla

Soru: 16. Çalıştığınız işin, bitirdiğiniz okulla veya katıldığınız iş veya beceri kursuyla ilişkisi var mı?

- 1) Tamamıyla ilişkisiz
- 2) Çok az ilişkili
- 3) Yakından ilişkili

Soru: 17. Korunmalı çocuk oluşunuz işyerindeki **ustaların** size karşı olan tutumunu ne yönde etkiliyor?

- 1) Olumlu
- 2) Olumsuz

Soru: 18. Korunmalı çocuk oluşunuz işyerindeki **arkadaşlarınızın** size karşı olan tutumunu ne yönde etkiliyor?

- 1) Olumlu
- 2) Olumsuz

Soru: 19. Çalıştığınız işte sigortalı olarak mı çalışıyorsunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır (**21. Soruya geçiniz**)

Soru: 20. Cevabınız evet ise, hangi sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olarak çalışıyorsunuz?

- 1) SSK
- 2) Emekli Sandığı
- 3) Bağ-Kur

Soru: 21. İşinizden memnun musunuz?

- 1) Evet **(23. Soruya geçiniz)**
- 2) Hayır

Soru: 22. Cevabınız hayır ise, işinizden neden memnun değilsiniz?

- 1) Aldığım eğitime uygun değil
- 2) Çalışma koşulları kötü
- 3) Ücreti az
- 4) İşyerinde bana iyi davranılmıyor
- 5) Çalışmayı sevmiyorum
- 6) Diğer

Soru: 23. İşinizi değiştirmeyi düşünüyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır **(25. Soruya geçiniz)**

Soru: 24. Cevabınız evet ise, işinizi neden değiştirmeyi düşünüyorsunuz?

- 1) Aldığım eğitime uygun değil
- 2) Çalışma koşulları kötü
- 3) Ücreti az
- 4) İşyerinde bana iyi davranılmıyor
- 5) Çalışmayı sevmiyorum
- 6) Diğer

Soru: 25. Çalıştığınız işten ne kadar aylık ücret/maaş alıyorsunuz?

Ayda TL

Soru: 26. Aldığınız ücret/maaş yurttan ayrılırsanız geçiminizi sağlamaya yeterli olacak mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

Soru: 27. Daha önce herhangi bir işte çalıştınız mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır **(33. Soruya geçiniz)**

Soru: 28. Cevabınız evet ise, şu ana kadar kaç işte çalıştınız?

- 1) Bir Ne kadar süre?
- 2) İki Ne kadar süre?
- 3) Üç Ne kadar süre?

Soru: 29. Çalıştığınız işten niçin ayrıldınız?

- 1) İşten çıkarıldım
- 2) İş sevmemedim
- 3) İşveren–usta ile anlaşamadım
- 4) Daha iyi bir iş bulduğum için ayrıldım
- 5) Okul açıldığı için
- 6) Diğer

Soru: 30. İşten çıkarıldıysanız, gerekçesi neydi?

- 1) İşe devamsızlık
- 2) Bilgi ve becerimin işverence yeterli görülmemesi
- 3) Diğer

Soru: 31. İlk işinizi bulmanıza kim yardımcı oldu?

- 1) Yurt yöneticileri
- 2) Yurt arkadaşlarım
- 3) Yurttan ayrılmış arkadaşlarım
- 4) Ailem ve akrabalarım
- 5) İş ve İşçi Bulma Kurumu
- 6) Gönüllü kişi ve kuruluşlar
- 7) Kendisi
- 8) Diğer

Soru: 32. Yaptığınız işle ilgili olarak çıraklık okuluna devam ettiniz mi?

- 1) Devam etmedim
- 2) Devam ettim ve ayrıldım
- 3) Devam ettim ve bitirdim

HALEN BİR İŞTE ÇALIŞMAYANLARA halen bir işte çalışıyorsanız **38. soruya geçiniz.**

Soru: 33. İş arıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır (**38. soruya geç**)

Soru: 34. Cevabınız evet ise, ne kadar süredir iş arıyorsunuz?

- 1) 1 ay
- 2) 2–4 ay
- 3) 5–8 ay
- 4) 9–12 ay
- 5) 1 yıldan daha fazla

Soru: 35. Bitirdiğiniz okulun ya da katıldığınız iş veya beceri kursunun iş bulmanıza yararlı olacağına inanıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

Soru: 36. Hangi tür işte çalışmak istiyorsunuz?

- 1) Kamu sektörü
- 2) Özel sektör
- 3) Kendi işyerim
- 4) Diğer

Soru: 37. Ne tür özelliklere sahip iş arıyorsunuz?

- 1) Sürekli bir iş
- 2) Toplumda beğenilen bir iş
- 3) Yüksek gelir sağlayan bir iş
- 4) Kendimi geliştirebileceğim bir iş
- 5) Diğer

Soru: 38. Hakkınızda koruma kararı alındıktan sonra bugüne kadar hangi kurumlarda kaldınız?

- 1) İlk kaldığımız kurumun adı:
- a) Kaç yaşında bu kuruma girdiniz
- b) Kaç yaşında bu kurumdan ayrıldınız
- c) Niçin ayrıldınız
- 2) İkinci kaldığımız kurumun adı:
- a) Kaç yaşında bu kuruma girdiniz
- b) Kaç yaşında bu kurumdan ayrıldınız
- c) Niçin ayrıldınız
- 3) Üçüncü kaldığımız kurumun adı:
- a) Kaç yaşında bu kuruma girdiniz
- b) Kaç yaşında bu kurumdan ayrıldınız
- c) Niçin ayrıldınız
- 4) Dördüncü kaldığımız kurumun adı:
- a) Kaç yaşında bu kuruma girdiniz
- b) Kaç yaşında bu kurumdan ayrıldınız
- c) Niçin ayrıldınız

AİLE PROFİLİ

Soru: 39. Anne / babanızın eğitim düzeyi nedir

	Anne	Baba
1) Okur–Yazar Değil
2) Okur–Yazar
3) İlkokul
4) Ortaokul
5) Lise
6) Üniversite
7) Bilmiyorum

Soru: 40. Anne / babanızın mesleği nedir?/neydi?

	Anne	Baba
1) Çiftçi
2) Esnaf
3) İşçi
4) Memur
5) Serbest Meslek
6) Ev hanımı
7) Bilmiyorum

Soru: 41. Size göre ailenizin ekonomik durumu nedir?

- 1) Yoksul
- 2) Orta halli
- 3) Zengin
- 4) Bilmiyorum

Soru: 42. Annenizin şu andaki durumu aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- 1) Annem, babam ile birlikte
- 2) Annemle babam boşandılar
- 3) Annem babamdan boşandıktan sonra yeniden evlendi
- 4) Annem, babam öldükten sonra yeniden evlendi
- 5) Annem öldü **(46. Soruya geçiniz)**
- 6) Annemi hiç tanımadım **(46. Soruya geçiniz)**
- 7) Yalnız yaşıyor
- 8) Bilmiyorum
- 9) Diğer

Soru: 43. Anneniz sağ ise, halen nerede yaşamaktadır?

- 1) İl Adı:
- 2) İlçe Adı:
- 3) Köy
- 4) Yurtdışı ÜLke adı:
- 5) Bilmiyorum

Soru: 44. Anneniz sağ ise, irtibatınız/ilişkiniz devam ediyor mu?

- 1) İlişkimiz düzenli olarak devam ediyor
- 2) İlişkimiz düzenli değil ama devam ediyor
- 3) İlişkimiz yok **(47. Soruya geçiniz)**

Soru: 45. Annenizle irtibatınız/ilişkiniz devam ediyor ise en çok hangi biçimde ve hangi sıklıkta görüşüyorsunuz?

GÖRÜŞME BİÇİMİ	GÖRÜŞME SIKLIĞI					
	Haftada bir	İki haftada bir	Ayda bir	Birkaç ayda bir	Yılda bir iki kez	Birkaç yılda bir
Yurda beni ziyarete gelir						
Telefonlaşırız						
Evinde veya işyerinde ziyaret ederim						
Uzun süre evinde kalırım						
Diğer						

Soru: 46. Anneniz öldü ise, anneniz öldüğünde siz kaç yaşındaydınız?

- 1) Yaş
- 2) Bilmiyorum

Soru: 47. Babanızın şu andaki durumu aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- 1) Babam, annemle birlikte
- 2) Babamla annem boşandılar
- 3) Babam annemden boşandıktan sonra yeniden evlendi
- 4) Babam, annem öldükten sonra yeniden evlendi
- 5) Babam öldü **(51. soruya geçiniz)**
- 6) Babamı hiç tanımadım **(51. soruya geçiniz)**
- 7) Yalnız yaşıyor
- 8) Bilmiyorum
- 9) Diğer

Soru: 48. Babanız sağ ise, nerede yaşamaktadır?

- 1) İl Adı:
- 2) İlçe Adı:
- 3) Köy
- 4) Yurtdışı Ülke Adı:
- 5) Bilmiyorum

Soru: 49. Babanız sağ ise, irtibatınız/ilişkiniz devam ediyor mu?

- 1) İlişkımız düzenli olarak devam ediyor
- 2) İlişkımız düzenli değil ama devam ediyor
- 3) İlişkımız yok **(52. soruya geçiniz)**

Soru: 50. Babanızla irtibatınız/ilişkiniz devam ediyor ise en çok hangi biçimde ve hangi sıklıkta görüşüyorsunuz?

GÖRÜŞME BİÇİMİ	GÖRÜŞME SIKLIĞI					
	Haftada bir	İki haftada bir	Ayda bir	Birkaç ayda bir	Yılda bir iki kez	Birkaç yılda bir
Yurda beni ziyarete gelir						
Telefonlaşırız						
Evinde veya işyerinde ziyaret ederim						
Uzun süre evinde kalırım						
Diğer						

Soru: 51. Babanız öldü ise, babanız öldüğünde siz kaç yaşındaydınız?

- 1) Yaş
- 2) Bilmiyorum

Soru: 52. Anneniz ve babanız boşandı ise; boşandıklarında siz kaç yaşındaydınız?

- 1) Yaş
- 2) Bilmiyorum

Soru: 53. Anneniz ve babanız dışında sizin için çok önemli bir üçüncü kişi (çok sevdiğiniz, kendinize yakın bulduğunuz bir öğretmen, bir akraba, arkadaş, vb. gibi) var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır (**58. Soruya geçiniz**)

Soru: 54. Böyle bir kişi varsa, kaç yaşından itibaren bu kişiyle yakın irtibat/ilişki içindediniz?

Yaş:

Soru: 55. İrtibat/ilişki kurduğunuz kişinin cinsiyeti nedir?

- 1) Kız (kadın)
- 2) Erkek
- 3) Diğer

Soru: 56. Bu kişi neyiniz olmaktadır?

- 1) Yakın akraba
- 2) Öğretmen
- 3) Arkadaş
- 4) Gönüllü Aile
- 5) Diğer
- 6)

Soru: 57. Bu kişiyle düzenli irtibatınız/ilişkiniz devam ediyor ise en çok hangi biçimde ve hangi sıklıkta görüşüyorsunuz?

GÖRÜŞME BİÇİMİ	GÖRÜŞME SIKLIĞI					
	Haftada bir	İki haftada bir	Ayda bir	Birkaç ayda bir	Yılda bir iki kez	Birkaç yılda bir
Yurda beni ziyarete gelir						
Telefonlaşırız						
Evinde veya işyerinde ziyaret ederim						
Uzun süre evinde kalırım						
Diğer (.....)						

Soru: 58. Kardeşiniz var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır (**60. Soruya geçiniz**)
- 3) Bilmiyorum (**60. Soruya geçiniz**)

Soru: 59. Cevabınız evet ise, aşağıdaki tabloda en büyükten başlayarak her birinin durumuna uygun seçeneği belirtiniz.?

Sıra No	Cinsiyeti		Öz	Üvey	Durumu						
	Kız	Erkek			Yurtta	Yurttan ayrıldı	Çalışıyor	Evli	Ailesi ile	Akrabası ile	Bilmiyorum
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											

KURUM PROFİLİ

Soru: 60. Yurda kabul edilmenize kim aracı oldu?

- 1) Aileden biri
- 2) Yakın akrabalarından biri
- 3) Polis / Jandarma
- 4) Komşular

5) Diğer

Soru: 61. Korunma kararı alındıktan sonra yurda girmek için sıra beklediniz mi?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Bilmiyorum

Soru: 62. Cevabınız evet ise, ne kadar süre beklediniz?

- 1) 1 ay
- 2) 3 ay
- 3) 6 ay
- 4) 6 aydan daha fazla

Soru: 63. Bulduğunuz yurttan memnun musunuz?

- 1) Memnunum
- 2) Kısmen memnunum
- 3) Memnun değilim

Soru: 64. Bulduğunuz yurttta yeterince şefkat ve ilgi gördüğünüze inanıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

Soru: 65. Yurttta en çok kimi seviyorsunuz?

- 1) Bir arkadaşımı
- 2) Öğretmenlerimden birini
- 3) Müdür
- 4) Hizmetli
- 5) Diğer

Soru: 66. Yurduınıza sağlanan maddi olanakların ne şekilde harcandığına inanıyorsunuz?

- 1) Tümüyle bizim yararımıza harcandığına inanıyorum
- 2) Zıyan olduğuna inanıyorum
- 3) Bir kısmının bizim için harcandığına inanıyorum

Soru: 67. Yurttta en çok nereyi seviyorsunuz?

- 1) Yatak odası
- 2) Yemek salonu
- 3) Dinlenme salonu
- 4) Çalışma odası
- 5) Ziyaretçi odası
- 6) Banyo
- 7) Mutfak
- 8) Sosyal amaçlı salonlar
- 9) Bahçe
- 10) Diğer

Soru: 68. Yurtta size sunulan hizmetleri değerlendirir misiniz?

	Yeterli	Yetersiz
1) Yemeklerin kalitesi
2) Yemeklerin miktarı
3) Yurt temizliği
4) Yatakların rahatlığı
5) Yatakların temizliği
6) Banyo yapabilme
7) Ders çalışma ortamı
8) Kültürel ve sosyal faaliyet
9) Sağlık hizmetleri

Soru: 69. Yurt dışına nerelere ve ne sıklıkta gidersiniz?

	Evet	Hayır	Sıklık Derecesi
1) Sinema/tiyatro
2) Kütüphane
3) Maç
4) Ev Ziyaret
5) Diğer

Soru: 70. Kaldığınız yurtda beceri ve yeteneklerinizi geliştirebileceğiniz bir ortama sahip misiniz?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

Soru: 71. Yurttan hiç kaçtınız mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kaçmayı düşündüm

Soru: 72. Sizce bunun sebebi neydi?

- 1) Yurda alışamamak
- 2) Kötü muameleyle karşılaşmak
- 3) Ev hayatını özlemek
- 4) Arkadaş teşviki
- 5) Diğer

Soru: 73. Yurda döndüğünüzde yöneticiler size nasıl davrandı?

- 1) Hapis cezası
- 2) Dayak
- 3) Öğüt
- 4) Diğer

Soru: 74. Herhangi bir sorununuzu yöneticilerle paylaştığınızda size nasıl davranırlar?

- 1) Sorunuza mutlaka bir çözüm yolu bulurlar
- 2) Onları rahatsız ettiğimizi düşünerek bize kızarlar
- 3) Sorunumuzla başka bir zaman ilgileneceğini söylerler
- 4) Sorunumuzla hiç ilgilenmezler

Soru: 75. Yanlış bir davranışta bulunduğunuz zaman yurttaki yöneticiler size nasıl davranır?

- 1) Hapis cezası
- 2) Dayak
- 3) Öğüt
- 4) Azarlama
- 5) Yurttan atmakla tehdit
- 6) Eğlenme, izne çıkma gibi faaliyetlerden yoksun bırakma
- 7) Diğer

Soru: 76. Yurt yönetimi iyi bir davranışınızı nasıl karşılar?

- 1) Fark etmezler/ ilgilenmezler
- 2) Takdir ederler
- 3) Ödül verirler

Soru: 77. Sorunlarınızı daha çok aşağıdakilerden hangisiyle çözmeye çalışırsınız?

- 1) Müdürle
- 2) Müdür yardımcısı ile
- 3) Sosyal hizmet uzmanı
- 4) Psikolog
- 5) Doktor
- 6) Hemşire
- 7) Hizmetli
- 8) Öğretmen
- 9) Diğer

Soru: 78. Başarıya ulaşmak için sizce en önemli olan şey nedir?

- 1) Mutlu bir aileye sahip olmak
- 2) Zengin olmak
- 3) İyi bir eğitim/öğretim almış olmak
- 4) Mesleki beceri sahibi olmak
- 5) Diğer

Soru: 79. Size göre örnek alınması gereken kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- 1) Arkadaşları tarafından aranıp sevilen kişi
- 2) Mutlu bir yuva kurabilen kişi
- 3) Meslek ve paraca üst düzeydeki kişi

Soru: 80. Yetiştirme yurdunda bulunduğunuza üzüyor musunuz?

- 1) Üzülüyorum
- 2) Bazen üzüyorum
- 3) Üzülüyorum

Soru: 81. Korunmaya muhtaç çocuklar için en iyi bakım yöntemi **sizce** hangisidir?

- 1) Kurum bakımı (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu)
- 2) Bir aile yanına verilmek (koruyucu aile uygulaması)
- 3) Evlatlık verilmek

Soru: 82. Devlet tarafından uygulanan korunma politikalarını yeterli görüyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

Soru: 83. Dininizin gereklerini biliyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

Soru: 84. Cevabınız evet ise, nasıl/ nerede öğrendiniz?

.....

Soru: 85. Cinsel konularda kendinizi değerlendirir misiniz?

- 1) Çok sıkılgan olduğum için karşı cinsle arkadaşlık edemiyorum
- 2) Cinsel konularda çok rahatım
- 3) Cinsel sorunlarımı kimseye açamıyorum
- 4) Kız-erkek karışık bir toplum içinde kendimi rahat hissetmiyorum
- 5) Bedenimdeki değişikliklerden korkuyor, kimseye açamıyorum

GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER

Soru: 86. Hakkınızdaki korunma kararı ne zaman kaldırılacak?

- 1) 18 yaşını bitirdiğim zaman
- 2) Meslek Lisesini bitirdiğim zaman
- 3) Üniversiteyi veya yüksekokulu bitirdiğim zaman
- 4) İş bulduğum zaman
- 5) Evlendiğim zaman
- 6) Bilmiyorum
- 7) Diğer

Soru: 87. Hakkınızdaki korunma kararı kaldırılincaya kadar ne yapmayı düşünüyorsunuz?

- 1) Liseyi bitirip üniversiteye gideceğim
- 2) Meslek lisesini bitirip çalışmaya başlayacağım
- 3) Meslek lisesini bitirip üniversiteye gideceğim
- 4) İş-beceri kursuna gideceğim
- 5) Çalışmayı sürdüreceğim
- 6) İş aramayı sürdüreceğim
- 7) Diğer

Soru: 88. Hakkınızdaki korunma kararı kalktıktan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

- 1) Halen çalıştığım iş yerinde çalışacağım
- 2) Başka bir iş arayacağım
- 3) Başka bir şehre gideceğim
- 4) Kararsızım
- 5) İş bulup çalışacağım
- 6) Eğitimime devam edeceğim
- 7) Diğer

Soru: 89. Hakkınızdaki korunma kararı kalktıktan sonra kiminle yaşamayı düşünüyorsunuz?

- 1) Annem ve babamla
- 2) Annemle
- 3) Babamla
- 4) Kardeşimle
- 5) Yakın akrabalarımle
- 6) Yurttan arkadaşımle
- 7) Evleneceğim kişiyle
- 8) Yalnız
- 9) Diğer

Soru: 90. Yurtla ilişkiniz kesildiği gün hayata hazır olacağınıza inanıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

Soru: 91. Gelecekle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi sizi en çok endişelendiriyor?

- 1) Hangi mesleğe yöneleceğimi bilmiyorum
- 2) Toplum hayatına girmekten çekiniyorum
- 3) Mutlu bir aile yuvası kuramamak
- 4) Hayatta başarısız olmak
- 5) Diğer

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Torul’da doğan Fatih Özşahin, ilkokulu Trabzon 24 Şubat İlköğretim Okulu’nda, ortaokulu Cumhuriyet Ortaokulunda, lise öğrenimini ise Trabzon Lisesi’nde tamamlamıştır. 2005 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünden mezun olmuştur. Özşahin, 2008 yılında aynı üniversitede Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde Tezli Yüksek Lisans Programına başlamış ve 2012 yılında “Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Trabzon İli Örneği Üzerinde Bir Alan Araştırması” adlı tezini tamamlamıştır.

Özşahin evli olup, bir çocuk babasıdır. Orta derecede İngilizce bilmektedir.